

ספר המעלות

מאת החכם הפילוסוף

ר' שם טוב בן יוסף אבן פלקירא.

נליתי מסתרינו והוצאתיו לאור מתוך כתבי יד ועטרתיו במראה מקום
ושינוי נוסחאות

אנכי הצעיר

יצחק יהודה בא"מ מזהר"ר אביעזר ווענעטיאנער
רב ואב"ד בק"ק משורגא והגליל.

ברלין.

פערלאן פאן ס. קאלווארי אונד קאמפ.

תרנ"ד.

מ

נדפס מחדש ע"י הוצאת מקור בע"מ
ירושלים, תשל"ל

133
M22
1969

ציון לנפש חיה

לזכרון

אמי הרבנית הצנועה המהוללה

מרת רבקה ע"ה

בת התורני הנדיב הרב מוהר"ר ישעיה שטערן ז"ל

אב"ד דק"ק מולנא.

שירה במעלות¹) בני אדם²) והיא השירה השניה³) והיא
 השירה⁴) הנקראת⁵) הוזהביה⁶).

זכרתי⁷) בה כללי זה הספר הנקרא ספר המעלות
 הא⁸) לך ספר מעלות⁹) גלה סוד מעלות רמה ושפלה
 מכדיל כל מעלה תחתיה מתור האדם המעלה

ארום אל נורא ¹⁰)	עלילה שכרא	ושפחה שמימה
ושם השכל ראש	ברוחו כל נברא	תבונה נעלמה
ואדם הפליא בו	יצוריו כי ידרוש סלאיו ויפרוש ¹¹)	ולסוד מומה
היות משיג עמו	ושמר בלבבו	ובזה לו דמה
אנוש עוד בו תהנה	לאל מציא עצמו אשר הוא זה צלמו	בוולתו אשמה
יגע ¹²) לקנות אותו	דעה כי לא תשנה וכל נפש תשנה	לביזה ולשמה
ונפש מושכלת	אשר גיל ¹³) אחריתו וכל הון וולתו	וחשב שוממה
ולשמוע מלות	הגנה ¹⁴) מושלת בנפש ¹⁵) אולת	בני אדם קומה
ואזכור העולים	מבארות ¹⁶) ומגלות לשומעיהם מעלות	וההולכים רומה
	לרום בבני אלים ומי מטה נוסלים	

1) B. במעלה. 2) B. האדם. 3) Z. השניה. 4) Z. והיא השירה fehlt in L. M. 5) Z. ונקראת. 6) B. הוזהביה. 7) Z. אזכור. 8) Z. קח. 9) Z. מעלה. 10) B. בורא. 11) B. וידרוש. 12) M. יגיע. 13) M. גיל. 14) M. חבנה. 15) B. מנפש. 16) B. מבארות.

	ומי הם האנשים	לאל חי נגשים
בני עליון המה	אלהים נקראים	ואחל בקדושים
לאור כל תעלומה	ועת נשלם שכלם	והם המוצאים
וראה בתמונה	אזי שדי נגלה	אשר האב חלם
ובנסול תרדמה	ונפשותם רואות	בחיזיון הלילה
לכל גוי ולאוטה	ומרוחו האל	ואת המוצאות
בכורו מאשמה	ובין אל ¹) ופתאים	להזהיר ישראל
ולכסילים ערמה	וכל מעלות טובות	היות אמצעיים
יסודי הארמה	אשר באל חשקו	ותת לתחתיים
ומתבל רחוק ²) ותאותם עצמה	לבאר כי עולם ³)	בנפשם נשגבות
בירו הרמה	וכי אין אל בלתו	וואת מעלת אבות
בלי אל זר שלמה	ואלה בצרה	ובו תמיד דבקו
יקרה תמימה	אהה ⁶) נעדר מין ⁷) זה	ומתבל רחוק ²)
ויודע עד מה	יהי עם אל גולה	ונוצריו כולם
ובושת וכלימה	ואחריהם אישים	והכל מאתו
תבונה ומוזמה	וידעו כי בוראם	לבדו ומלאכתו
לעולם זה למה		למחסה ⁶) ולסתרה
		והמורים תורה
		ברורינו הוזה
		ואין בנו חוזה
		ובעמים נקלה
		ושוד צרים מלא
		צפון שכל דורשים
		אשר לחקוד חשים ⁸)
		להשכיל המציאם
		ולדעת בואם

1) M. אלו. 2) M. דחקו. 3) M. העולם. 4) M. ברוחו. 5) M. למעט. 6) B. אתה. 7) B. אין. 8) M. אשים.

	אשר המה עליו	להבין מפעליו
(לכד כל העצמה ¹)	מעידים כי אליו	וכל כונתם
	להשיג תכליתם	
למעלה מכימה	(והעלות נפשם ²)	ונפש חזרה
	כפרה סוררה	
ביר נפש חכמה	היותה נאמרה	ויגעו לדעת
	צפונות הדעת	
חכמה	ול להיות מודעת	למען היא בטחה
	ליודעה ומנוחה	
ובצר לה ⁴) חומה	ואחריתה שמחה	וסבת הי נפשו
	בשוב גוף אל שרשו	
ומשוד ומהומה	ולצאת ממוקשו	למחמדיה יכלו
	מהרה לא יכלו	
באף וברוב אימה	לדעתם כי יבלו ⁵)	וכי שמחת תבל
	(וגילו ⁶) אל אבל	
וחיש גרמה ⁸) נרמה	ומחמדה הבל ⁷)	ואל רש כל קנין
	ואם רב המנין	
לחורב ושטמה	וישוב הבנין	לזאת כלו הדלם
	בהשלים את שכלם	
מאד נפשם תצמא	ולשיג הנעלם	וזאת מעלת רמה
	לכל אנשי תומה	
עלי פיהם שומה	אשר תמיד חכמה	לחברה זו יקרה
	אנוש תמיד סורה	
ופניך שימה	ומפתים סורה	לאלה איתנים
	ומכל מטמונים	
עם אחלמה ⁹)	בחר במ ופנינים	ותהתייהם אישים
	כפח שוא נוקשים	
ומלאו משטמה	ואת ערפם מקשים	ויש מהם בחרו
	דרכים שישרו	
ונפשם לא חכמה	אבל שכל חסרו	ומהם מחזיקים
	ברשעם ודבקים	
אבל מלאו חכמה	ומכל טוב רקים	

1) M. הערמה. 2) M. שהעלו הם נפשותם. 3) B. אליה. 4) M. לי.
5) B. יכלו. 6) M. נגילה. 7) M. אבל. 8) M. נרמה. 9) M. ורד.

והעבירו נפש	לנוף טיש ורפש	
אבל הלאו אותה	ולא נתנו נופש	בקרבם לנשמה
ויד קצפם הויה	בנפש שכליה	לגיו חמר אמה
ועל כן לא עולה	וחפצם בנויה	אשר סופה רימה
היעובו חטאם	ויכירו בוראם	ושוכנת דומה
רחק מהם דורש	ונחש השיאם	והטיל בהם זוהמה
ויש עוד ³) אחריהם	אמת פן תורש	וכל שונאי ²) תומה
אשר מלאו איבות ⁴)	ולין ממך גרש	נרועים מבהמה
ונושכים כשרפים	כסילים ברוב הם	וכל עת מלחמה
אלהים הוציאה	ברוע מעשיהם	בקצף ובחימה
והאר את אפלה	ונפשותם תואבות	ובטחה לך שמה
	למצות ומריבות	לאור תתאו כמה
	וכאריות טורפים	
	להשקט משואה	
	לנפש לך צמאה	
	והפק משאלה	
	אשר להיותך לה	
	וכשוורים נונפים	

קנה חכמה מה טוב מחרוין וקנות בינה⁵) נבחר מכסף.

תהלה⁶) לאל אשר בחר בחכמים ובישראל מכל העמים החונן
 לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה וחכמה כי הם⁷) יתרונו על הבהמה
 המורה⁸) לתועים⁹) דרך ישרה השם לפניהם מחשכים לאורה הפוקח
 עינים עורות המוריה באפילה מאורות המנלה¹⁰) עמוקות ומודיע נסתרות
 אנדלנו כי לו יאתה הגדולה ואהללנו¹¹) כי לו נאווה תהלה.
 אמר המחברו¹²) המשכיל אשר עיניו פקוחות השם את¹³) לבו
 ללכת בנכוחות אשר לא יתנאל¹⁴) בפת בג¹⁵) תאוותיו ולא הלך

1 M בעבודת. 2) B. שובאי. 3) fehlt in B. 4) B. אובות. 5) B. החכמה. 6) Z. תהלה. 7) Z. הוא. 8) M. המורים. 9) Z. לטובים. 10) M. המעלה. 11) Z. וארוממנו. 12) Z. מחברו. L. המחבר. 13) Z. L. אל. 14) Z. התנאל. 15) M. בפת בג המלך תאוותיו.

אחר¹) שרירות לבו ומחשבותיו ישניח בדרכיו ויתבונן במהלכיו כאשר אמרו²) (חכמינו ז"ל (מועד קטן ה.) כל השם אורחותיו וזכה ומקבל פני השכינה³) שנא' (תהלים נ כג) ושם דרך אראנו בישע אלהים אל תקרי ושם אלא ושם ואל זה רמו המשורר ע"ה באמרו⁴) (תהלים קיט נט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך כלומר הסתכלתי⁵) והתבוננתי בכל דרכי לדעת איזו⁶) מהם טובה שאהלוך⁷) בה בחיי וראיתי שהיא דרך עדותיך כי היא⁸) סבה שאחיה⁹) ההיים הנצחיים כמו שאמר דרך עדותיך לעולם הבינני ואחיה ועל כן השיבותי רגלי השיבותי¹⁰) משאר דרכי העולם אל דרך¹¹) עדותיך על כן כל איש אשר לבו נדבו¹²) ללכת באורך מישור ולקרבו¹³) למלאכת החכמה ולהתבונן בו בנפלאות המוימה ויצא מאופל הסכלות לאור הבינה ועלה משאול הסתיות למרום התבונה יעמיד בדרך האמצעי¹⁴) פעליו וירחק מהקצוות מעלליו ויעמוד בתוך ולא יצא מן¹⁵) התוך אל הקצה וחכמינו¹⁶) ז"ל אמרו (חולין נה:) כל יתר כנטול דמי ואריסטו אומר התוספת על¹⁷) הגבול חסרון מהמוגבל ואמר הדברים הטובים הם הממוצעים ואל זה רמו שלמה ע"ה באמרו (משלי ד כז) אל תט ימין ושמאל הסר¹⁸) רגלך מרע בי¹⁹) הנטיה אל הימין או אל השמאל יציאה מהאמצעות אל הקצוות אשר הם רע ועל כן אמר מנע רגלך מרע ואל זה רמו עוד באמרו (קהלת ז טז) אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם ראה והסתכל²⁰) היאך רמו לאמצעות המעלות היצירות באל תהי צדיק הרבה ורמו לאמצעות המעלות השבליות באל תתחכם יותר כמו שרמו עליו במשלי באמרו (משלי כה טז) הבש מצאת אכול דיך ואריסטו אומר כשירצו²¹) בני אדם לשבח המעשים הישרים ואמרו שהם מעשים²²) לא יקבלו התוספת²³) והחסרון מפני שהם יודעים כי התוספת והחסרון

1) Z. L. אחרי. 2) Z. כמו שאמרו. 3) Z. שכינה. 4) M. בזמור. 5) Z. L. השתכלתי. 6) Z. M. איזה. 7) L. שאלך. 8) Z. שהיא. 9) L. סבה שמורה [שאחיה]. 10) L. דרך. 11) L. דרך. 12) L. נדב. 13) L. לקרבו למלאכת החכמה ולצאת מאופל הסכלות יעמוד. 14) L. בדרך האמצעי וירחק מקצוות וחז"ל אמרו מהתוך. 15) Z. אמצעי. 16) Z. (כי הנטיה אל הימין או אל השמאל יציאה מן האמצעות אל הקצוות. 17) Z. אשר הם רע ועל כן אמר הסר רגלך מרע ואל זה רמו עוד באמרו אל תט (וכו) וחכמינו ז"ל אמרו כל יתר כנטול דמי ואריסטו אומר התוספות על הגבול רע מהמוגבל ואמר הדברים הטובים הם הממוצעים ואל זה רמו שלמה באמרו אל תט ימין ושמאל הסר רגלך מרע ואל זה רמו עוד באמרו אל תהי צדיק הרבה. . . 18) L. אל. 19) L. Z. מנע. 20) fehlt in L. 21) fehlt in L. 22) L. מעשים. 23) Z. התוספות והחסרון.

יפסידו הדברים והאמצעות ישמור¹ אותם. אמר המחברו² ומפני שמעשיו³ האל ית' בתכלית התיקון והיושר והתמימות⁴ אשר כל זה הוא האמצעות הם⁵ קיימים לעולם כמה שאמר שלמה ע"ה (קהלת ג יד) ידעתי כי מעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע כלומר לא יקבל⁶ התוספת והחסרון אשר הם סבת ההפסד. ואל יאמר בן הנכר והסבל אשר⁷ בידי⁸ תאוותיו נמכר עינינו⁹ הרואות (קהלת יט יא) כי לא¹⁰ המרוץ לקלים ולא לחכמים לחם וחן ליודעים ולמשכילים כמה עצלים אוכלים חרבות מחים וכמה זרזים מחורים על הפתחים הכסיל יושב לבטח שליו ושלאנג¹¹ ומתערה כאורח רענן יופק זממו וירבה שלומו והחכם נע ונד כקוץ מונד נבצרה תאוותו ולא נעשתה¹² מחשבתו¹³ ומה יועיל לאיש אשר במעשיו מתבונן וברק מחשבותיו¹⁴ שונן הלא התבאר¹⁵ כבר וידענו והשכלנו¹⁶ ממצא דבר כי כל הדברים נגזרים על היצורים וזה שהוא¹⁷ עשיר וזה הלך הוא גזירת המלך והנביא אמר (ירמיה י כג) ידעתי ד' כי לא לאדם דרכו וכו' ושלמה אמר (משלי טז ט) לב אדם יחשב דרכו וד' יכין צעדו וחכמינו ז"ל אמרו (מועד קטן כח.) חיי בני¹⁸ ומוזני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במולא¹⁹ וזה דבר אמתי והוא²⁰ עיון פילוסופי. לכן ידע זה ההולך בשרירות לבו לא דעת ולא תבונה בו כי כבר התבאר ליחידים והם השרירים כי השכל הצלחת האדם האמתית וטובו לא עשירו וכספו²¹ וזהבו ובהגיע האדם אליו הגיע אל תכליתו והגיע אל הסבה אשר בעבורה נברא מתחלתו והוא צלם אלוהים ודמותו וקניני העולם הנבזים כמעושם לא ימעט מגדולתו וברבותם²² לא ירבה על מעלתו ולהודיע אמחת כל זה ולישב אותו בלבבות הרואות²³ בעין השכל היתה הכונה בספר איוב כמו שהתבאר למעינים בו העיון הראוי לספרים כמוהו וסוד זה נרמו (תהלים עג) כמזמור אך טוב לישראל. ואמין²⁴ הלב וגבור הנפש לא ישקוט ולא ינפש²⁵ עד השינוי את הדברים העליונים ועד עלותו למעלת הנבונים ולהשיג האמת ישנם מתני

1) והשלימות L. 2) שומר L. 3) שמעשה B. M. L. 4) והשלימות L. 5) aber לעולם הם קיימים Z. 6) יקבלו L. 7) fehlt in L. 8) יקבלו L. 9) ביד L. 10) לא לקלים Z. L. 11) שאנג Z. M. 12) נעשה M. 13) מחשבתו M. 14) עצתו Z. 15) יתבאר M. 16) fehlt in Z. und L. 17) fehlt in L. 18) בני Z. 19) במולא B. 20) Z. L. 21) וכספו Z. 22) כספו Z. 23) ובחברותם לא תרבה מעלתו L. על מעלתו Z. 24) fehlt in M. לא ישקוט ולא ינפש 25) וראוי שנדע כי אמין הלב . . . L.

רעיוני ולנוכח השכל יביטו עיניו ויפק רצון מארוניו ורך הלכב ההולך
 שוכב נבוה¹) הנפש²) ורע המעללים יסתפק³) בדברים הנקלים ומעצלותו
 שוכב באשפתות ובנחלי הבתות יבקש מנוחה והנה יגיעה טובה והנה רעה
 וחכמינו ז"ל כמה הזוירונו לבקש טעם לכל הדברים ולא נהיה נפתים
 בדברי⁴) כל אדם אפילו בדברי הרב כמו שא' (חולין ו:): תני ר' חייא
 כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך בתלמיד היושב לפני
 רבו אם יודע כרבו⁵) שהוא אומר לו טעם בין ואם לאו תבין את אשר
 לפניך כלומר השתדל אתה להבין הדבר⁶) ההוא על אמתו כשתראהו⁷)
 כי מה שאמר לך הוא רחוק מהשכל ואם לאו ושמת סכין בלועיך אם⁸)
 בעל נפש אתה כלומר אם אין אתה עושה זה אלא אתה מקבל⁹) כל
 מה שיאמר לך אמת או שקר ושמת סכין בלועיך ואמר הפסוק (איוב
 לר ג) כי און מלין תבחן וחיך אכל ישעם לו כלומר כמו שהחיד שהוא
 כלי ההרגשה¹⁰) והטעם הושם באדם להבחין בין הטעם הטוב למוג האדם
 ויאכלהו¹¹) ובין הטעם הרע וירחיקהו כמו כן האון שרוצה¹²) לומר¹³)
 בה הרגש השמע הושם באדם להבחין בין האמת ויקבלהו ובין השקר
 וירחיקהו והפילוסוף אומר ואולי תחשוב בנפשך אחר מהפתאים¹⁴) חסרי
 הדעת¹⁵) ותתיאש¹⁶) ותאמר מתי אשיג להיות אחר מהחכמים ויחיד
 בדורי¹⁷) ואצא ממחשך הסבלות ואלך לאור השכל וארע הדברים במופת
 בדרך¹⁸) כל חכם אמתי על כן טוב לי לתור מנוחה לנפשי ולהסיר¹⁹)
 היגיעה והמורה מעלי²⁰) ודי לי בקבלה שירשתיה מאבותי כי זה הדרך
 הוא הנכון ומה לי ללכת בדרך²¹) לא סלולה וארחות עקלקלות ולא ארע
 אם אניע אל חפצי²²) ואינני לריק על כן אומר²³) לך²⁴) כי אינך אלא
 כאדם ראה מעלת המלך ומה שעמו מהשרים והסגנים והחיל והעושר
 והכבוד והממשלה והיא נמנע בעיניו להגיע לזו²⁵) המעלה הגדולה והיה
 יכול להגיע למעלת הסגנים או למעלת השרים או למעלה אחרת תחתיה
 שהיא גבוהה על מעלתו ואמר²⁶) בלבו אחר שלא²⁷) אוכל להגיע

1) Z. העצל. 2) L. הנפש הנבוה. 3) Z. מסתפק. 4) Z. L. לדברי.
 5) fehlt in Z. B. כרבו. 6) B. בדבר. 7) M. כשתראה. 8) Von B. bis
 9) Z. סבקש ist in B. durch ein Homoioteleuton ausgefallen. 9) Z. סבקש
 . . . שיאמר לך. 10) Statt diese Worte fehlen in L. 11) Z. L.
 hat Z. שהוא. 12) Statt derer Worte hat Z. שרוצה לומר בה. 13) Z. L.
 14) B. M. חפתאים. 15) B. M. חסרי הדעת. 16) B. M. ותתיאש.
 17) L. בדורי. 18) Z. כדון. 19) Z. ולהחיר. 20) M. מעט.
 21) B. M. Z. דרך. 22) B. לחפצי. 23) B. M. Z. יאמר. 24) fehlt
 in Z. 25) Z. L. לזאת. 26) L. אמר. 27) L. . . . שלא אניע

למעלת המלך ולהיות כמוהו די לי שאהיה¹ (ממשליכי²) הוכל שהיא
מלאכת אבותי מלפנים כי לא יחסר לי לחם לאכול ובגד ללבוש. וזה³
השפל העצל אילו⁴) הסתכל היטב היה יודע כי בין מעלת משליך הוכל
ומעלת המלך מעלות רבות⁵). ואין כל מי שלא יוכל להגיע אל המעלות
הגבוהות ראוי⁶) שיסתפק במעלות השפלות אלא ישתדל⁷) להשיג מעלה
יותר⁸) גבוהה ממעלתו ולצאת מן הכח אל הפועל תהיה מגמתו ואל זה
רמו שלמה ע"ה באמרו (משלי ו י) מעט שנות מעט תנומות מעט חבוק
ידים לשכב וחכמינו ז"ל אמרו (אבות ב טז) לא עליך המלאכה לגמור
ולא אתה בן חורין להבטל⁹) ואמרו (אבות ה טו) ר' יהודה אומר תלמיד
שכחו¹⁰) יפה דומה לספוג שסופג את הכל שני לו דומה למוך¹¹) שאינו
סופג אלא צרכו זה שאומר די מה ששנה לי רבי על כן¹²) צריך האדם
שיגיע להשיג הרברים מצד השכל כי ביגיעה הזאת המנוחה הגדולה.
ואריסטו אומר בבקשת המנוחה במנוחה¹³) תאבד המנוחה ותרבה היגיעה.
ואמר הנבזה יבחר הרברים היקרים ולא ירדוף אחריהם מפני מנוחת החיים.
וחכמינו ז"ל אמרו (ילקוט משלי פ' כד) ראמות¹⁴) לאויל חכמות אמר ר'
ינאי לכבר נקוב שתלוי באוירו של בית הטפש אומר מי יכול להוריד את
זה¹⁵) והפקח אומר¹⁶) לא אחר תלאו אלא הרניני¹⁷) מביא שני קנים
ומחכרם זה עם זה עד שאני מורידו וכך הטפש אומר מי יוכל¹⁸) ללמוד
התורה שבלב¹⁹) והפקח אומר והוא²⁰) לא מאחר למדה הרניני לומר
היום²¹) שתי הלכות ושתיים למחר עד שאני לומר התורה של חכם זה.
ואל זה רמו שלמה ע"ה באמרו (משלי יז כד) את פני מבין חכמה כלומר
החכמה היא לפני החכם ואינה רחוקה ממנו שייצטרך ללכת אחריה כמו
שאמר הכתוב (דברים ל יד) לא בשמים היא רק²²) בפך ובלבבך לעשותו
כלומר בפך ובלבבך תלוי הדבר ועיני כסיל בקצה הארץ ר"ל אבל הכסיל
עינו בקצה הארץ ואומר עד מתי אשיג החכמה ואין לי מורה והייתי²³)
צריך לשוטט בארץ ולסכן עצמי בדרכים²⁴) על כן טוב לי שאתיאש
ממנה. ואריסטו אומר לתלמיד הוריו תענוג ההשגה ולתלמיד העצל תענוג

והדרך השפל והעצל ואילו Z. 3) משליך Z. 2) כשאהיה Z. 1) די Z. 6) fehlt in Z. 5) אולי השתדל היטב ... L. 4) השתכל היטב ...
ליכטל Z. 9) fehlt in L. 8) ישתדל להטיב כדי שיוכל להשיג ... M. 7) הגדולה bis על כן Von 12) למוך L. 11) שהוא שכחו B. Z. 10) fehlt in L. 13) fehlt in Z. 14) ראמות Z. 15) לזה B. M. 16) Z. 17) אני Z. L. 17) Z. 18) יוכל Z. 19) שבלב החכם Z. 20) fehlt in L. 21) Z. 22) Von bis רק 22) שני הלכות היום ולמחר שלש ... Z. 21) Z. 23) L. 24) Fehlt in B. und M. ואני L. 23)

היאוש. ואמר המצליח האמתי יהיו נקלים בעיניו הקנינים הגופניים ומי שלא¹) טעם התענוגות²) השכליים יכרח אל התענוגות הגופניים. ואמר אפלטון התענוגות הנפשיים³) יותר זכים וערבים מהתענוגות הגופניים וזה⁴) כי הסכלות וההוללות אשר בנפש כמעלת הצמאה⁵) והרעב אשר בנוף והראשונים⁶) רקות הנפש מהשלמות⁷) והאחרונים⁸) רקות הנוף⁹) מהמוזן ותענוגות הנפש נמצאים יותר בענין אחד בהשגיל הדברים הנמצאים והם על כל זה נשארים תמיד מפני שהם בדבר עומד¹⁰) ותענוגות הנוף בדבר ניתך ועל כן תענוגות נפש הפילוסוף יותר מפני¹¹) ששני חלקי נפשו השפליים משועבדים אל ההלק העליוני. ואמר אריסטו ואמנם יתמלא¹²) מהתענוגות הגופניים המשועבד והאסיר ומי שפתחו ורמהו הזמן. והתענוג הוא ההרחבה בטוב או¹³) לנוף כמו הבריאות או לנפש כמו השלמות¹⁴) והחכמה או מה שהוא חוץ ממנה כמו העושר והנאת הנוף. ואמר התענוגות הומניים שלשה¹⁵) כי¹⁶) הומנים שלשה הולך ועומד ובא והתענוג בזמן העומד הוא בפועל והתענוג בזמן הבא הוא התוחלת והתענוג בזמן ההולך הוא בזכרון ואמנם היתה התוחלת עריבה מפני שהאדם מיחל שתצא אל הפועל והיה הזכרון ערב מפני שהיה בפועל¹⁷) ערב בזמנו והפעלים הטובים האלהיים חיים ארוכים וזכרונם על הלשונות ערב והיי התענוגות והתועלות הטבעיות חיים קצרים וזכרונם זכרון מועט. אמר המחבר¹⁸) ואם תאמר אילו היה התענוגות השכליים ערבים מהתענוגות הגופניים היינו מתענגים מחכמה¹⁹) וכואבים בהפקדה ואנו²⁰) רואים כי ירבה תענוגינו²¹) בהרגשות וכאבינו בהפקדם ונאמר כי הסבה בזה צאת הנפש מטבעה ושהיא חולה במנהגות הרעות והתחברה עם ההרגשות אשר החשיכו אותה²²) והתעסקה בתאוות הבהמיות²³) וכל זה בנפש כמו החולי ובטול ההרגש באבר²⁴) האדם²⁵) וכמו²⁶) שיקרה בטול ההרגש ישרפו אותו והוא לא ירגיש וכשיסור²⁷) ממנו בטול ההרגש

1) L. . . . 2) Z. שלא טעם מעם התענוגות. 3) Z. בתענוגות השכלית. 4) Z. והראשונות. 5) Z. und L. הצמא. 6) Z. und L. הנפש. 7) Fehlt in L. 8) Z. והאחרונות. 9) B. הנפש. 10) L. קיים. 11) Fehlt in B. 12) B. המלא. 13) L. אל הנוף. 14) Fehlt in B. 15) Fehlt in M. 16) Z. fehlt in Z. 17) L. הפועל. 18) L. המחבר. 19) L. durch ein Homoioteleuton ausgefallen. 20) Z. Von bis בפקדם ואנו 21) Z. ונאמר כי כואבים בהפקדם. 22) Z. und L. אורה. 23) L. בהמיות. 24) Z. באבר. 25) L. האדם. 26) Z. hat folgende Stelle: וכמו שבשוב. 27) L. או יסור מיד ההזק והחסרון וכל בן חיל ...

וישוב לבריאותו ויגיש מיד כמו כן כשיסוד מהנפש חוליה ושהרה מהתאוות הרעות או תרגיש מיד ההזק והחסרון. וכל¹) בן חיל אשר לבו כלב האריה ממית עצמו למצוא דבר²) חפיץ ונפשו מחיה קל כצבי לרדוף אחר³) האמת והיושר ועו⁴) כנמר לשקוד על דלתי הכושר אוהו בדרכי החכמים הקדושים ומשתדל להיות איש במקום שאין אנשים. אמר אריסמו כל⁵) אדם יתענג במה שהוא אהוב יתענג ביושר האדם הישר ויתענג בשלמות אוהב השלמות ויתענג בחכמה אוהב החכמה. וזה המאמר נאות למה שאמר שלמה ע"ה (משלי ג. כט) שמחה לצדיק עשות משפט ומחתה לפועלי עון והסכה בזה כי כל אדם נמשך אחר טבעו וכשעושה כפי⁶) מה שחייב⁷) טבעו⁸) הוא שמח ומתענג במעשיו וכשעושה הפך טבעו הוא⁹) ניוז במעשיו¹⁰) וכואב כי יצטרך להכניע¹¹) טבעו וטבע¹²) הצדיק לעשות משפט ועל כן הוא שמחה לו וטבע הרשע לעשות הפכה ועל¹³) כן הוא מחתה לו. ואמר אריסמו ואנו מוצאים התענוגות האנושיים אשר לדברים בעצמם ישתנו והם¹⁴) אצל¹⁵) מקצת מרים ומאוסים ואצל מקצת מתוקים אהובים ואין¹⁶) המתוק למי שהוא חולה ולבריא אחר ולא התום אצל החזק והחלש אחר ועל זה הדרך מעלות השלמות ועל כן אמרו השלמות כפי¹⁷) כל דבר. ואמר מי שהוא גדול הנפש יבין¹⁸) נפשו לדברים הגדולים אשר¹⁹) הוא להם הגון ומי שמבין²⁰) נפשו²¹) לדברים הגדולים אשר אינו הגון להם הוא הסכל והפתי²²) וגדול הנפש האמתי הגון לכל שלמות. ואמר הנפשות הבהמיות לא תאבינה לשכון אלא בגופים²³) העפריים ועל כן יקשה בעיניהם להפרד מהם²⁴) והנפשות²⁵) הזכות הפך זה.

ועתה²⁶) אהל לבאר מה שצריך בקוצר מלים ולא אאריך.

אמר המחברו כבר התניתי באגרת הויכוח לחבר ספר ממה שאמרו חכמים²⁷) במעלות²⁸) בני אדם כי ידיעת זה הנרחית למבקש החכמה

1) Von bis אריסמו וכל 2) Z. דברי 3) Z. אחרי.
4) Z. עו. 5) L. . . כשהאדם מתענג 6) Fehlt in M. 7) B. שיחייב.
8) L. בטבעו. 9) L. זה. 10) Fehlt in Z. 11) Z. טבעו הפך.
12) M. לטבע. 13) L. מחתה לו הוא כשיזכר לשנות 14) Fehlt
in Z. 15) Fehlt in L. 16) Z. ולא. 17) M. על. 18) B. יבין.
19) Von bis אשר ist in M. durch Homoioteleuton ausgefallen.
20) B. und M. שמבין. 21) Z. עצמו. 22) B. und M. הפתי. 23) B.
und M. לגופים. 24) Fehlt in L. 25) L. הנפשות 26) Von עתה bis
zum Ende der Einleitung [ואני חושב והוא האמת] fehlt in L.
27) B. החכמים. 28) Z. und M. במעלה.

כדי להדבק בה¹) ולהתרחק מהפכה ואומר כי החכמים במה שחננם האל מהשכל דרשו וחקרו עניני בני אדם ומעלותיהם ומצאו כי אע"פ שאין מעלותיהם שוות אי²) אפשר שלא יהיה לזה מעלה על זה או בדבר אחר או בדברים הבים וכולם נכללים בשלש מעלות. מעלת הנביאים ומעלת החכמים האמתיים ומעלת המון העם³). ויש עוד מעלה רביעית ובכלל השלש לא מנו אותה מפני שהם חיות מויקות בצורת אדם. ואני ראיתי לחבר מה שנראה⁴) לי בזה הענין הנכבד כי תועלתו גדולה ועצומה לך החסיד ולכל מי שהבין לבו לעלות למעלות התמימים הרוחניים ולהדבק במעלות⁵) החכמים האלהיות⁶). וראיתי לספר מדות כל חלק וחלק והנהגותיהם ולכלול⁷) עמהם דברים שהם מועילים בכונת זה הספר. ואחר אשר יתבאר למשכיל המסתכל בדברים האלה המעלה העליונה או תתחוק⁸) תאותו וישים כוונתו לבוא בחברת אנשיה ולהדבק בקדושים⁹) ולהבדיל¹⁰) מאנשי המעלה השפלה הנרועה והאפלה ההולכים בחושך כל ימיהם ואין נונה להם. ועל כן קראתי שמו של¹¹) ספר זה ספר המעלות. והכונה בחבורו כדי להעיר הנפש משנת העצלה ולהזהירה תמיד על ההתמדה¹²) בלמוד ולרדוף אחר המעלה העליונה שהיא מעלת החכמה והיתה הכונה לחברו בלשון הקדש כדי שתהיה תועלתו כוללת¹³) יותר ולמען שיהיה סומך על דברי אלה המסתכל בהם וישען¹⁴) על מאמרי המעיין בעניניהם בספרי חכמינו ז"ל הטהורות יסרתיו¹⁵) ובדברי הפילוסופים הצרופים באש השכל חזקתים¹⁶) וכולם דעות משיגי האמת על אמתתם המוצאים העמוק בחכמתם ואשר עמוד האמת נשען עליהם ואין להרהר אחריהם כי כל עניניהם¹⁷) מרגליות העולם ממצולות ים החכמה וכל אמריהם¹⁸) כסף צרוף מוזקק שבעתים בכור המזמה. ורבים מעמי הארץ אשר מחכמה רקים ודלים יקשה מאד¹⁹) בעיניהם כשיביא²⁰) המחבר ראייה מדברי²¹) חכמי האומות ודבריהם בעיניהם דברים²²) במלים ואומרים כי אין ראוי לקבלם ולא יזכרו ולא יסקדו²³) ולא יעלו על לב לעולם ולא יבינו אלה²⁴) הפתאים חסרי הלב כי ראוי לקבל האמת מכל

1) Z. und M. החכמה 2) B. M. und L. ואי 3) Z. ההמון.
 4) B. M. und L. שנאמר. 5) Z. כמעלה. 6) Z. und M. האלהיים.
 7) Z. ולהבדיל 8) Z. תתחזקנה תאותיו. 9) Z. בקדושיה. 10) Z. ולהבדיל.
 11) Z. בן המעלה. 12) Z. ההזהרה. fehlt in B. של ספר זה 13) Z. בין המעלה.
 14) Z. כוללות. 15) Z. ויהיה נשען באמרי. 16) Z. חזקתיו. 17) Z. הם.
 18) B. L. und M. אמריהם. 19) fehlt in B. 20) Von bis כשיביא ist in M. durch Homoioteleuton ausgefallen.
 21) Z. מחכמי. 22) fehlt in Z. 23) Dasselbe. 24) Dasselbe.

אדם אפילו שיהיה¹) פחות ממנו או מעם אחר. ואם יכתוב דבר ממה שאמר בשמו יכתבנו ואין ראוי להביט אל האומר אלא על המאמר כמו שאמר החכם דע האמת ותדע בעליה כמו שזכרתי זה באיגרת הויכוח ועל זה רמזו חכמינו ז"ל באמרם (תנינה מו:): ר' מאיר רמון מצא תוכו אכל אבל קליפתו זרק ועל כן כתבתי כל דבר בשם אמרו ומי שהוא מפורסם אצל הכל זכרתי שמו ומי שאינו מפורסם אמרתי²) בערו והפילוסוף אומר ואם ראיתי דבר מדברי הפילוסופים שמסכים עם דברי חכמינו ז"ל העיוותי עליו וכמו כן אם אמצא פסוק וכל זה להודיע כי הפילוסופים האמתיים מסכימים על הרוב עמנו ואין ראוי להרחיק דבריהם כמו שעושה³) מי שאין לו שכל. ואני חושב והוא האמת כי הפילוסופים הקדמונים מאד קבלו הפילוסופיא משם ועבר ואברהם אבינו ע"ה ושאר האבות וכל שכן משלמה המלך ע"ה ומהחכמים⁴) שהיו בדורו וכבר זכרו כל זה מקצתם. ידוע הוא כי בימי שלמה ע"ה היו באים מארבע פנות⁵) העולם לשמוע חכמתו כמו שאמר (מלכים א' י כד) וכל הארץ מבקשים את פני שלמה לשמוע חכמתו וכל אחד מהם כשהיה שומע דבר ממנו או בשמו היה כותבו בלשונו⁶) כמו שהוא מנהג כל⁷) אומה להעתיק מה שתמצא מהחכמות בלשון אחרת ללשונה כמו⁸) שעשו היוונים שהעתיקו כל ספרי החכמות ללשונם. ובטלמיוס⁹) זכר כי הוא שלח לכהנים שבירושלם להעתיק לו ללשונו ספרי החכמות שהיו שם. ואי אפשר שלא חבר שלמה ע"ה ספרים בחכמת הטבע והאלהות¹⁰) אלא שאילו¹¹) הספרים אברו¹²) בגלות כי מה שאמר (שם ה יג) וידבר על העצים מן הארז אשר בלבנון עד האוזב אשר יצא בקיר מעיד כי חבר ספרים בכחות¹³) אשר בצמחים ובתועלתם ומה שאמר (שם) וידבר על הבהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים מעיד שחבר ספרים בכחות כל בעלי חיים ובמזגיהם ובהרכבתם וכל זה הוא חכמת הטבע. ובקהלת רמז רמזים רבים בחכמת הטבע ובמשלי בחכמת האלהות וכן בשיר השירים. והמבינים זה מעטים מאד. ומהאל יתעלה אשאל העור והכח אין עור בלתי וסומך וולתו יתעלה וישתבח שמו.

1) Fehlt in Z. 2) Z. זכרתי. 3) Z. שעשה. 4) Von undehchkmis bis zum nchsten y"e ist in Z. durch Homoiot. ausgefallen. 5) Z. und L. רוחות. 6) L. בלשונם. 7) Z. . . . מה. 8) Von bis לשונם fehlt in L. 9) M. מיום. 10) B. und M. ומאלהות. 11) L. שאותם. 12) Z. ואברו. 13) Z. hat von hier bis ans Ende folgende Stelle: זה הוא חכמת הטבע וחכמת האלהות וכן בשיר השירים והמבינים את זה מעטים

המעלה הראשונה והמעלה העליונה לבני אדם היא ואנשיה¹
מן² בני האדם האלהי.

אמר המחברו אנשי זה החלק הם הנביאים והקדושים³ אשר בארץ המה וזו היא⁴ המעלה הגדולה לבני אדם⁵ והיא מעלת האבות הקדושים⁶ המהורים ואין למעלה ממנה⁷ ובהגיע האדם אליה אז יהיה עמו הסיוע האלהי והוא חביב ליוצרו ונקרא קדוש ולא יוכל האדם להגיע לזו המעלה הנפלאה אלא אחר צאת שכלו מן הכח אל הפעל וידעתו מהתחכמות מה שיש בכח מין בני אדם לדעתו והשגתו מהבורא⁸ יתעלה והשכלים הנפרדים ושאר הנבראים⁹ מה שיש ביכולת האדם להשיגה. — אמר אבונצר אלפאראבי¹⁰ האדם שהוא¹¹ ראוי להיות ראש לאומה החסידה צריך שיהיה שלם בכל מדותיו ויהיה שכל¹² ומושכל¹³ בפעל ותהיה כחו המדמה בטבע שלמה תכלית השלמות ותהיה מוכנת בטבע שחתפעל¹⁴ או בעת ההקצה או בעת השינה ושחקבל מהשכל הפועל הפרטים או בעצמם או במה שירמה¹⁵ להם ואחר כך המושכלות¹⁶ במה שירמה להם¹⁷ ושיהיה שכלו הנפעל שלם במושכלות כולם ויהיה שכל בפעל ומושכל בפעל ויהיה מה¹⁸ שהוא מושכל ממנו הוא¹⁹ מה שישכיל ואז יגיע לו שכל בפעל מעלתו על²⁰ מעלת השכל הנפעל יותר שלם ויותר²¹ נפרד מהחמר ומהשכל²² הנפעל ויקרא²³ השכל הנאצל ובלשון הערב אלמסתפאר²⁴ ויהיה אמצעי בין השכל הנפעל ובין השכל הפועל ולא²⁵ יהיה בינו ובין השכל הפועל דבר אחר ויהיה השכל²⁶ הנפעל כחמר לשכל הנאצל והנאצל כחמר אל השכל הפועל והכח המדברת אשר היא תכונה טבעית תהיה חמר לשכל הנפעל אשר הוא שכל בפעל²⁷). — ואמר רבינו משה זצ"ל והשפע השכלי כשיפוץ על הכח המדבר בלבד ולא יפוץ ממנו דבר על הכח המדמה או למעוט

הם מאד ומהאל יתברך אשאל העוז והכח כי אין עוזר וסומך בלתי ישתבח שמו
שחבר ספרים bis אשר בצמחים in Z. von Homoiot. ausgefallen. 1) Z. שאנשיה מן בני האדם האלהיים. 2) B. האדם. 3) Z. הקדושים. 4) Fehlt in M. 5) B. and M. 6) Fehlt in B. 7) B. ממנו. 8) Fehlt in Z. 9) B. האבות. 10) Fehlt in Z. 11) Fehlt in M. 12) B. and M. שלם. 13) Z. מושכל. 14) B. שחתפעל. 15) Z. שיתרמה. 16) Z. במושכלות. 17) Fehlt in B. and M. 18) B. מי. 19) Fehlt in Z. 20) Z. על שכל בפעל. 21) Fehlt in M. 22) B. מהשכל הנאצל. 23) Von ויקרא bis zum nächsten ויהיה fehlt in Z. 24) B. אלמסתפאר. 25) Von ולא bis zum nächsten ist in M. durch Homoiot. ausgefallen. 26) Fehlt in M. 27) M. בפעל.

השפע¹) או לחסרון היה בכח המדמה מעקר היצירה ולא יוכל לקבל שפע השכל זו היא כת²) החכמים בעלי העיון וכשיפוץ זה השפע על שתי הכחות והם המדבר והמדמה על תכלית שלמותם היצירי זו היא כת הנביאים ואם היה השפע על המדמה בלבד ויהיה³) חסרון במדבר או מפני היצירה⁴) או למעוש רגילות בחכמות אלה הם כת מנהיגי המדינות ובעלי הנימוסים והקוסמים ובעלי החלומות האמתיים והיודעים לעשות נפלאות בתחבולות עמוקות ומלאכות נעלמות ואע"פ שאינם חכמים. — ואמר הפילוסוף לנפש השכלי מעלות והמעלה הראשונה שלא יהיה בה דבר ממושכלות בפעל ואין לה אלא הכנה⁵) לקבל כמו בקטן⁶) ויקרא זה שכל חמרי⁷) ושכל בכח ואחר כך יהיו נראים בה שני מינים מין⁸) הצורה האחת התחלות אמיתיות ואילו התחלות רשומות בה מבלי שיקנם⁹) האדם מעצמו והשני דברים המפורסמים יקבלם בשמיעה בלי עיון וכשיהיה¹⁰) בזו המעלה יקרא שכל בקנין כלומר שיוכל לקנות המושכלות¹¹) בעיון אם ירצה ואם יניע¹²) בה אחר כך דבר¹³) מהמושכלות העיוניות¹⁴) כשיקנם¹⁵) במחשבה¹⁶) יקרא שכל בפעל והוא כמו היודע המתחיל מהידוע¹⁷) והוא יכול להשיגו כשירצה ואם תהיה צורת¹⁸) הידוע בשכלו תמיד תקרא זו הצורה השכל הנאצל כלומר שכל נאצל¹⁹) מסבת²⁰) הסבות האלהיות יקרא שכל או מלאך או שכל הפועל²¹) ולא יתקן²²) שתהיינה אילו ההשגות בכלים נופניים אלא המשיגי²³) לאילו המושכלות והוא הנפש עצם הוקם²⁴) בנפשו אינו נוף ולא יכלה ככלות הנוף. — אמר המחברו ומלת קנין מצאנו שנאמרה על זה הענין בעצמו במשלי כמו שאמר (משלי ד ה) קנה חכמה וגו' (שם כג כג) אמת קנה ואל תמכור ורבים כמוהו. — ואמר אבונצר והמעלה הראשונה אשר בה האדם שתגיע לו התכונה הטבעית המזומנת שתהיה שכל בפעל וזו היא המשותפת לכל ובינה ובין השכל הפועל שתי מעלות שיגיע השכל הנפעל בפעל²⁵) ושיגיע השכל הנאצל וזה האדם שהגיע לזו המעלה בין ראשית מעלתו האנושית ובין השכל²⁶) הפועל שתי

1) או מפני היצירה 2) Z. השכל. 3) Z. מוריגת. 4) Z. ולא יהיה 5) Z. החכמה. 6) Z. הקטן. 7) Fehlt in B. 8) Z. מין. 9) Z. שיקום. 10) Von המושכלות ואחר התחלות... 11) M. bis וכשיהיה ist in L. durch Homoiot. ausgefallen. 12) Z. העיונות. 13) B. יגיעו. 14) Z. Fehlt in Z. 15) Z. כשיקבלם. 16) Z. Fehlt in Z. 17) Z. מהידוע. 18) B. צורה. 19) Z. Fehlt in Z. 20) B. מסבת. 21) B. M. und L. או פועל. 22) Z. Fehlt in Z. 23) Z. Fehlt in Z. 24) Z. Fehlt in Z. 25) Z. Fehlt in Z. 26) Z. Fehlt in B. הוא קם. 25) Z. בפועל. 26) Fehlt in B.

מעלות וכשיושם¹) השכל הנפעל השלם והתכונה הטבעית בדבר אחד על דרך שיהיה המחובר מהחמר והצורה דבר אחד והאחר²) הוא האדם תהיה צורה אנושית הוא השכל הנפעל אשר בו בפועל ויהיה כינו ובין השכל הפועל מעלה אחת בלבד וכשחושם התכונה הטבעית חמר השכל הנפעל אשר הוא שכל בפועל והנפעל חמר אל הנאצל והנאצל חמר אל³) השכל הפועל ויהיה כל זה בדבר אחד יהיה זה האדם הוא האדם אשר הנה בו השכל הפועל וכשיגיע זה לשני חלקי כחו המדבר והם העיוני והמעשי ולכחו המדמה יהיה זה האדם הוא הנביא ויהיה האל מדבר⁴) אליו באמצעות השכל הפועל ויהיה מה שישמע⁵) מהאל ית' אל השכל הפועל ישפיעו השכל הפועל אל שכלו הנפעל באמצעות⁶) השכל הנאצל ואחר כך אל הכח המדמה ויהיה במה שישפיע ממנו כחו המדמה אל שכל הנפעל חכם פילוסוף ומשכיל ובמה שישפיע ממנו אל⁷) כחו המדמה נביא ומוזיר וזה האדם הוא בתכלית השלמות מהמעלות האנושיות ובראש מדרגות ההצלחה ותהיה נפשו כנאחות בשכל הפועל על הדרך שאמרנו וזה האדם הוא העומד על כל פועל אפשר שיגיע בו אל ההצלחה. — אמר המחברו ומסני שמלת הצלחה נאמרת בזה הספר במקומות רבים צריך לבאר על איזה דבר תורה אצל הפילוסופים ואומר כי הצלחת האדם האמתית אצלם הוא שיגיע אל תכלית⁸) מה שיש בכחו להגיע⁹) אליו מהשכל וישים כל כונתו בחיים ויגיעו להשיגו וזה השכל כבר התבאר איזה הוא בספרי החכמות כי בהגיע אליו יוכה¹⁰) האדם אל החיים הנצחיים אשר אין להם תכלה ואל זה הטוב רמו דוד ע"ה באמרו (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראוך וגו' ואליו רמו עוד באמרו (שם כו יג) לולי האמנתי לראות בטוב ד' בארץ החיים ואל אלה החיים רמו עוד באמרו (שם סט כט) ימחו מספר¹¹) חיים כי אין קללה נמרצת כזו שהיא אבדן הנפש והוא הכרת הנוכח בתורתנו. ונשוב למה שהיינו בו. — ואמר¹²) אבונצר ומעלת השכל הפועל מן האדם כמעלת¹³) השמש מראות העין וכמו שהשמש תתן לראות העין האור ויהיה הראות באור אשר הגיע לו מהשמש רואה בפועל אחר שהיה רואה

1) B. משיושם. 2) Z. hat diese Stelle folgendermassen verbessert: והאחר הוא [ה]אדם תהיה [בין ה]צורה [ה]אנושית הוא [ה]השכל הנפעל השלם והתכונה הטבעית בדבר אחד על דרך המחובר מין חמר אשר הוא בפועל ויהיה ידבר. 3) Fehlt in Z. 4) B. ידבר. 5) Es müsste vielleicht ישמע heißen? 6) Von באמצעות bis חכם ist in B. durch Homoiot. ausgefallen. 7) Z. הכח המדמה. 8) Fehlt in Z. 9) Z. להשיגו. 10) Z. יורה. 11) B. M. מארץ. 12) Z. אמר. 13) Z. במעלה.

בכח¹) ובוה האור יראה השמש עצמה אשר היא הסבה שתראה העין בפועל ובאור יהיו הגוונים אשר היו נראים בכח נראים בפועל ויהיה הראות אשר היה בכח ראות בפועל כמו כן השכל²) הפועל יניע ממנו³) לאדם דבר ירשום אותו בכח השכלי מעלת⁴) זה הדבר מהנפש השכלית מעלת האור מהראות ובוה הדבר תשכיל הנפש השכלית השכל הפועל ועמו יהיו⁵) הדברים שהיו⁶) מושכלים בכח מושכלים בפועל ובו יהיה האדם אשר הוא⁷) שכל בכח שכל בפועל עד⁸) אשר יהיה קרוב במעלת השכל הפועל ויהיה שכל בעצמו⁹) ויהיה אלוהי אחר שהיה גופני. — ועל זה רמז דוד ע"ה באמרו (תהלים לו י) כי עמך מקור חיים באורך נראה אור כלומר בשפע השכל שאתה משפיע עלינו שהוא האור האמתי נראה אור שהוא השכל — ואמר אבונצר וזה האדם שזכרנו הוא הראש¹⁰) הראשון למדינת החסידה¹¹) והוא ראש האומה החסידה וראש לכל הישוב ולא יתכן שיניע לזו המעלה אלא למי שנמצאו¹²) בו בטבע שתיים עשרה מדות או רובם. הראשונה שיהיו איבריו בריאים וחוקים ותהיה תנועתם קלה¹³) להניעם לכל מה שירצה. השנית שיהיה טוב ההבנה לכל מה שיאמרו אליו וישכיל אמתת הדברים. השלישית שיוכרז כל מה שיאמרו אליו וכל מה שיראה וישמע ומה שישיג ולא ישכח אותו. הרביעית שיהיה זך המחשבה כשיראה על הדבר ראה יבין אותו על הדרך שתורה עליו הראיה. החמישית שיהיה¹⁴) צח¹⁵) ויכול לבאר כל מה שבלבו באור שלם. השישית שיהיה אוהב¹⁶) תלמוד וממהר לשמוע ולא תכאיבהו יגיעת הלמוד והעמל אשר ישיגהו ממנו. השביעית שיהיה אוהב בטבע הצדק ובעליו ושונא הכזב ובעליו. השמינית שלא יתאוה תאוה רבה למאכלים ומשקים והמשגל ויהיה בטבע פרוש מהצחוק¹⁷) ושונא התענוגות שהם מזה המין¹⁸). התשיעית¹⁹) שיהיה גדול הנפש תתנאה נפשו בטבע על כל דבר שהוא נקל ונבוה מהדברים ותתנשא נפשו בטבע אל המעולה מהם. העשירית שיהיה הכסף והזהב ושאר מחמדי העולם קלים בעיניו. האחת עשרה שיהיה בטבע אוהב היושר שונא

1) fehlt in B. 2) Z. בשכל. 3) Fehlt in Z.
 4) Von מעלת bis השכלית ist in B. ausgefallen. 5) Z. היו. 6) Z.
 בעצמו מושכל. 7) fehlt in Z. 8) M. עם. 9) Z. מושכל.
 10) Fehlt in Z. 11) Z. למדינת החסידים. 12) Z. שנמצא. 13) Fehlt in Z.
 14) Z. שיהיה בעל כח ויכול לצאת כל מה שבלבו באור שלם. 15) M. ראוי.
 16) B. לומר. 17) In M. fehlt das Wort; B. hat מהחציר. 18) B.
 und M. כאלו. 19) In M. steht hier die 10. Forderung, worauf
 dann gleich die elfte beginnt.

העושק ובעליו ועושה דין מבני ביתו ומוולתם ויודיר על היושר ונאות¹) לכל מי שיראה וטוב ונאה וקל כשיקראהו²) אל היושר קשה כשיקראהו אל החמס. השתים עשרה שיהיה אמיץ המחשבה על כל דבר שהוא רואה שצריך שיפעלוהו גבור ואינו מפחד ושיתקבצו כל אלה באדם אחד יקשה עד מאד ועל כן לא ימצא מי שנוצר על זו היצירה אלא יחיד בדור והמעט מבני אדם ואם ימצא כמו זה במדינה השלמה ותהינה בו רוב אילו המדות יהיה הראש והמנהיג והמלך האמתי. — אמר המתברו וכבר אמרו הפילוסופים³) תנאי האומה החסידה והמדינה החסידה וזכר אבונצר אמונותיה בספרו הידוע באמונות האומה ואני אוכזר בכאן מקצת מה שזכרו. — אמר הפילוסוף והאומה⁴) החסידה פעולותיה כולם שלמות ונכוחות וזו היא סגולתה המיוחדת⁵) לה ועל כן לא יזונו אנשים במאכלים⁶) המזיקים⁷) ועל כן⁸) אינם צריכים לדעת רפואות החלאים שסבתם רוב המאכל מפני שאינם אוכלים מאכל שלא יהיה על הסדר ועל כן מסגולות האומה החסידה שלא יצטרך בה לרפוא ולא לשופט וכל מה שתתרחק⁹) האומה¹⁰) מן השלמות יהיה הצורך בה לאילו השנים יותר¹¹) ותהיה בה מעלת אילו השנים נכבדת וידוע הוא כי המדינה החסידה כבר נתן לכל אדם שבה כל שלמות שהוא מוכן לו ושאמונותיה כולם אמיתות ואין אמונת כזב בה ושמעשיה הם¹²) השלמים על דרך כלל ושכל פועל זולתה הוא שלם כנגד ההפסד הנמצא בו כי התוך אבר מהגוף מוזק בעצמו¹³) אלא שלפעמים יועיל למי שנשכו אפעה וירפא בהתוכו¹⁴) הגוף. ונשוב למה שהיינו בו. — ואמר אבונצר האנשים שהם מתנהגים על פי זה הראש הם החסידים הטובים והמצליחים ואם היא אומה תהיה זו האומה היא החסידה ואם הם אנשים¹⁵) התקבצו בישוב אחד יהיה זה הישוב אשר¹⁶) התקבץ בו כל מה שתחת זאת הממשלה היא המדינה החסידה ואם אינם מתקבצים בישוב אחד אבל בישובין מפוריין יתנהגו אנשים בממשלות אחרות זולתי זו הממשלה יהיו אנשיה חסידים¹⁷) גרים באילו היישובים והיתה¹⁸) הסבה שהתפורו או שלא¹⁹) מצאו מדינה ישרה או שהיו במדינה אבל מצאו אותם תלאות וצרות משונאיהם או מרבר או מלחמה או זולתי זה והצטרכו להתפור וכשיודמן שיהיו²⁰) מאילו בזמן

1) Z. הנאות; in M. fehlt das Wort. 2) B. כשיקראהו. 3) Z. באר ממאכלים. 4) Z. המחויבת. 5) Z. והמדינה. 6) B. und M. הפילוסוף. 7) B. und M. המחזיקים; Z. מזיקים. 8) fehlt in Z. 9) B. שתרחק. 10) Z. המדינה. 11) Von hier bis נכבדת יותר. 12) fehlt in B. 13) Z. לעצמו. 14) B. und M. בהפכו. 15) Z. האנשים. 16) B. או שהיו במדינה אבל מצאו אותם תלאות וצרות משונאיהם או מרבר או מלחמה או זולתי זה והצטרכו להתפור וכשיודמן שיהיו. 17) M. חסידים. 18) In B. fehlt von hier bis שלא. 19) in M. fehlt von מצאו bis. 20) B. u. M. שיהיה.

אחד או במדינה אחת או באומה אחת או באומות רבות יהיה קבוצם בממלכה¹) אחת להסכמת כונתם ורצונם ומנהגותיהם ואם יהיו בזמנים זה אחר זה תהיינה נפשותיהם כנפש אחת ויהיה השני על מנהג הראשון והבא²) על מנהג ההולך. — ואמר עוד וההצלחה היא הטוב האמתי וכל מה שיעשה האדם מפני שיניע בו אל ההצלחה וישיג³) בו ההצלחה הוא⁴) כמו כן טוב לא מפני עצמו אלא מפני שהוא מועיל בהשגת ההצלחה וכל מה שהוא מבטל ההצלחה בשום פנים ומסכב⁵) שלא תושג הוא הרע האמתי. והטוב המועיל בהשגת ההצלחה יהיה מה שהוא בטבעו⁶) ויהיה כמו כן בבחירת האדם ומה⁷) שהוא בטבע יתנו אותו בטבע הגלגלים לא שתהיה כונתם לעזור אל השכל הפועל אל כונתו ולא לבטל אותה כי אין המועיל והמויק⁸) ממה שיתנהו⁹) הגלגלים או מגמתם לעזור את¹⁰) השכל הפועל על זה ולא המבטל מגמתו¹¹) מהטבעים הוא כונת הגלגלים לעשות דבר שיהיה כנגד¹²) השכל הפועל בזאת אבל בעצם הגלגלים לתת כל מה שבטבע החמר לקבל אותו יהיה מויק בכונת השכל הפועל או מועיל ועל כן לא יהיה מן הנמנע שיהיה בכלל מה שיניע מהגלגלים לפעמים שיהיה¹³) מסכים בכונת השכל הפועל ולפעמים מה¹⁴) שיהיה הפך. אבל הטוב שהוא בבחירת האדם והרע שהוא בבחירתו הוא מתחדש על ענין אחד. וזה כי כחות¹⁵) הנפש האנושית חמשה המדבר העיוני והמדבר המעשי והמתעורר והמדמה והמרגיש. וההצלחה אמנם ישכילה¹⁶) האדם וידע מה היא בכח¹⁷) המדבר העיוני לא בדבר אחר¹⁸) משאר הכחות. וכיאוור זה כי שיעשה ההתחלות¹⁹) והמושכלות הראשונות אשר²⁰) נתן לו השכל הפועל וכשירדם ואחר כך יתאוה אליהם בכח המתעורר ויחשוב במה²¹) שצריך לעשות עד אשר ישיגם במדבר המעשי ועשה²²) אלו אשר הוציאם במחשבה מהפעלים בכל²³) הכח המתעורר ותהיה המדמה והמרגיש אשר²⁴) בו עוזרים ומשועבדים²⁵) אל המדבר ועוזרים אותו ויעשה האדם הפעלים אשר תושג בהם ההצלחה יהיה אז מה שיתחדש מהאדם

1) Z. במלאכה. 2) B. ותבוא. 3) fehlt in Z. 4) fehlt in B. und M. 5) fehlt in Z. 6) fehlt in B. 7) Z. [ומה. 8) Z. שיתירוהו [שיתנהו]. 9) Z. או המויק. 10) Z. [ש]יתנו אותו הגלגלים כנגד שכל הפועל. 11) Z. כונתו [מגמתו] מהטבע. 12) Z. לשכל הפועל בזה שיהיה. 13) B. und M. [או מועיל] בזה אבל בעצם כל מה שבטבע החומר בזאת הנפש האנושית חמשה כחות. 14) Z. . . . במה. 15) Z. ישכילהו. 16) Z. הכח. 17) Z. In B. und M. fehlt es; Z. אחר. 18) Z. אשר "לא" נתן. 19) Z. ההצלחות. 20) Z. . . . אשר צריך עד אשר. 21) Z. Von ועשה bis zum nächsten המתעורר fehlt in Z. 22) Es muss offenbar heissen. 23) Z. 24) fehlt in Z. 25) Z. משועבדים.

טוב¹) כלו ועל זה הדרך לברו²) יתחדש הטוב אשר הוא בבחירת האדם. והרע אשר הוא בבחירתו יתחדש במה³) שאומר. וזה כי המדמה⁴) והמרניש אין⁵) אחד מהם יודע ההצלחה והמדבר כמו כן לא ידע ההצלחה על כל פנים אבל ידע אותה כשישתדל להשיגה ויש בזה העולם דברים רבים ממה שאפשר⁶) שיחשוב האדם כי הוא⁷) מה שצריך שיהיה הכונה והתכלית בחיים כמו התענוג והמועיל והכבוד והדומה לזה וכשיתעצל האדם להשלים⁸) החלק המדבר⁹) העיוני ולא ידע ההצלחה וישתוקק¹⁰) אליה וישים¹¹) אל התכלית אשר יכון אותה בחייו דבר אחר וזלתי ההצלחה ממועיל או תענוג¹²) או ממשלה או כבוד וישתוקק אותה בכח המתעורר ויחשוב להוציא פעלים ממה ששיגי בהם זה¹³) התכלית במדבר המעשי ויעשה¹⁴) אלה הפעלים אשר הוציאם בכלי הכח המתעורר ויעורו אותו הכח המדמה והמרניש על זה יהיה אז כל מה שיתחדש רע כולו. וכמו כן כשישיג האדם ההצלחה וידע אותה אלא כי הוא לא ישים אותה עמלו¹⁵) ותכליתו ולא ישתוקק אותה¹⁶) אלא תשוקה חלושה וישים תכליתו אשר ישתוקק אליה¹⁷) בחייו דבר¹⁸) אחר וזלתי ההצלחה ויעשה שאר כחותיו¹⁹) כשישיג²⁰) זה התכלית יהיה²¹) מה שיתחדש ממנו רע²²) כולו. — ואמר אפלטון מי שהיה מבני אדם חושק האמת הוא ממחר לקבל החכמה²³) וממחר לשמוע והוא גדול הנפש ונבחר ועצתו נכונה וזה הוא הראוי להיות ראש ומלך וכזה²⁴) ימצא מעט ושימצא יהיה²⁵) אחד מכל²⁶) בני אדם והוא²⁷) היכול להנדיג בני אדם בהנהגה הטובה והישרה. — אמר המחברו ובהגיע האדם לזו המעלה יהיה נבדל משאר בני אדם והולך בדרכי האל ולא יפנה מדעתו אפילו רגע אחד כמו שאמר דוד ע"ה [תהלים ט"ו, ח'] שויתי ד' לנגדי תמיד כי מימינו²⁸) בל אמוט. — ואמר אריסטו מי²⁹) ששרת היושר ועבד השם ית' ופעל כל פעליו בשלמות³⁰) ויהיה ענינו³¹) בכשרון שיהיה אוהב האל אהבה עזה ומי³²) שיאהב האל אהבה אלהית ויאהב השכל והמדות הטובות יכבדו האל וישמרו ויסיעו ויטיב אליו כאוהבים כי כל דבר ישמח³³) בדומה לו ויבקש לעשות רצונו והאל

1) B. טובה לו. 2) M. לבוא. 3) B. ממה. 4) Z. המדבר. 5) Z. המרניש אין. 6) fehlt in Z. 7) Z. הוא רואה שצריך. 8) B. ובהשלים. 9) fehlt in Z. 10) B. והשתוקק. 11) B. והשים. 12) Z. ויעשה. 13) Z. וישתוקק. 14) B. ויעשה. 15) Z. וישים. 16) fehlt in Z. 17) Z. וישים. 18) B. וישים. 19) Z. וישים. 20) Z. וישים. 21) B. וישים. 22) Z. וישים. 23) Z. וישים. 24) B. וישים. 25) Z. וישים. 26) Z. וישים. 27) Z. וישים. 28) Z. וישים. 29) Z. וישים. 30) Z. וישים. 31) Z. וישים. 32) Z. וישים. 33) Z. וישים.

ית' הוא החי והוא החכם והוא השלם כתכלית השלמות¹⁾ ועל כן לא יאהבוהו אלא השלמים²⁾ באמת³⁾. — ואמר החכם הבורא ית' לא יבחר⁴⁾ בבעלי השלמות בגדולה ובמשלה בעושר ובהון אלא יבחר ויאהב מי שמנהגו טוב והולך על הדרך הישר ושומר מצותיו ודבריו ויהיו קלים בעיניו הדברים הנופניים הכלים וזו היא מעלה נגד האל ית' וזהו אשר יכבדהו וישים מעלתו גדולה מכל בני אדם. — ואמר מי שיאהב להשאיר תמיד ועמו השכל והבינה והדברים הנאים הוא אצל כל בני אדם משוכח מפני שיאהב דבר נאה ומפני שבני אדם כולם מוטבעים לשבח מי שזה דרכו וזה כי לא יאהב האדם זה הדרך אלא אם יהיה כמעלת המלאכים כי המלאכים אין להם תאות המאכל והשתיה⁵⁾ והמשגל ועצמם נשאר לעדי עד בענין אחר אבל גופות החיים מפני שהם משתנים ונתכים⁶⁾ שם האל ית' במ תאות המאכל מפני שישארו וערב עם התאוות⁷⁾ התענוג להגיע אל מה שצריך כמו שמשמים בפח⁸⁾ מהמאכל לצוד בו החיות וכשיהיה טבעו ופעלו שישגי בו⁹⁾ התענוג תכליתו כבר השיג¹⁰⁾ תכליתו תכלית החזיר ומי ששם טבעו אהבת¹¹⁾ השכל התנהג במנהג המלאכים ועל כן ראויים אילו שיקראו אלהים ובעלי התענוג שיקראו בהמות. — אמר המחבר ואנשי זה החלק הקדוש שהם¹²⁾ בוו המעלה אינם שוים אבל יש למקצתם¹³⁾ יתרון על קצתם¹⁴⁾ כמו שיש נביא משיג יותר ממה¹⁵⁾ שישגי חברו ויש אנשים שהם קרובים מזו המעלה והם נקראים בני הנביאים והם הראויים לנבואה ומוכנים בטבעם שתשרה עליהם. והפילוסופים זכרו כי הוא דבר קשה שימצא מזה המין וכשימצא¹⁶⁾ הם קוראים אותו אדם אלהי (ואומרים¹⁷⁾ שאור האל יפוג עליו ומשיג השגות נפלאות מאד. — ואמר רבינו משה זצ"ל וזה האיש ר"ל הנביא יתחייב¹⁸⁾ בהכרח שתתבטל נוחשבתו ותשוקתו אל הגדולות שאינם אמתיות כמו בקשת הנצוח או שיכבדוהו בני אדם [אלא¹⁹⁾ יבינו בני אדם] כפי עניניהם אשר הם בלא²⁰⁾ ספק בפיהם²¹⁾ או כבהמות או כחיות המזיקות אשר לא יחשב המתירד השלם כשיחשוב²²⁾ בהם אלא היאך ינצל מנוק המזיק מהם²³⁾ אם יורמן לו עמהם שותפות או להשיג מהם תועלת אם יצטרך להם בצורך מצרכיו

החכמים השלמים 2) Z. fehlt in B. und M. 1) תכלית השלמות
 יבחר בגדולה ובמשלה לא בבעלי השלמות בעושר 4) Z. 3) Fehlt in Z.
 5) Z. ומשחה ומשגל 6) B. ונתכים 7) Z. התאוה 8) Z. בכח 9) Fehlt
 in B. 10) Z. הסיר 11) B. und M. אהבת הנאה והשכל 12) Z. אינם
 על מה 13) Z. שוים בזאת המעלה 14) Z. לוי קצתם 15) Z. מוקצתם 16) Z.
 יחייב 17) Z. מפני שאור השכל יפוג עליו 18) Z. וכשזרמן שימצא 19) Z.
 20) Z. בלי 21) Z. כפיהם 22) Z. 23) Z. fehlt in Z. 20) Z. 21) Z. 22) Z.
 23) Z. כשחשב 28) Fehlt in Z.

והאדם¹) אשר זה מנהגו אין ספק בו²) כשיפעל³) כמו המדמה אשר הוא בתכלית השלמות ויפיון⁴) עליו מהשכל כפי שלמותו העיוני לא ישיג אלא⁵) דברים אלהיים חיים נפלאים מאד ולא יראה אלא האל ומלאכיו⁶) ולא תניע לא רעה⁷) אלא בדברים הם עצות נכונות ומנהגים כוללים לתקון⁸) בני אדם קצתם עם קצתם ואילו שלשה ענינים אשר זכרנו והם שלמות הכח המדבר בלמוד⁹) ושלמות הכח המדמה ביצירה ושלמות המדות בכטול המחשבה בכל התענוגות הגופניות והסרת התשוקה בכל מיני הכבודים הסכלים¹⁰) הרעים יש יתרון¹¹) לשלמים זה על זה יתרון גדול וכפי היתרון בכל ענין מאילו הענינים יהיה¹²) יתרון מעלת הנביאים כולם. — אמר המחברו ואילו ההשגות הנפלאות יש מהחכמים הגדולים מי שמשגיג מהם לא בעת השינה בלבד אלא אפילו¹³) בעת ההקצה ואם השגת הנביאים יותר גדולה כפי יתרון מעלתם. וחכמינו ז"ל זכרו השגות מזה המין כמו שרמזו אליהם במקצת דרשות וכפי¹⁴) גודל השגחת¹⁵) האל ית' בעמו ישראל ובחירתו¹⁶) בהם מכל העמים וכונתם להשלים כח שכלם היו השגותיהם אמתיות וגדולות¹⁷) יותר משאר¹⁸) העמים והשגות הנבואה עם השגות¹⁹) החלומות האמתיות²⁰) הכל מין אחד ואין ביניהם הפרש אלא²¹) ברוב ובמעט. ושפע²²) הנביאים שלמה והשגתם נקיה לא²³) התערבו²⁴) עמהם²⁵) דברים בטלים אשר סבתם חסרון הכח המדמה וצאתם מהאמצעות והשגות החלום אי אפשר על הרוב²⁶) שלא יתערבו עמהם²⁷) דברים בטלים²⁸) . ואל זה רמזו רבותינו ז"ל (ברכות נו.) נובלת נבואה חלום והנובלת הוא פרי שלא נתבשל כל צרכו ולא הגיע לשלמותו וכן השגת החלום היא באה מבה שלא שלם כל צרכו ויש בו חסרון אבל הכל מין²⁹) אחד. ותפילוסופים האמתיים זכרו כי השיגו השגות אלהיות ואין לתמוה על זה כי הכח השכלי ישפע³⁰) על כל מי שהוא מוכן לקבל וזהו חסד הכורא ית' כמו שאין לתמוה היאך יחלום כל אדם. — ואמר הפילוסוף והנפש המדברת לפעמים תהיה מוכנת במקצת האומות בעת ההקצה ותדבק בשכל³¹) הכללי ולא תצטרך כשתרצה לדעת הדברים אל הקש ואל המחשבה אלא הסתפק³²) בהתעוררות אלהי ויקרא זה רוח

1) Z. והחכם. 2) B. כי. 3) Z. שכשיפעל. 4) Z. ויפיון. 5) Z. רעה ודברים הם. 6) Z. כמלאכיו. 7) B. רק לדברים נפלאים אלהיים . . .
8) Z. לתקון. 9) Von המדמה bis בלמוד. 10) Z. השגת. 11) Z. חסד. 12) B. הם. 13) Fehlt in Z. 14) B. ולפי. 15) Z. ולפי. 16) Z. השגות החלום. 17) B. גדולות. 18) Z. מכל. 19) B. ובבחירתו. 20) Z. האמתיים. 21) Z. אלא מעט. 22) Z. ושפע. 23) M. לו. 24) B. התערבו. 25) Z. עמה. 26) Z. על הרוב. 27) Z. fehlt in Z. 28) B. hat
29) Fehlt in Z. 30) Z. וישפיע. 31) Z. בשגת. 32) Z. כשתסתפק. אשר סבתם

הקודש ולא נתיחד¹) בוו המעלה אלא הנביאים והאנשים האלהיים בלבד²). — אמר המחבר וזה הוא מה שאמרו חכמינו ז"ל שהוא מדבר³ ברוח הקודש ואל זה רמו דוד ע"ה באמרו (תהלים נא יג) ורוח קדשך אל תקח ממני וכבר באר זה רבינו משה ע"ה בספרו המורה⁴). ואמר אריסטו לפעמים אני כאילו מתיחד בעצמי⁵ ואסיר גופי⁶ והייתי כאילו אני עצם פשוט בלי גוף ואראה בעצמי מהיופי וההדר מה שאשאר בעדו⁷ תמה ומשתומם ואני אדע⁸ כי אני חלק מחלקי העולם העליון השלם והמעולה⁹ ואני בעל חיים פועלים¹⁰ ואחר שיתאמת זה אצלי אעלה במחשבתי מזה העולם אל העלה האלהית¹¹ ואהיה כאילו אני מונח בה ודבק¹² בה ודבק עמה ואהיה למעלה מעולם השכל כולו ואראה עצמי כאילו אני עומד בעולם¹³ השכל האלהי ואהיה כאילו אני נדבק בה ונדבק עמה כאילו אני עומד באותו המעמד הנכבד האלהי ואראה שם מהמאור והזיו מה שלא יוכלו הלשונות לספר ולא הלבבות להכיל וכשירבה עלי¹⁴ אותו הזיו והאור ולא אוכל לשאת¹⁵ אותו¹⁶ ארד מהשכל אל המחשבה והעיון וכשאהיה¹⁷ בעולם המחשבה תסתיר¹⁸ ממני¹⁹ המחשבה אותו האור והזיו ואשאר תמיה היאך ירדתי מהמקום העליוני האלהי והייתי במקום²⁰ המחשבה אחר אשר יכלה נפשי להחליף נוסף²¹ ועלות אל העולם השכלי ואחר כך אל האלהי עד²² שתהיה במקום האור והזיו אשר הוא עלת כל אור וכל זיו ותמהתי היאך ראיתי נפשי מלאה מאור אלא שאני אחר שנשאתי דעי²³ והעמקתי מחשבתי והייתי כנבהל²⁴ וזרתי דבר קליטום כי הוא צוה²⁵ לבקש ולחקור בעד²⁶ עצם הנפש הנכבדת והמהירות לעלות אל העולם הנכבד העליוני ואמר²⁷ כי מי שמהר על זה ועלה אל העולם העליון ינתן²⁸ לו שכר טוב בהכרח ועל כן אין²⁹ צריך לאדם שיתעצל מלבקש והמהירות לעלות לזה העולם העליון ואע"פ שייגע ויעמול כי לפניו המנוחה אשר אין אחריה

1) B. ניהד. 2) Fehlt in B. und M. 3) Fehlt in Z. 4) Z. ובספרו הנכבד. 5) Fehlt in Z. 6) Z. גוף. 7) Z. בעדי. 8) Z. וידע. 9) Z. המעלה. 10) Fehlt in Z. 11) Es müsste heissen אל העולם האלהי. 12) Fehlt in Z. und M. 13) Von בעולם bis אני עומד fehlt in B. 14) M. על. 15) Z. לצאת. 16) Fehlt in Z. 17) Z. וכשאראה. 18) Z. מכני אותו האורה והזיו הנכבד. 19) Z. [שם אותו תאור והזיו] תסתיר. 20) Fehlt in B. 21) Z. גופי ועליתי אל העולם. 22) Z. עד אשר תהיה אל. 23) Z. מקום האור והוא אשר הוא עלת. . . . 24) Z. נבדל. 25) Fehlt in Z. 26) Z. בעד עצם הנבדל הנכבדת והמוהרת אל העולם. 27) Fehlt in Z. 28) Z. ונתן לו האל שכל טוב. 29) Z. אין צריך להתעצל. 27) Z. . . . ואמרת מי . . . מלבקש ומהר לעלות בזה העולם העליון שיגיעו לפניו מנוחה . . .

יגיעה ולא עמל ואמנם¹) רצה בדברו זה להזהירנו לבקש הרברים השכליים מפני שנמצאים כמו שמצאים הוא ונשיגם כמו שהשיג²) הוא. — ואמר עוד אינו³) מהזהירות לכלות הנפש בבקשת התאוות אלא בהשגת העולם העליון. — ועל זה הדרך הנומר⁴) אמרו חכמינו ז"ל פלוני עלה לרקיע כי⁵) כשיחשוב החושב בדברים העליונים יאמרו⁶) שעלה⁷) וכשיחשוב בדברים התחתונים יאמרו שירד⁸) ועל זה רמו דוד ע"ה באמרו (תהלים קיג ה) המנביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ ואל זה רמוזו חכמינו ז"ל באמרם (משלי כא כב. ילקוט שם) עיר גבורים עלה חכם אילו⁹) השמים שהיא עירם של מלאכים חכם זה משה ויורד עון מכסהה זו תורה ומנין שעלה משה לשמים שנאמר (שמות כד א) ואל משה אמר עלה אל ה' ומנין התורה נקראת עון שנאמר (תהלים כט יא) ה' עון לעמו יתן. ובחבקוק¹⁰) הנביא ע"ה רמוז אל האור והיוו הנוכרים באמרו (חבקוק ג ד) ונגוה כאור תהיה כלומר זה הנגוה שהוא כנוי להשגת דברים אלהיים נפלאים מאד הוא כאור ודבר בהיר מאד מה שלא תוכל לשון לספר והאוזן להכיל. ואחר כך אמר וקרנים¹¹) מירו לו כלומר זה התפארת והתהדר אל תחשוב שהוא מושאל מאחר ומגיע לו מזולתו אינו אלא מעצמו והאור נאצל ממנו לכל הנבראים והוא לברו עלת אור¹²) וקרנים מלשון כי קרן אור¹³) פניו ואחר כך אמר ושם הבין עוון כלומר ומוזה האור והנגוה¹⁴) מסתתר עוון מכני אדם כי¹⁵) מפני שאין לו תכלה והוא דבר נפלא מאד אין שכל הבריות אפילו שכל המלאכים יכולים לסכלו ולציירו על אמתתו וגדולתו¹⁶) ושלמותו סבה שהוא נעלם מהם. וזה פירוש מופלא מאד. והנני מראה לך היאך¹⁷) זכרו הפילוסופים זה הענין בעצמו והם העירוני עליו. — אמר אבונצר וכל דבר אשר¹⁸) מציאותו שלם כשידע אותו האדם וישנילוהו יהיה¹⁹) מה שיושכל ממנו שלם מפני שהמושכל ממנו בנפשותינו²⁰) נאות למה שהוא נמצא ממנו וכפי מציאותו²¹) חוץ נפשותינו יהיה מושכלו²²) בנפשותינו מושכל חסר כי התנועה והומן ומה שאין לו תכלה ואפיס²³) והדומה²⁴) להם מהנמצאים המושכל מכל אחר מהם בנפשותינו²⁵) מושכל חסר מפני שהם בעצמם נמצאים חסרי

1) Z. אמנם. 2) Z. שהשיג. 3) Z. אין מהזהירות לכלות הנפשות. 4) Z. הנכסתר. 5) Fehlt in Z. 6) B. M. כי עלה. 7) B. M. וקרנים. 8) Von אילו bis מלאכים fehlt in Z. 9) B. M. ובחבקוק. 10) Z. והנגוה. 11) B. M. אחר. 12) Z. עור. 13) Z. והנני מראה לך היאך. 14) Z. מציאותו שלם כשידע אותו. 15) B. M. וישנילוהו יהיה. 16) Z. מה שיושכל ממנו שלם מפני שהמושכל ממנו בנפשותינו. 17) Z. חוץ. 18) Z. נפשותינו. 19) Z. מושכל. 20) Z. מציאותו. 21) Z. מושכל מכל. 22) B. M. והאפיס. 23) Z. מושכל חסר מפני שהם בעצמם נמצאים חסרי. 24) Z. והדומים. 25) Z. Fehlt in Z.

המציאות והחשבון והמשולש והמרובע והרומה להם מושכלותיהם
 בנפשותינו שלמים מפני שהם בעצמם שלמי המציאות ועל¹⁾ כן היה
 מהמחויב²⁾ בבורא³⁾ ית' אחר שהוא בתכלית השלמות במציאות שיהיה
 המושכל ממנו בנפשותינו בתכלית השלמות ואנו מוצאים הדבר הפך ועל
 כן צריך שנדע⁴⁾ כי הוא מצדו לא יקשה להשיגו מפני שהוא בתכלית
 השלמות אבל לחלשת כחות שכלנו מפני קשור בחומר תקשה⁵⁾ השגתו
 וציורו נחלש להשכילו⁶⁾ על מה שעליו מציאותו⁷⁾ כי רוב⁸⁾ שלמותו
 יחלש אותו ולא יוכל לציירו על השלמות. — ומה נמלצו⁹⁾ דברי חכמינו
 ז"ל באמרם¹⁰⁾ ישב ר' נחוניא ודרש מאי האי דאמרינן העולם הבא ולא
 ידעינן מאי קאמרינן. העולם הבא מתרגמינן עלמא דאתי ומאי עלמא דאתי
 מלמד שקודם שנברא העולם עלה במחשבה לברוא אור ונברא אור גדול
 שאין כל בריה יכולה לשלוט בה צפה הקב"ה שאין יכולין לסבלן לקח
 שביעית ושם להם במקומה והשאר ננוו לעתיד לבוא ואמר אם זכו בזה
 שביעית וישמרוהו אתן להם זה העולם האחרון¹¹⁾ והיינו דכתיב העולם
 הבא שכבר בא מקודם¹²⁾ ששת ימי בראשית הרא הוא דכתיב (תהלים
 לא כ) מה רב טובך אשר צפנת וגו' וזה הדרש מעיר על ענין גדול ומופלא
 למי שיבינהו והוא מאמר פילוסופי וזרוהו הפילוסופים על זה הדרך בעצמו
 בלי שנוי והוא עמוד¹³⁾ שדברים עמוקים נפלאים נשענים עליו ויש בו
 סוד סתום לא ינלה אלא למי שנפקחו עיני שכלו והבין¹⁴⁾ דברים נוכרו
 למעלה ומקצת מה שהתבאר ממנו כי מעטים הם מאד מי שיבינו אמתת
 העולם הבא ואע"פ שהמלה שגורה בפיהם ועל כן אמר ולא ידעינן מאי
 קאמרינן כי המון העם אפילו¹⁵⁾ מי שהם הושבים שהם חכמים אינם
 משיגים אמתת עניני¹⁶⁾ המלות ויתבאר ממנו כמו כן כי צריך האדם
 שישתדל בזה העולם להשלים שכלו ולתקן מדותיו כדי שיוכה לעולם הבא
 וזה רמז¹⁷⁾ שלמה ע"ה באמרו (קהלת ט י) כי אין מעשה ודעת וחשבון
 וגו' ואל זה רמזו ז"ל באמרם (ע"ו ג.) אמר ר' יהודה בן פדיה¹⁸⁾ עתידין
 הרשעים לומר לפני הקב"ה הניחני¹⁹⁾ ונעשה תשובה והקב"ה משיבם
 שוטים שבעולם עולם שהייתם בו דומה לערב שבת והעולם הזה דומה
 לשבת אם אין אדם מכין מערב שבת מה שיאכל²⁰⁾ בשבת יתקן בשבת

1) Z. על. 2) Z. מהחויב M. מהחויב. 3) Z. מהבורא. 4) Fehlt in B.
 5) Z. תקשה. 6) B. משנשכילו. 7) Z. מציאות. 8) Z. מציאות שלמותו.
 9) Z. נמרצו. 10) Fehlt in B. und M. 11) Z. מוזמן. 12) Z. מששת.
 13) Fehlt in Z. 14) Z. והבין. 15) Z. אע"פ. 16) Fehlt in Z.
 17) B. und M. רצה. 18) Z. פדיה. 19) Z. הניחני. 20) Z. יאכל.

ויחללנו¹) הוּי אומר מי שהתקין קודם יאכל ואל זה הענין הנזכר רמוז עוד באמרם (חגיגה יב) אמר ר' אלעזר אור שברא הקב"ה ביום הראשון היה אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו כיון שנסתכל באנשי דור המבול ובאנשי דור הפלגה שמעשיהן מקולקלין גנוז מהם שנאמר וימנע מרשעים אורם ולמי גנוז לצדיקים לעתיד לבא שנא' וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל²) וגו' (יומא לח:) ואין טוב אלא צדיק שנא' אמרו צדיק כי טוב ומה מתוק זה הדרש למי שיבינהו וכמה עמוקות גלה ואמרו עוד ראהו שאינו כדאי להשתמש³) בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבא. — ואמר הפילוסוף והנפש כשתהיה מוכנת לקבל⁴) שפע השכל הפועל ודבקה בו תמיד ולא תצטרך להסתכל בגוף ובהרגשות אבל⁵) יסוד הגוף יטרידנה וימנענה⁶) מלהדבק בו דבקות שלם וכשיסור ממנה טרדת הגוף במוט⁷) תסתלק המהיצה ויסור המונע ויהיה הדבקות תמיד כי הנפש נשאר והשכל הפועל נשאר לעד והשפע⁸) מאצלו נתון והנפש מוכנת לקבלו⁹) בעצמה כשלא יהיה מונע¹⁰) והנפש צריכה לגוף בתחילה ואל ההרגשות כדי שיגיעו באמצעותם הדמיונים ותלקוט הנפש מאילו הדמיונים¹¹) הדברים הפשוטים הכלליים ותצייר¹²) אותם באמצעותם כי אי אפשר לה¹³) בתחלה לקנות המושכלות¹⁴) אלא באמצעות ההרגשות והם כמו¹⁵) הבהמה המוליכה רוכבה אל המקום המכוון ואחר שיגיע אליו ואין צורך בה תהיה יגיעה ועמל על בעלה ומשא כבר וכן הגוף¹⁶). ואמנם היתה זו הצלחת הנפש מפני שהיא תענוג גדול לא יוכל הפה¹⁷) להגידו ואמתת התענוג השנת כל¹⁸) כה למה שנותן טבעו מבלי חולי וסגולות טבע הנפש החכמות והידיעה באמתת הדברים כפי מה שהם וכבר התבאר כי אין ערך לתענוג הכח השכלי אל תענוג הכח המרגיש והתבאר כי הסבה שלא נשיג¹⁹) תענוג החכמות מפני שאנחנו טרודים בעסקי הגוף וכשתהיינה הידיעות אשר הם סגולות הנפש וידיעת האל ית' והמלאכים והיאך נמצאו שאר הנבראים ממנו וזולתם מהידיעות מצואות²⁰) תמיד בנפש והיא טרודה בהם ואינה טרודה בגוף ומקרינו יהיה דבקותו לעד עם המלאכים אחר שיפדר מהגוף ויתענג תענוג לא ישיג האדם כזה העולם אמתתו ואמנם לא תתחוק

1) B. ויחל עליו. 2) Von bis ויבדל. 3) Fehlt in Z. 4) Fehlt in Z. 5) M. אבל לא יסור הגוף. 6) Z. וימנעה. 7) Fehlt in Z. 8) Von bis השפע. 9) Z. לקבל. 10) Z. מונע לגוף. 11) Fehlt in B. 12) M. ותצור. 13) M. כמו המצודה וכבהמה המוליכה. 14) B. ההשגות. 15) B. לא. 16) M. והסור. 17) Z. [דבה]. 18) Z. בגוף. 19) M. נשיג. 20) M. מצואות. 1) B. ויחל עליו. 2) Von bis ויבדל. 3) Fehlt in Z. 4) Fehlt in Z. 5) M. אבל לא יסור הגוף. 6) Z. וימנעה. 7) Fehlt in Z. 8) Von bis השפע. 9) Z. לקבל. 10) Z. מונע לגוף. 11) Fehlt in B. 12) M. ותצור. 13) M. כמו המצודה וכבהמה המוליכה. 14) B. ההשגות. 15) B. לא. 16) M. והסור. 17) Z. [דבה]. 18) Z. בגוף. 19) M. נשיג. 20) M. מצואות.

התשוקה אליו בזה העולם מפני שלא נמנעם אותו ולא נשיגהו על אמתתו כמו שאם יספרו לעקור תענוג המשגל לא יתאוה לו ויהיה¹⁾ בעיניו דבר מטונף וזה התענוג השכלי הוא לכל נפש שהגיעה לשלמותה בזה העולם. — אמר המחברו וחכמינו רמזו לזה²⁾ באמרם (סנהדרין צט.) כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים וזולתך יעשה למחבה לו. — ואמר אריסטו והנפש לא תרד כולה אל זה³⁾ העולם השפלי המורגש לא נפש הכל ולא נפשותינו אבל ישאר ממנה בעולם השכלי ולא יפרד ממנו מפני שאי אפשר שיפרד הדבר מעולמו לגמרי⁴⁾ אלא בהפסדו וצאתו מעצמו והנפש אעפ"י שירדה אל זה העולם היא תלויה בעולמה. ואם אמור יאמר למה לא נרגיש בעולם ההוא כמו שנרגיש בזה העולם נאמר מפני שהעולם המורגש גובר עלינו ונפשותינו מלאות מתאוות הרעות ואזנינו⁵⁾ מקולות הכליו⁶⁾ ועל כן לא ניש בעולם השכלי ולא נדע מה שתביא אלינו נפשינו⁷⁾ ממנה⁸⁾ כי אנחנו נוכל להרגיש העולם השכלי כשנעלה⁹⁾ מזה העולם ונשליך תאוותיו הנקלות והנבזות ולא יגבר עלינו¹⁰⁾ ממנו דבר ואז נוכל להרגיש¹¹⁾ בדבר ההוא¹²⁾ במקצת חלקי הנפש קודם שיבוא זה הדבר על הנפש כולה כמו התאוד שאנחנו לא נוכל להרגיש אותה בעוד שהיא קיימת בכח הנפש וכשתלך אל הכח המרגיש ואל הכח המחשבה והשכל נרגישנה¹³⁾ מיד וקודם שתהיה באילו לא נרגיש אותה ואעפ"י שתתעכב על הנפשות זמן ארוך. — ואמר החכם ובנפש הכללית תפויך השכל וטובותיה על הנפשות הפרטיות כרנע אחד אבל¹⁴⁾ הנפשות הפרטיות לא תוכלנה לקבלם אלא דבר אחד דבר באורך הזמן כמו המלמד האוהב ללמד¹⁵⁾ לתלמידו כל מה שהוא¹⁶⁾ יודע אבל נפש¹⁷⁾ התלמיד לא יוכל לקבלו אלא מעט מעט וסבת זה מפני שהיא טבועה כים החומר ומאסר הטבע וגברו מחשכי הגוף¹⁸⁾ על ראותה בחוץ נטייתה¹⁹⁾ אל התאוות הגופניות וכשתיקיך משנת ההתרשלות²⁰⁾ והתחילה לעלות במעלות²¹⁾ החכמות²²⁾ והתמידה על זו הענין אז תהיה נאחות בנפש הכללית. — ואמר אריסטו ונאמר כי לכל נפש דבר דבק²³⁾ בגוף למטה ודבק בשכל למעלה והנפש הכללית

1) Z. ויהיה. 2) Z. בזה. 3) Fehlt in B. und M. 4) Fehlt in B. 5) Von ואזנינו bis הכליו fehlt in Z. 6) M. הכליו. 7) Fehlt in B. 8) B. ממני. 9) M. כי כשנעלה. 10) Fehlt in Z. 11) B. und M. שנרגיש. 12) M. ההווה. 13) Z. נרגישנו. 14) Von אחד bis אבל fehlt in Z. 15) Z. המלמד. 16) Z. שיועד. 17) Fehlt in Z. 18) Z. הגופות. 19) Z. נטותם. 20) Z. הסכלות. 21) Z. למעלות. 22) Fehlt in Z. 23) Z. ידבק.

תנהיג הפרטי והכללי במקצת כחותיה בלי יגיעה ועמל מפני שהיא¹⁾ לא תנהיגנו מנהג שנלי כללי אין מחשבה בו ולא עיון ואמנם היתה הנהגתו בעיון מפני שהוא גוף²⁾ כללי אין שנוי בו ופרטו יתדמה בכללו ואינו בעל מונים³⁾ משונים ואיברים שאינם דומים לחלקים כדי שיהיה צריך אל מנהג משונה אבל הוא גוף⁴⁾ אחד מחובר דומים איבריו זה לזה והוא בעל טבע אחד אין שנוי בס. ואמנם הנפש הפרטית אשר⁵⁾ באילו⁶⁾ הגופים הפרטים היא נכבדת תנהיג הגופות מנהג נכבד אלא שאינה מנהגת אותם⁷⁾ במחשבה ועיון ואמנם היא⁸⁾ מעיינת והושבת מפני שההרגש יטריד אותה כהביא אל האיברים המורגשים והביא עליה מכאוכות היגונות במה שיתחדש עליה מהדברים שהם יוצאים מהטבע⁹⁾ וזה ממה שיטעה אותה וימנענה משתראה עצמה וחלקה הנשאר בעולם השכלי וזה כי הדברים הזרים גברו עליה כמו התאווה הרעה והתענוג הנבזה ועוכה¹⁰⁾ דברים התמידים¹¹⁾ להשיג¹²⁾ תענוגי זה העולם המורגש והיא לא ידעה כי היא נתרסקה¹³⁾ מהתענוג אשר הוא לה תענוג אמתי ורדפה¹⁴⁾ התענוג האבד ולא החזיקה¹⁵⁾ בתענוג אמתי כי אילו החזיקה בו היתה מנהגת זה הגוף בלי יגיעה ועמל והיתה מתדמה בנפש הכללית והיתה כמוה¹⁶⁾ במנהג אין ביניהם הפרש. — ואל זה רמו שלמה ע"ה באמרו (שה"ש א ו) בני עמי נחרו בי שמוני נוסרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי כלומר ההרגשות¹⁷⁾ היו סבה שאתעסק בדברים הם זרים ממני והטרידוני בתענוגיהם עד ששכחתי מלבקש¹⁸⁾ הדבר המיוחד לי והנשאר לי לעדי עד וזה הלשון בעצמו בלי¹⁹⁾ שנוי ארצה לומר בני אמי הביאו הפילוסופים בדבריהם על זה כמו שיתבאר למעינים בדבריהם. וגשוב לענין החלק וכונת האדם שהוא בזה המעלה להדמות ליוצרו בכל מעשיו ולהיות שלם במעלותיו השכליות והיצריות. — ואמר אפלטון מי ששם מגמתו לתאוות ואהב הנצוח והוא²⁰⁾ משתעבד להם שעבוד גדול תהיינה בהכרח מחשבותיו מחשבות מתות ולא יהיה בו²¹⁾ בשום פנים ואפילו²²⁾ מעט מהמעט מהענין אשר הוא הפך הדברים המתים אשר אפשר שיהיו מיוחדים למי שלא ימות.

1) Z. שהוא לא יתנהו. 2) Fehlt in Z. 3) מונים. 4) Fehlt in Z.
5) Von bis הפרטים הגופניים B. 6) באילו הפרטים fehlt in M. 7) אותה Z.
8) Fehlt in Z. 9) חוץ לטבע Z. 10) ועוכה דברים. 11) מתמידים M. 12) להשיג Z.
13) נתרסקה Z. 14) Fehlt in B. 15) החזיקה Z. 16) כמוהו Z. 17) ההרגשות Z.
18) מלבקש Z. 19) fehlt in Z. 20) הוא משתעבד להם Z. 21) Fehlt in Z.
22) מעט מהמעט Z.

אבל מי שתהיה מנמתו לאהוב הלמוד ויריעת¹ האמת והוא מיגע נפשו באילו בלבר הוא בהכרח יחשוב מחשבה אלהית לא² מתית³ ויאהב בהכרח שלא יתעצל מלדרוף⁴ אחר דבר מהענין אשר הוא הפך הדברים המתים אשר אפשר בטבע האדם לקבלם. — ואמר אריסטו לא יאות שתהיינה⁵ מחשבות האדם מחשבות אנושיות⁶ ואע"פ⁷ שהוא איש ולא שתהיינה מתות ואע"פ שהוא מת בנופו⁸ אלא שישים לא מתות⁹ כפי היכולת ושיפעל כל דבר בעבור שיחיה חיים אלהיים כי האדם אע"פ שהוא קמן בנופו הוא מעולה בחכמה ובשכל על הנבראים כולם כי הוא העצם הראש המושל על הכל ולעצם האנושי פעלים אנושיים ופעלים אלהיים והצלחה¹⁰ אלהית ופעליו האנושיים הם כמו הענוה והגבורה והיושר ושאר מדותיו אשר הוא עושה אותם בצרכיו במשא ומתן כי אילו הפעלים בנופות אבל פעליו האלהיות וההצלחה האלהית הם פעלי החכמה והחיים השכליים ועשות העצות האלהיות הצרופות מההתפעליות והעיון במושכלות ובשכל¹¹ האלהי הנבדל מההרכבה והמקרים כלם והמדות היציריות אין להם קיום אלא בנופות והנפשות כמה שהוא חוץ מהם. — אבל החסיד¹² החכם המצליח הוא משתמש בחכמה ובשכל ובעוד שהוא משתמש במדות היציריות תמנענה אותו מעשות עצתו על¹³ האמת וכשלא יהיה מרוד בהם יהיה נצל מכת¹⁴ הטבע וכליו¹⁵ ומהנפש וכחותיה והרגשותיה ומבל תשמישיה האנושיים ויהיה עם הדברים האלהיים בשמחה וגייל וטובות אלהיות. — ואמר הפילוסוף מי שפעל הפועל מפני שראוי לעשותו ולא ישגיח אל הנפש הבהמית ולא אל מה שיקרה לה מזה זה האיש יותר הגון שיהיה פעלו זה אלהי משהיה גופני ועל כן צריך שיהיה האדם שלם במדות היציריות עד אשר בשתחזור הנפש המדבר בדבר לא תמרה את פיה¹⁶ הנפש הבהמית והיות¹⁷ הנפש הבהמית כוח הענין היא השגתה למרה¹⁸ השלמה היצירית כי המעלות היציריות הם שלמות הנפש¹⁹ הבהמית ועל זה היה האדם האלהי בהכרח שלם במעלות היציריות²⁰ שאם לא יהיה שלם במעלות היציריות ומדחה²¹ הנפש הבהמית בשעת הפועל יהיה ממנו זה הפועל או חסר או יקשה עליו לעשותו כי הנפש הבהמית אינה שומעת ולא נכנעת לנפש השכלית בטבע האדם²² אשר

1) Z. יוגיעת. 2) Statt לא מיתחו hat M. 3) Z. מתה.
4) B. ולדרוף. 5) Z. שתהיה מחשבה. 6) B. אלהיות אנושיות. 7) Von
bis מתות fehlt in B. 8) Fehlt in Z. 9) M. לאמיתות. 10) B.
והצלחת אלהית. 11) B. והשכל. 12) Fehlt in Z. 13) Z. עליו. 14) Z.
מכובד. 15) Fehlt in Z. 16) Z. פי. 17) Z. והיות. 18) Z. למרה.
19) Z. לנפש. 20) Fehlt in Z. 21) Z. ומדחה. 22) B. כאדם M. באדם.

אינו על דרך הטבעי כמו שנוכר¹) המדות ועל כן מי שנוכר²) עליו
הנעם דומה אז לבהמה ועל כן מי שנפשו הבהמית תנובר על נפשו
המדברת כשילך אחר תאוותיו שהיא הפך שכלו הוא אדם רע הבהמה
טובה ממנו ומה טוב מה שנאמר בו כי הוא בהמה כאלו לה מחשבה וזו
רעה נוספת על רעתו כמאכל הטוב בנות החולה כאשר³) אומר אבוקרט⁴)
הגוף שאינו נקי כל מה שתאכילו יוסיף חולי. — ומתנאי אנשי זה החלק
האלהיים אשר הם הנביאים להיותם שלמים במעלות השכליות והיצירות
הקודמות בזמן למעלות השכליות אשר לא יתכן שיגיע האדם למעלת⁵)
הנבואה בלתי⁶). וכן מצאנו באברהם אבינו ע"ה שהיה שלם במעלות
ויורה על זה היותו נביא והשגתו אמתת היחוד ומציאות הבורא ית' מצד
שכלו והודיע אותו לבני אדם כמו שנאמר (בראשית יב ה) ואת הנפש
אשר עשו בחיך ותרנמו אונקלוס ע"ה דשעבירו⁷) לאורייתא בחיך וזה
הוא האמת ועל זה רמו עוד באמרו (בראשית כא נג) וישע אשל כבאר
שבע ודרשו בו רבותינו ז"ל (ב"ר ג"ד) וישע אשל אמר רבן שמעון בן
גמליאל מלמד שעשה פרדם ונטע בו כל מיני מגדים ויהוה הוא למבינים
על איזה דבר מורה פרדם בדבריהם כמו שאמרו (חיגיגה יד) ארבעה ננסו
לפרדם ואמרו עוד ר' עוריה בשם יודן אומר אשל זו סנהדרין הדא היא
דכתיב (ושאל⁸) יושב בנבעה אצל האשל ויורה על זה באמרו ויקרא שם
בשם ה' אל עולם והוא ע"ה סבל מהנוק⁹) והצער מה שסבל כדי להחזיק
באמת¹⁰) ולפרסמו כי זה מטבע האנשים האלהיים כי הכח האלהית אשר
בהם תכריחם להודיע להם האמת אפילו שיגיע להם נוק¹¹) בהודעתם¹²)
אותה כמו שאמר ירמיה ע"ה (ירמיה כ ט) ואמרתי לא אזכרנו וגו' ויהיה¹³)
עובר יוצר הכל¹⁴) באמונה ובאהבה עד שנקרא אוהבו כי המשיגו מצד
שכלו הוא¹⁵) העוברו מאהבה לא¹⁶) האחר העוברו מצד הקבלה ועבודתו
האמתית היא ההשתדלות להרבה בו בהשכיל אמתת נבראיו¹⁷) ולציינם
בנפשו כפי מה שהם. ומצאנו לו שהיה שלם במעלות היצירות כי מצאנו
לו מדת הרהמנות כאשר שמע כי נשבה אחיו ומדת הגבורה בהתנברו עם
ילידי ביתו שהיו מתי מספר על המשה מלכים וכן מצאנו במשה רבינו ע"ה

1) כמאמר Z. 2) שנובר Z. שנובר B. 3) הדובר M. הדכי B.
4) וית Z. 5) וזולתם Z. 6) למעלות B. 7) איבוקרט M. אפרט B.
8) נפשא דשעבירו באורייתא. 9) ושאל יושב תחת האשל ברמה Z. 10) והיגיעה
11) B. 12) בהודיעם אותם B. 13) Fehlt in Z. 14) האמת Z. 15) והיה
16) לא האחר Z. 17) והוא Z. 18) הכל מאהבה כי המשיגו Z. 19) והיה
הידוע [היוע] מצד האהבה [התבונה] ועבודתו [האמתית] הוא ההשחר
20) הדברים Z.

בהרנו את המצרי והצילו כנות כהן מדין כי הסיוע האלהי אשר בהם יכריחם להסיר העושק ולהציל הגוול מיד גוול¹). ומצאנו לו ע"ה מדת הספוק באמרו (בראשית יד כג) אם מחוט ועד שרוך נעל וגו' ואע"פ שאם היה לוקחו יקח אותו כדין כי הוא זכה בו בהצילו אותו מיד המלכים ועם²) כל זה הודיע כי קניני העולם³) נבזים בעיניו. וכן מצאנו ביעקב ע"ה שאמר (שם כח ב) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש ולא שאל אלא הדבר ההכרחי לו לפי קיום גופו⁴). ואמר הנביא ע"ה (דברים י יח) ואהב גר לתת לו לחם ושמלה ושלמה ע"ה אמר (משלי ל ח) רש ועושר אל תתן לי הטרופני לחם חוקי שאל מהאל ית' שלא יתן לו רש והוא שלא ימנע ממנו פרנסתו הצריכה לו בחייו אשר אי אפשר שיתקיים בלתי מאכל ומשתה ומלבוש לבל יהיה סבה שיתעסק בגניבה וגול ולהשבע⁵) לשקר ועל כן אמר פן אורש וננבתי ותפשתי שם אלהי כמו שאמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין ע"ב) סופו שהוא מלססם את הבריות. ושאל כמו כן שלא יתן לו עושר והוא⁶) המותרות אשר אין האדם מצטרך בהם⁷) בקיום חייו והם הסבה שישיים תכליתו התענוג ממאכל ומשתה ומשגל ושחתגבר⁸) נפשו הבהמית על נפשו המשכלת ולא⁹) תעשה פעולתה אשר בעבורה נברא האדם ויהיה סבה שישכח יוצרו ויבגוד בו כמו שאמרו חכמינו ז"ל (ילקוט עקב יא טו) ואכלת ושבעת השמרו לכם אמר להם הזהרו שמא תמרדו בו שאין אדם¹⁰) מורד אלא מתוך שבע שנאמר (דברים לב טו) פן תאכל ושבעת ורם לבבך וכמו שאמר עוד וישמן ישרון ויבעט ויטוש אלוה עשהו. כן¹¹) שאל הדבר הממוצע כדי שיהיו כל פעליו ממוצעים וילך בדרכי האל ית' ואל זה רמו שלמה ע"ה באמרו (משלי כו ז) נפש שבעה תבוז נופת ר"ל כשתהיה הנפש שבעה מתענוגות העולם והיא שמופה¹²) בתאוותיה הבהמית או תבוז נופת שהוא משל לחכמה העליונה וימר בפיה הדבר המתוק מדיבש והוא¹³) המשיל ההשגות האמתיות בנופת למתיקתו ושאין לגוף תענוג גדול ממנו כמו שאין לנפש השכלית תענוג גדול מהשגת¹⁴) החכמה העליונה שהיא השגת הנבדלים מהחומר ואל זה החכמה רמו שלמה ע"ה באמרו (שם כה טו) דבש מצאת אכול דרך ואחר כך אמר (שם כו ז) ונפש רעבה כל מר מתוק כלומר והנפש¹⁵) כשהיא רעבה ורקה מהתאוות תמצא הדבר אשר הוא מר אצל הנפש הבהמית שהיא השבעה מתוק בפיה ותתענג בו. ומצאנו שנקראת הנפש הבהמית

1) Z. עושו. 2) B. und M. ועל. 3) B. האדם. 4) Z. הנוף.
 5) Z. והשבע. 6) Z. והם. 7) B. אליו. 8) Z. ושחגבר. 9) Z. לא.
 10) Fehlt in B. und M. 11) Z. אבל. 12) Z. תאוות. 13) Z. המשיל.
 14) Z. מהשגות. 15) Z. כשהיא.

רוה שהיא¹). כמו שבעה והנפש המשכלת צמאה שהיא כמו רעבה כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים סג ב) צמאה לך נפשי ואמר משה רבינו ע"ה (דברים כט יט) למען ספות הרוה את הצמאה והנני מבאר לך כונת זה הפסוק הואיל ובא לדינו. אמר פן יש בכם שרש פורה ראש ולענה וזה כנוי על²) המינות אשר הוא הכפירה באל ית' והכחשת השכר והעונש אשר לנפש אחר המות והמשיל האמונות הנפסדות ברוש ולענה כי כמו שהרוש והלענה מפסידים גוף האדם מפני שהם הפך מהמוזן³) אשר בו קיום הגוף כמו כן אילו האמונות מפסידות הנפש ומוליכות אותה לאבדון מפני שהם הפך מהאמונות האמתיות אשר הם סבה לקיום הנפש ושתשאר לעדי עד. ואמר והיה בשמעו את דברי האלה הזאת כלומר וכשמוע זה הכופר את דברי האלה הזאת והם הקללות הנזכרות⁴) למעלה האמורות על מי שיעבור על התורה והתכרך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כלומר לא תבואני זאת האלה וכשירות לבי אלך למלאות תאותי וסבת אמונתו⁵) ואת הנפסדת מפני שהוא חושב כי הנפש הרוה מהתענוגות שהיא⁶) הבהמית היא גברתת עם הנפש הצמאה אל יוצרה שהיא המשכלת. וספות מן ספו תמו ואת כמו עם כמו שאמר את יעקב כי מאחר שהוא⁷) מאמין שלא תשאר נפש האדם אחר המות אין דבר שימנענו מלכת בשרירות לבו ואין ספק שזאת האמונה הנפסדת היתה מפורסמת בימי משה רבינו ע"ה והיא אמונת הטבעיים הקדמונים קודם שקראט וחבריו שהיו מאמינים כי אין האדם אלא מציאותו המורגש וכבר זכר זה אריסטו וננה אותם מאד על זאת האמונה והביא ראיות אמתיות על בטולה ומזאת האמונה היה אפיקורוס וסיעתו. וכבר יצאנו מכונתינו וכל זה מועיל. ונשוב למה שהיינו בו מענין זה החלק ונאמר. ומצאנו לו ע"ה מדות הנדיבות בשומו ביתו פתוח⁸) לרוחה לכל עובר⁹) ושכר ופצירתו בהם להביאם אל ביתו וזאת המדה היא מדת הצדיקים השלמים כמו שהכילות ממדות הרעים החסרים וזאת המדה היא נכבדת ומעולה ורוחנית¹⁰) והיא ראש מעלת האדם מלבד מעלת החכמה והטבע הפילוסופי¹¹) צריך בהנחה שיהיה ממדותיו זו כי¹²) אם לא יהיה כן יהיה¹³) פילוסוף מזויף. ומצאנו¹⁴) לו מדות הענוה באמרו (בראשית יח כו) ואנכי עפר ואפר וזאת המדה מורה על טבע נכבד מאד והיא המדה

1) Fehlt in B. und M. 2) Z הכפירה אשר הוא המינות והכפירה אל הכתובות. 3) Von מהמוזן bis לאבדון fehlt in Z. 4) Z. הכתובות. 5) Z. אמונה. 6) Z. שהם. 7) Z. שאינו מאמין שתשאר. 8) Fehlt in Z. 9) Z. והולך. 10) Z. ומדינות. 11) Z. הפילוסופיא. 12) Z. ואם. 13) Z. לא יהיה פילוסוף. 14) Fehlt in B.

שירשונה ממנו ע"ה עד שאמרו רז"ל (יבמות ע"ט. ילקוט שמואל כא) כי כל מי שאין בו זאת המדה אינו מורע המהור והנקי¹ ובוו המדה הולל משה רבינו ע"ה כמו שאמר (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה כלומר שלא חשש למה שאמרו עליו אהרן ומרים ולא כעס על²) דבריהם כי זה ממדת השלמים³ וכל שכן הנביאים לכל יהיו חוששים לדברי מי שמספר⁴ כנגותם כמו⁵ שהזוהר על זה שלמה ע"ה באמרו (קהלת ז כא) גם לכל הדברים אשר ידברו אל תתן לבך, ומדת משא ומתן באמונה⁶ באמרו עובר לסוחר שזו היא תכלית רוב המצות הנוכרות בתורה אשר הם תלויות בעסקי בני אדם. ומצאנו לו ע"ה מדת הרחקת הרעים והרשעים והכופרים באל ית' והמחויקים באמונות רעות עד אשר עזב משפחתו ובית אביו וילך לגור בארץ נכריה כי כן ראוי לכל מבקש שלמות לעזוב לגמרי כל בעל מדה רעה⁷ ואמונה⁸ נפסדת ולהתרחק מחברתו יהיה אביו או אחיו או קרובו או אוהבו אבל הוא צריך להתרחק מהם יותר כי האדם נמשך בטבעו לקרוביו. והחכם⁹ אומר הכסיל ראוי שיברחו¹⁰ ממנו קרוביו וכל שכן הורים וזה¹¹ הצריכו להשביע¹² לעבדו לכל יקה לבנו אשה מבנות כנען כי היו עובדי ע"ז ושמה חס ושלוש ילמד ממעשיהם המקולקלים ועל כן אסרה תורתנו הקדושה לכל נתחתן בשאר אומות ונתנה טעם בזה כי יסיר את בנך מאחרי כי אמונת¹³ המון העם הם בהרגל לפי¹⁴ מה שיוורגל האדם מנעוריו. והכמינו ז"ל אמרו (נדרים לח:) אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר וראה והסתכל היאך כללו כל אילו המדות בזה המאמר היציריות והשכליות כי שם חכמה פעם¹⁵ נאמר על חלק אחד מהחכמות ופעם נאמר על כל החכמות כולם וגבור ועשיר כוללים כל המדות היציריות כמו שאמרו (אבות ד ג) איזהו גבור הכובש את יצרו כי הכובש את יצרו פורש מכל התאוות הרעות כמו רוב תאוות המאכל והמשתה והמשגל היוצאים מהדרך¹⁶ האמצעי סבת כולם ועשיר הוא המסתפק במה שיש עמו¹⁷ כמו¹⁸ שאמרו איזהו עשיר השמח בחלקו ובהסתפק האדם במה שיש לו ובדבר ההכרחי ולא יתאוה אל המתרות יהיה פורש מן החמדה¹⁹ וגול

1) Fehlt in B. M. 2) Z. עליהם. 3) Z. השלמות. 4) B. שומסרים. 5) Z. וזה רבו שעה. 6) Fehlt in Z. 7) Z. מנונה. 8) Fehlt in Z. 9) Fehlt in Z. 10) B. לכרוח. 11) Z. ואע"ה. 12) Fehlt in Z. 13) B. מאמונות. 14) M. ולמי. 15) Fehlt in Z. 16) Z. מדרך. 17) Z. לו. 18) Z. כמו. 19) Fehlt in B. ושאר—חמדה Fehlt in Z.

ושאר מדות הרעות. — ודי לנו במה שדברנו וכארנו¹⁾ בזה החלק האלהי לעומק ענינו.

נשלם החלק הראשון ונתחיל²⁾ בחלק השני בעזרת האל שהוא³⁾ אחר ואין לו שני.

המעלה השנית ואנשיה תחת החלק הראשון חלק עליוני ומין רוחני.

אמר המחברו אנשי זה החלק הם החכמים האמתיים המשתדלים בכל כהם יומם ולילה למצוא דברי חפץ וכתוב יושר וללכת באורח שלם וכל כונתם לעמוד על אמתת הנבראים כי זה המכוון באדם ודרשו וחקרו הסבות הארבעה בכל נברא כי בעמוד על אמתתם או יקרבו אל בוראם ותתחזק אהבתם אותו ותשוקתם לעבודתו ואז ימצאו חן בעיניו כמו ששאל משה רבינו ע"ה מהאל⁴⁾ ית' באמרו (שמות לנ יג) ואדעך למען אמצא חן בעיניך ולמדנו ממאמרו זה שני⁵⁾ דברים⁶⁾ נפלאים האחד כי ידיעת האדם את הבורא הוא מצד דרכיו והשני כי היודע⁷⁾ הוא לברו מוצא חן בעיניו וכבר העיד על זה רבינו משה ע"ה אשר האיר השכים בספרו הנכבד במורה נבוכים⁸⁾. וחכמינו ז"ל אמרו (ברכות סג) דרש בר קפרא איוו היא פרשה קמנה שכל גופי תורה תלוין בה שנאמר בכל דרכיך דעתו ואמר רבא אפילו לדבר עבירה ומוה הענין⁹⁾ יתבאר ענין נפלא¹⁰⁾ למי שיבינהו מקצת¹¹⁾ מה שיתבאר ממנו כי עקר האמונה היא הידיעה שהיא ההשגה¹²⁾ והוא כולל ענינים עמוקים אמתיים בענין האמונה לא יגלו אלא למי שנפקחו עיני שכלו ועל זה הדרך אמרו עור ז"ל¹³⁾ (ברכות נד) בכל לבביך בשני יצריך ביצר טוב וביצר רע והכונה בכל זה שיהיה האדם מכוון בכל מעשיו לשם שמים כלומר להשיג האמת שהיא הכונה באדם ולהעיד על זה הענין הנפלא¹⁴⁾ אמרו ז"ל (דברים רבה יג) כיון שעשו ישראל אותו מעשה אברו¹⁵⁾ נעשה וכן הוא אומר (שמות רבה מד) ויעשו להם אלהי זהב התחילו ישראל מתאבלים אמר הקב"ה למשה למה הם מתאבלים שני כוסות מונו לי בסיני אחד נעשה ואחד נשמע וקימו את נשמע ומעלה אני עליהם כאילו קיימו את שניהם משל למה הדבר דומה לעבד שהיו

1) Fehlt in B. 2) B. ונחל. 3) Fehlt in B. 4) B. מהבורא. 5) Fehlt in Z. 6) Fehlt in B. 7) Fehlt in B. M. 8) Fehlt in B. 9) Z. הדרש. 10) Z. מופלא. 11) Z. ומקצת. 12) B. השגה. 13) Z. עור ז"ל. 14) Z. עבדו. 15) Z. fehlte in Z. 14) Z. המופלא.

בירו שני כוסות של אבן טובה ונכנס לפלטרין¹) של מלך והיה שם עגל על הפתח נגחו העגל ושבר את הכוס האחר אמר לו המלך²) הוי זהיר בשני ואי אתה חושש בראשון³) כך אמר הקב"ה לנביא⁴) למה ישראל בוכין⁵) על נעשה יהיו זהירין⁶) בנשמע ואני מעלה עליהם כאילו קיימו את שניהם. ומה טובו דבריהם בהמשילם היצר הרע שבאדם לעגל כי כמו שהעגל משבר את הכוס כמו כן אותו היצר סבה לבטל מהאדם המעלות היציריות בנשותו אחר תאוותיו הרעות ובעוד שלא יבטלו⁷) המעלות השכליות ראוי לכפר עליו על אשר הטא על המעלות היציריות כמו שהארון מכפר על העבר בעוד שלא שבר העגל גם⁸) הכוס השני אבל⁹) אם היה משבר הכוס השני לא היה מכפר עליו כמו כן אילו הגיע היצר לבטל¹⁰) מהאדם המעלות השכליות לא היה נרצה לפני בוראו. ואמרו עוד ז"ל (שמות רבה. כח) כל הדברים האלה מלמד שנאמרו כולם בדבור אחד וזה מעיד על ענין גדול ועמוק והוא כי¹¹) בדבור האחד הוא העקר והשאר מפלה לו ולהודיע זה כוון משה רבינו ע"ה באמרו (דברים י. יב) ועתה ישראל מה ד' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' כלומר הדבר שהקב"ה¹²) מבקש ממך שתירא ממנו ושתאהב אותו וידוע הוא למבינים כי בתחלה כשידע האדם הדברים מצד הקבלה יירא האל כמו שני באיוב (איוב א. א) וירא אלהים ואחר כך כשידע אותם מצד השכל ובמופת ויגיע לשלמותו יאהב אותו אהבה עזה ורוד ע"ה (ר"ה א. כח. ט) דע¹³) מה שצוה לבנו דע את אלהי אביך ועבדהו הקדים הידיעה לעבודה כי מן השוא שיעבוד האל¹⁴) ית' עבודה אמיתית מי¹⁵) שלא ידע אותו. — ואסלטון אמר כי אי אפשר שיעבוד האלהים ית' עבודה אמיתית אלא או הנביא או הפילוסוף במה שיש עמו מהחכמה¹⁶) כי ההמון לא ישינו אלא דבר מורכב. — אמר המחברו וכבר התבאר בספרי החכמות כי הראיה על מציאות הבורא ית' היא מצד מעשיו¹⁷) אשר הם הנכראים ולפי התבוננות בהם והשגתם ישיג האדם אותו ויקרב ממנו והידוע מציאותו על זה הדרך הוא יודעו ידיעה אמיתית ומאמין¹⁸) בו אמונה אמיתית וההמון ידיעתם במקרה ואמונתם בפייהם לא בלבם. ולפי העיון הפילוסופי יתבאר כי הידיעה והאמונה נאמרת עליהם ועל החכמים האמיתיים בשתוף השם

1) בפלטרין Z. 2) Fehlt in B. 3) מן הראשון B. 4) Fehlt in Z. 5) B. תהוין. 6) Z. זריים. 7) B. יבטל. 8) Fehlt in Z. u. B. הם. 9) Z. ואלו שבר. 10) Fehlt in B. 11) B. M. העקר הוא הדבור. 12) Z. תחלת מה. 13) Z. שחוא שואל מכך הוא שתירא אותו ותאהב אותו. 14) Z. לאל. 15) מי — fehlt in Z. 16) Z. מהחכמה M. מהחכמות. 17) Z. אשר הם הנכראים. 18) Z. ומאמין — fehlt in Z. מסעליו.

כי ידיעת ההמון בכח המדמה וכבר התבאר בספר הנפש כי הכח המדמה לא ישיג אלא דבר גופני וציוור הנבדל מהחומר יקשה מאד על החכמים כל שכן להמון העם. ועל כן צריך האדם הרוצה שיקרב אל בוראו שיתבונן¹⁾ בנבראיו כפי היכולת כי הם הטולם לעלות אליו וההשתדלות לדעת אותם היא עבודתו ועבודתו האמתית היא²⁾ שיקרב ממנו והקרבת³⁾ ממנו קרבת תואר לא קרבת מקום והשכל הוא המקריב את האדם מהבורא⁴⁾ יתבי כמו שהשכלות מרחיק אותו ממנו. ואל זה רמו דוד ע"ה באמרו (תהלים עג כז) כי הנה רחקיך יאבדו והרחוקים ממנו הם הכופרים בו אשר לא יאמינו בו אמונה אמתית. והאמונה האמתית [כפי⁵⁾ מה שיתבאר בספר המופת הוא שיאמין באדם האמת⁶⁾ היא⁶⁾ אשר מציאותה⁷⁾ במחשבה כפי מה שהוא מחוץ המחשבה⁸⁾ ויאמין שאי אפשר שיהיה⁹⁾ מציאות זה הדבר הפך ממה שהוא מאמין בו ואי אפשר זולתו עד אין תכלית. וזוה יתברר¹⁰⁾ לך כי ההמון אין להם אמונה כלל בדבר שאינו מורגש להם ועליהם אמר הנביא (ישעיה כט יג) בפיו ובשפתיו כבדוני. ואנשי זה החלק הטהורים התבאר להם כאור אמת¹¹⁾ שאלו כו ספק כי הכונה בכל נברא שיגיע אל תכליתו¹²⁾ האחרון שהוא השכל וזהו זורתו הקצוית והשלמה ויתרוננו על הבהמה והמה המבארים¹³⁾ כי נדר האדם חי מדבר מת. ובגדר החיים נשתתף¹⁴⁾ עם המלאכים והבהמות ובגדר המיתה¹⁵⁾ נשתתף¹⁶⁾ עם הבהמות ונבדל מהמלאכים ובגדר הדבור נשתתף עם המלאכים ונבדל מהבהמות. על כן זה החלק¹⁷⁾ הנפלא שם תכלית מנמתו להדמות בכל כחו למלאכים בגדר הדבור שהוא השכל כי הדבור על שלשה פנים דבור שבלי דבור¹⁸⁾ מחשבי דבור¹⁹⁾ חצוני והדבור השכלי הם²⁰⁾ המושכלות המגיעות בנפש האדם בידיעה ויקרא דבור פנימי והדבור המחשבי הוא הכח²¹⁾ אשר ישכיל בה האדם המושכלות המגיעות ביצירה²²⁾ ועמה ידע האדם²³⁾ החכמות והמלאכות ויבדיל בין הנאה והמגונה מהפעלים והדבור החצוני סיפור הלשון מה שבלב האדם. והכונה מאילו על השכלי כי הוא שלמות האדם האמתית והנשאר ממנו אחר המות כמו שהתבאר²⁴⁾ ליחידים וזה הוא כבוד קונו הראוי לחוס עליו ולהתמיד בעבודתו ולהדבק בו ומי שאוהב אותו האל

1) אל הכוונת. 2) Z. 3) Z. וההתקרבות. 4) B. הכוונת. 5) fehlt in Z. 6) B. M. והוא. 7) B. und M. מציאותו — כפי 8) B. M. המחשבי. 9) שיהיה — fehlt in Z. 10) Z. ותבאר. 11) B. M. 12) Z. החכמית. 13) B. המסארים. 14) Z. . . אל. 15) B. אין. 16) Z. השתתף אל. 17) fehlt in Z. 18) fehlt in Z. 19) fehlt in Z. 20) B. הוא. 21) fehlt in Z. 22) fehlt in Z. 23) fehlt in B. und M. 24) B. שיתבאר.

ית' מועיל אותו¹) זה הכבוד שהוא הכבוד האמתי ועל זה נאמר בערו (בראשית א, כו) נעשה אדם בצלמינו כדמותינו. וחכמינו ז"ל אמרו (בראשית רבה, ח) וירדו בדגת הים אמר ר' חנינא אם זכו ירדו ואם לאו ירדו אמר ר' יעקב דכפר חב"ן את שהוא בצלמינו כדמותינו²) ירדו ואם לאו ירדו³) ר"ל כי מי שהמריח⁴) נפשו והשתדלה להדמות ליוצרה ביושר והגיעה לשלמותה היא ראויה להיות חפשית והיא המצלחת ואם לא השתדלה להדמות לו חזיה שפלה ומשועבדת. — ואמר הפילוסוף אם תדע אמתת הדברים תבין כי האדם על⁵) האמת הוא החלק⁶) האלהי מחלקי הנפש לברו וזה כי כשתעיין היטב תדע כי הפועל האנושי המיוחד לו על האמת הוא מה שיפעלו בזה החלק וכמו כן כשיחשוב⁷) האדם לראות איזה מהענינים יאות לו ימצא שהם עניני זה החלק ועל כן אמר החכם וזכור כי הישחקור⁸) אמתת הדברים תמצא נפשך המדברת ושהגוף חובר אליך⁹) כדי שיהיה כלי הפעלים¹⁰) ושהנפש המתאוה חוברה אליך¹¹) מפני¹²) הגוף ר"ל מפני הצורך אל הרמיון. והנפש האחרת אשר יקראו אותה הראשונים הכעסנית אמנם חוברה¹³) אליך מפני שתתגבר עמה על הנפש המתאוה ואתה¹⁴) כשתהיה נצל מאילו השתי נפשות ותנצל מהגוף תוכל שתשכיל ותבין כמו שאמרו מהור"י¹⁵) הפילוסופים הקדמונים כי זה ענין האדם אחר המות. — אמר המחברו והנני מבאר לך זה הענין באור אמתי ומודיעך¹⁶) כי לא נקרא האדם אדם אלא בעבור הכח¹⁷) השכלי בלבד וכו'¹⁸) הוא נבדל משאר הנבראים ושאר הדברים שהם מצואים בו הוא משתתף בהם עם זולתו. דע כי כבר התבאר בפפרי הטבע במופתים אמתיים כי האדם מורכב מהיסודות הארבעה משתתף¹⁹) בהם עם הדומם²⁰) אשר תחלת הרכבת היסודות כמו שהאדם אחרית ההרכבה. ויש בו כחות שהוא נבדל בהם מהדומם כמו הכח הצומח המצוי באדם²¹) ובצמח וזה הכח יספר לשבעה כחות והם המושך והמחויק והמעכל והרוחה והזון והמציייר והמגדל וכאילו הכחות האדם משתתף עם הצמחים ושאר בעלי חיים. ויש בו כחות הוא נבדל בהם מהצמח והם המרניש והמדמה והמתעורר והכח המרניש הוא המשיג המורגשים²²) בהשגות החמשה חושים הירועים. והכח המדמה הוא אשר בו ישארו רשומי המורגשות אחר²³) אשר הם נעלמים מההרגש וירכיב קצתם לקצתם.

1) Fehlt in Z. 2) B. ובדמותינו. 3) Z. לא ירדו. 4) B. שהמריח. 5) Z. כשחוקר. 6) B. כשישוב. 7) B. חלק אלהי. 8) Z. על האמת [האמת]. 9) Z. מפני הצורך אל המזון והנפש... 10) Z. אליה. 11) Z. עליה. 12) Z. מ. M. 13) B. M. ואורייעך. 14) Z. ואתה נצול. 15) Fehlt in Z. 16) Z. חובל. 17) Z. הכח. 18) Z. הכח. 19) Z. ומשתתף. 20) B. Z. הדומם. M. 21) Z. וכן. 22) Z. והוא יספר. 23) Fehlt in Z.

והמתעורר הוא הכח אשר בו ישתוקק האדם ויבקש דבר או יברח ממנו או יאהבו או ישנאו ושאר מקרי הנפש. ואלו הכחות השלשה והם המרגיש והמדמה¹) והמתעורר הם נמצאים למקצת בעלי חיים שאינם מדברים והכח המדמה הוא בהם כמו המדברת בבעלי חיים המדברים ומקצתם יש להם המרגיש והמתעורר בלבד. ובכל²) אלו הכחות האדם משתתף עם הבהמות אמנם כח ההרגש והדמיון אשר מאלו הכחות אף על פי שהאדם משתתף בהם³) עם הבהמות זה המין אשר לאדם מהם יותר מעולה ונכבד מאשר לשאר בעלי חיים ונברא לאדם לכונה אחרת גדולה ומעולה ונבראו⁴) בשאר בעלי חיים להיותם בהם כלים לבקש המזון ונבראו לבני אדם להיותם מצודה לו שיצוד בהם מן העולם השפל התחתון הרעות כי כשישיג האדם בהרגש הדבר הפרטי יקח שכלו ממנו ענין כולל והוא הדבר הכללי וכבר התבאר כל זה בספר הנפש. ויש באדם כח אחר והוא השכלי⁵) ואין בריוה בזה העולם ההווה והנפסד ימצא לו זה הכח אלא האדם לברו וזה הכח הוא אשר בו ידע האדם החכמות והמלאכות ויכיר בין היפה והמכוער מהפעלים והמדות ובה יחשוב כמה שצריך שיעשה ושלא יעשה ועל כן מי שכלה זמנו במאכל ובמשחה בלבד הוא במעלת הצמח הטוב⁶) ואם יודמן שיהיה משתמש במדות הרעות יהיה כמו הקוצים המזיקים לא במעלת הצמח הטוב שיש בו תועלת כמו שרמו דוד ע"ה באמרו (שמואל ב כג ו) ובליעל כקוף מונד כולהם כמו שנבאר זה עוד. ומי שכלה זמנו בתענוגות העולם⁷) הבהמיות ממשגל והרומה לו מתאוות הגויה⁸) הוא במעלת הבהמות. ואריסמו אומר מי ששם כל כונתו במאכל ובמשחה ובמשגל הוא בטבע הבהמות מפני⁹) שאנו יודעים כי הבהמות כשיעובו לעשות מה שתאוינה לא תעשינה אלא זה ומי שכלה כל¹⁰) זמנו ושם כל יגיעו¹¹) לשרת הכח השכלי הוא במעלת האדם האמתי כי אין האדם אלא ההשגה שהיא פועל הנפש. — ועל זה רמו שלמה ע"ה באמרו (קהלת יב יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם וידוע שלא יירא האל אלא המשיגו והיודע כח מעשיו כי לא ייראו ממנו הבהמות לפי¹²) שאין להם דעת והירא אותו¹³) ירא אמתית ישמור¹⁴) במצוותיו שמירה אמתית לא שאר בני אדם שאין להם עיון במעשיו כי אלו שמירתם בפייהם לא כלבם ורחמנא לבא בעי ועל כן אמר הנביא ע"ה (ישעיה כט יג) בפיו ובשפתיו כבדוני

1) B. M. Z. והזן. 2) Z. וכל כחות האדם משתתף בהם עם. 3) Fehlt in Z. 4) B. ונשארו כאשר. 5) Z. השכל. 6) Fehlt in B. 7) Fehlt in B. M. 8) Fehlt in Z. 9) B. ומפני. 10) fehlt in B. כל זמנו. 11) Z. מגמרו. 12) Fehlt in B. M. 13) Z. ממנו. 14) fehlt in B. — ישמור אמתית.

ולבו רחק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה כלומר היראה שיראים מהאל יתעלה אינה מעצמם ומצד שכלם¹⁾ אלא לפי שהורגלו ולמדו אותם וזה דרך המון העם ועל כן מלת יראה הנאמרת²⁾ על אלו ועל המשכילים נאמרת בשמוף השם לא בהסכמה כמו שהוא מבואר אצל המעיינים בזה הענין. אחר כך אמר כי זה כל האדם כלומר תכלית כל כחות האדם וכל מה שיש בו הוא בעבור זה³⁾ הכח כי הכח השכלי הוא האדם. וזה רצה לומר סקראט כשצוה המלך שיהרגוהו באמרו זה שיהיה⁴⁾ עתה במקומי אינו סקראט אלא גויט סקראט וסקראט ילך⁵⁾ לו. — ואמר הפילוסוף והאדם הוך היצירה הוא אשר נוצר להיות שיהיה⁶⁾ לנפשו וידוע הוא כי היצירות הזכות הם אשר ישיג האדם בהם⁷⁾ החכמה העיונית ואחיה יש לך היצירה הזכה הלילה לך שתשימנה במעלה החסירה ותהיה טורח לזולתה ואם תשרח בדבר אחר זולתי⁸⁾ בחכמה או תהיה חומס יותר רע מכל חומס כי⁹⁾ תחמוס האהוב שבעולם לך ויהיה גודל חמסוך לה כפי הרחקתה ממעלתה העצמית לה. — ושלמה ע"ה אמר (משלי ה ט) פן תתן לאחרים הודך ושנותיך לאכזרי פן ישבעו זרים כחך ועצביך בבית נכרי והנני מבאר לך הכונה באלו הפסוקים ואומר תחלה כי מה שתצטרך לדעת כי רצה לומר באחרים וזרים ונכרי חלקי הנפש מלבד החלק השכלי שהם בלא ספק זרים מן האדם מפני שאינם סגולתו אבל סגולתו החלק השכלי ורצה לומר באכזרי החלק המתעורר מהם כי הוא באמת אכזרי וסבה לכל הרעות הבאות על האדם והוא השמן כמו שהתבאר בדברי חכמינו ז"ל (ב"ב ט"ו) ובדברי הפילוסופים וכשיגיע האדם ויעמול למלאות תאות זה החלק הוא ינע ועמל לאחרים ועל כן הוהיר שלמה ע"ה ואמר פן תתן לאחרים הודך ורצה לומר בהודך¹⁰⁾ מעלת האדם שהוא שכלו כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים כא ו) הודך¹¹⁾ והדר תשוה עליו כי בעבור החלק השכלי שבו יש לו הוד והדר וממשלה על שאר הנבראים ההווים הנפסדים ובעבור זה הוהיר¹²⁾ שהוא צלם אלהים ודמותו נאמר בערו וירדו ברנת הים וגו' כמו שזכר למעלה ובוה הפסוק רמו אל החלק המתעורר והוהיר האדם שלא יחלל הודו ברדוף השררה והממשלה והכבודים הסכליים¹³⁾ אשר הסבה שישים אותם האדם תכליתו הוא כח

נאמר על המשכילים בשמוף השם לא Z. 2) fehlt in Z. ומצד שכלם 1)
fehlt in Z. כי זה 3). בחכמה כמו שפורש לכל המעינים בחכמת העיון אחר
4) Z. במקומי 5) Z. שהיה 6) Fehlt in Z. 7) Fehlt in Z.
כי האהוב החמס שבעולם לך והוא אחיה ויהיה 9) B. und M. אלא 8) B.
10) Fehlt לו לפי הרחקת המעלה שתורידנה ממעלתה העצמית לה
in B. 11) B. ... וכבוד והדר תעטרוהו כי 12) Z. החלק 18) Z. השפלים.

הדמיון בהתחבר אליו הכח¹) המתעורר וצוהו שלא יכלה שנותיו בתענוגות מי שהוא אכזרי לו ומבקש לטרונו מן העולם ואחר כך אמר בפסוק האחר פן ישבעו זרים כחך ורמו על החלק הזן והזוהר את האדם שלא ישים תכלית כחו לעמול²) לתת תאות זה החלק במאכל ובמשחה אלא כפי קיום הגוף ועל כן אמר פן ישבעו ועצביך לשון עצבון כלומר ומה שתגיע לזה החלק לא תגיע לנפשך אלא כל עמלך ישאר בבית נכרי ואם תעשה כן אז תנהם באחריתך ככלות בשרך ושארך אשר היית עמל להם ותראה כי עמלת לשוא וזה כומן הוקנה אשר ההפסד מתגבר על גוף האדם אז תנהם ותועק על רוע מעשיך ולולי שרצוני לקצר הייתי מבאר למה כנה כחות החלק המתעורר באחרים ואכזרי וכחות החלק הזן בזרים ואם יאריך האל יתעלה בימים³) בפירוש משלי אבאר כל זה כראוי. — ואמר הפילוסוף כמו שאין ראוי⁴) שיסתפק האומן על כליו המתוקנים כמו כן אינו צריך שיסתפק האדם כדי שתגיעו⁵) לו המדות היצריות כמו שהמשים יגיעו לשמור כליו ואיבריו הוא טורה לזולתו⁶) מבלי שירגיש זה כמו כן מי שהסתפק על המדות היצריות הוא מסתפק על מציאות זולתו והוא דומה כמו המסתפק שיהיה סופר⁷) בעל בשר וטוב רואי⁸) על כן אין⁹) ההסתפקות אל המעלות היצריות על¹⁰) המעלה הקצויות. — אמר המחברו ועל כן זו הכת הטהורה כאשר השכילו והבינו מעלות הנפש שהיא¹¹) שכלם מכרו זמנם לצמיחות לחפש אחר השכל ויבקשוהו ככסף וכמטמונים הפשוהו כאשר אמרו חכמינו ו"ל (ילקוט משלי ב ד) ר' פנחס בן יאיר פתח אם תבקשנה ככסף אם אתה מחפש דברי תורה כמטמונים הללו אין הקב"ה מקפה שכרך משל לאדם אם מאבד סלע או בולדין¹²) בתוך ביתו אינו מדליק כמה נרות כמה פתילות עד שיעמור עליהם וימצאם דברי תורה שהם חיי העולם הזה וחיי העולם הבא אין אתה צריך לחפש אחריהם כמטמונים הללו הוי אומר אם תבקשנה ככסף. ויקנו¹³) להם המדות האלהיות שהם השכליות וירגילו לנפשם בעדות הרוחניות¹⁴) שהם היצריות והתרחקו מהגופניות הבהמיות וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם ויכניעו הגוף השפל בהרחק תאוותיו ובהמיעט תענוגותיו ויביאו אותו בעול הנפש המדברת כי כן ראוי לעשות. — והפילוסוף אמר כשיאכל אדם מאכל מפני שהוא

— צריך Z. 4) ימי Z. 3) Fehlt in Z. 2) החלק B. und M. 1) fehlt in M. 5) שינוע לו מהמדות Z. 6) לזולתם Z. 7) סופר Z. 8) B. und Z. 9) ראוי Z. 10) Fehlt in B. 11) שחיא שכלם Z. 12) מרגליות Z. 13) ויקחו Z. 14) המדיניות Z.

מתאווה אותו ונודמן שהועילתו והיה צריך לו זה הוא פועל בהמי¹⁾ והוא פעל אנושי במקרה ואם אכל אותו בעבור שיודע שיועילתו לא מפני תאוותו אליו זה הוא פעל אנשי²⁾ והוא פעל בהמי במקרה והפועל הבהמי הוא אשר קודם אותו בנפש ההתפעלות הנפש³⁾ בלבד כמו התאווה והפחד והכעס ומה שדומה לזה והפועל האנושי הוא מה שקודם אותו דבר תצריכהו אצל פועלי⁴⁾ המחשבה. — ואריסטו אומר כל פועל שום פועל כונתו לעשות טוב אלא שאי⁵⁾ אפשר שלא יטעה בכונה בתוספת או בחסרון או⁶⁾ במהירות או בעיכוב כמו שיחשיא המורה החצים לאויבו כשיוורה⁷⁾ אליו קודם שיראהו או שיתעכב אחר שראהו ויפול חצו אל הימין או אל השמאל או למעלה או למטה והכונה אחת והדרך והיציאה ממנה בלי תכלית ומפני זאת העלה היתה האמת אחת והכוב לא יספר מרוב. — והחכם אמר הצלחת הנפש חרבן הגויה וחרבן הנפש בהצלחת הגויה וזה מהמושכלות הראשונות. — וחכמינו ז"ל אמרו (תמיד פרק י"ד דף ל"ב) מה יעשה אדם ויחיה ימית את עצמו רצו לומר כי⁸⁾ בהמית האדם תאוותיו הרעות ובהכניע יצרו הרע יחיה את עצמו כי בהכניע התאוות הפעל הנפש השכלית פעולותיה המיוחדות לה ובהחיות האדם את יצרו הרע ובהתגבר תאוותיו הרעות ימית את נפשו כי מפני שהוא שטוף בתאוותיו הבהמיות יחשך אור הנפש ולא תשכיל מה שבכחה להשכיל ותאבד באברון הגוף וזה הוא המות האמתי ועל הכנעת היצר המסית והמדיח כיון הכתוב באמרו (תהלים י) לא יהיה כך אל זר ואמרו חכמינו ז"ל (ילקוט שם) איוהו אל זר שבאדם הוי אומר זה יצר הרע ואמרו והסיר די מן כל חולי ובאמת הוא הסבה לכל חולי. — ואפלטון אומר הכנעת התאוות דבר קשה מאד והאמונות הנפסדות כשתגל⁹⁾ טעותם במופת¹⁰⁾ יבטלם האדם לגמרי מיד אבל המדות הרעות אשר תהיינה מהרגל ומהטבע יוכל האדם להכניעם אבל לבטלם¹¹⁾ לגמרי צריך האדם לזה הרגל גדול וזמן ארוך. — אמר המחברו וידוע הוא כי בהתנהג האדם על פי השכל הוא יורהו ויכריחהו להכניע תאוות הגוף ולחלוש היצר המסית והמדיח ושלא יקח מהתענוגות אלא הצריך לקיום

1) fehlt in B. 2) fehlt in B. 3) fehlt in B. 4) B. הנפש. 5) Z. המחשבי. 6) Z. הנפש. 7) Z. הפועל המחשבי. 8) Z. הנפש. 9) Z. הטעות. 10) Z. המדות הרעות. 11) Z. לבטלם. —
1) fehlt in B. 2) fehlt in B. 3) fehlt in B. 4) B. הנפש. 5) Z. המחשבי. 6) Z. הנפש. 7) Z. הפועל המחשבי. 8) Z. הנפש. 9) Z. הטעות. 10) Z. המדות הרעות. 11) Z. לבטלם. —

הגוף ועל¹) כן יחלש כח הגוף והרגשותיו ויתחזק כח השכל ויפעל פעלו אשר בעבורו נמצא באדם והוא השנת אמתת הרברים ואם יתנהג על פי היצר המדיה הוא יסיתרו להרחיק כל דבר שיורה עליו השכל ולמרות את פיו וללכת בשרירות לבו ואז יחלש הכח השכלי ויתחזק כח הגוף וכל הרגשותיו ואל זה רמו הנביא ע"ה באמרו (ישעיה מב יח) החרשים שמעו והעורים הביטו לראות רצה לומר החרשים בהרגשת האוזן ואינם מקשיבים להכלי העולם ולתעתעויו הם השומעים דבר ד' והעורים בהרגשת²) העין שאינם מסתכלים ומביטים למחמדים³) הנבזים הם הרואים את כבודו ועל כן אמר (שם יט) מי עור כמשולם וחרש כמלאכי אשלח כי ידוע הוא כי בכל עת שתתחזק פעולת ההרגשות תחלש פעולת השכל והעיון השכלי ועל כן נמצאו בעלי חיים שהם⁴) בהרגשה אחת או בשתיים פעולותיהם חזקות משאר בעלי חיים וכן נמצא בבני אדם כי מי שהוא רב תחבולות ומתעסק בעניני העולם תמעט⁵) השגתו בדברים העיוניים ואשר אונם מקשיבות להכלי העולם הוא החרש אשר לא ישמע השמע האנושי ואשר יראה ויביט⁶) אותם הוא העור אשר לא יראה הראות האנושי ואל זה רמו באמרו (שם) ראות רבות ולא תשמור ונו' כי בהתעסק האדם בהרגשות לא ישיג מושכל ועל כן לא היו הנביאים עוצרים כח בעת הנבואם וכן דרך השלמים. — ואמר הפילוסוף והראיה כי כחות הפנימיים יהיה פעלם יותר שלם כשישקטו⁷) הכחות החיצוניים כי החושבים מחשבה יקרה⁸) תמינה כחותיהם ההרגשיות אל תוך הגוף עד אשר תגבר עליהם התנומה והם מכוונים להשקיט ההרגשיות החיצוניים כדי להטיב מחשבתם ומפני זו הסבה היו הנולדים חסרי הרגש הראות⁹) והשמע פעולתם¹⁰) יותר שלמות בכחות הפנימיים ומפני זה בעצמו היתה הנבואה באה¹¹) בענין דומה לבטול ההרגשות וזה כי אילו הכחות הפנימיים שיתנועעו תנועה חזקה יתקבצו הכחות החיצוניים עד אשר אפשר שיקרה מזה דבר דומה למי שאחזו בולמות שהוא בטול ההרגשות כמו שיקרה לאנשים שיאמרו בעדם שעלו נפשותיהם לשמים. — ואל זה כווננו חכמינו ד"ל באמרם (יבמות קכ"א) צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק רצו לומר מפני שכתותיו הפנימיים מתעסקים תמיד להשיג¹²) המושכלות ויחלשו¹³) כחותיו החיצוניים ולא ידקדק בדברי העולם ומפני זה אע"פ שיהיה האדם שלם

1) fehlt in Z. 2) B. כרגשת. 3) B. לחמרה. 4) Fehlt in Z. 5) fehlt in Z. העולם—תמעט. 6) Z. ריבין. 7) Z. כשישקעו. 8) B. שפעלחם יותר שלמו מכחות הפנימייות. 9) Z. הפנימי. 10) Z. יחירה. 11) B. M. יחלשו. 12) B. כחשיג. 13) B. M. כזה הענין.

אי אפשר שלא יצטרך לעצת זולתו בעסקי העולם¹ והנה² משה רבינו ע"ה שהיה שלם מכל אדם שהיה לפניו ושיהיה³ לאחריו הצטרך⁴ לעצת יתרו. ויש מבני אדם מי שהוא הלוי העצה מאד אעי"פ שהוא משכיל מאד⁵ ויש מבני אדם מי שיש לו עצה נכונה ומנהג טוב בדברים המנהיגים וזה הוא הנקרא יועץ אך לא יבין שום שכל אפילו המושכלות הראשונות אבל יהיה פתי מאד ואין יכולת להבינם⁶ ועל כן בני אדם הסכלים העורים והחרשים שנואי נפש כל חנם לב כשרואים כי החכם יחלשו⁷ הרגשותיו על זה הדרך הם מיחסים אליו זה לחסרון ואוי להם כי לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו. — ואריסטו אומר ההפרש אשר בין ההרגשות והשכל כי ההרגשות אינם משיגים אלא מה שיפגשו⁸ בהם ולא ישיגו הנעלם מהם והשכל ישיג הדברים הנעלמים אשר לא יראם במדינות החוקות והשכל לפעמים מכויב מה שיוורה⁹ עליו ראות העין ויאמתהו לפעמים כשמש אשר יורה עליו הרגש הראות שהוא כשעור¹⁰ המגן והשכל¹¹ יודע במופת אמתי כי הוא גדול מהארץ. — ואמר הפילוסוף והרגש הראות יש בו חסרונים והם כי הוא רואה בלתי ואינו¹² רואה עצמו ולא¹³ יראה¹⁴ מה שהוא רחוק ממנו מאד ולא מה שיקרב ממנו מאד ולא יראה מה שאחר מחיצה ויראה הגלוי ולא יראה הנעלם ויראה מקצת הנמצאים ולא כולם ויראה הדברים שיש להם תכלית ולא יראה מה שאין לו תכלית וישעה מאד ויראה הגדול קטון והקטון גדול והעומד מתנועע והמתנועע עומד ויראה הרחוק קרוב והקרוב רחוק ואילו חסרונים השכל שלם בכלם¹⁵ וזה כי השכל רואה עצמו כלומר שהוא משיג כי הוא יודע והשכל ישוה אצלו הקרוב והרחוק וישיג מה שאחר המחיצה וישיג הנעלם והגלוי וישיג הנמצאים כולם וידעם דעה אמתית והוא משיג מה שאין לו תכלה ומשיג כי השמש גדול מהארץ ומשיג¹⁶ כי הילד מתנועע תנועת הגדול והתוספת תמיד ומי שמביט ורואה בעין שהוא עין השכל הוא¹⁷ השלם באילו השלמיות יותר הגון שיקרא רואה ממי שיראה ויביט בעין הראות שהיא חסר באילו חסרונים. — ולפקוח זה העין לא עין הראות רמו דוד ע"ה באמרו (תהלים קיט ג) גל עיני ואבישה נפלאות מתורתך כלומר גל עיני שכלי שהכלי העולם מכסים אותו כמו שמכסה הענן¹⁸ אור השמש ומחשיך אותו ואז אביט

1) Z. זולתו. 2) B. והוא. 3) Fehlt in B. M. 4) Z. נצטרך.
5) Z. ביותר. 6) B. להבינו. 7) Z. יחלשו. 8) Z. שפגשו. 9) Z. שיראה.
10) B. שנעור. 11) Fehlt in Z. 12) fehlt in B. עצמו—ואינו. 13) Fehlt in Z.
14) Z. ויראה. 15) B. בכללו. 16) fehlt in Z. ומשיג—תמיד. 17) Z. העין.
18) B. שהוא שלם.

נפלאות מתורתך. — ואמר אריסטו עצם¹) השכל שלא יכלה²) ולא
ישתנה ואמנם ישתנו³) שכלי הזקנים אשר הגיעו לסוף היקנה לעייפות
האבר⁴) המקבל השכל⁵) כמו שיקרה לעיניהם לקבוץ קרומות הנקראים
דיקים⁶) וקווצים⁷) לעובי הלחות אשר רבו בם מפני הקור שקרה להם
מחולשת הכח הטבעי ולא יוכלו לעצור הכח הרואה לחלושתם. ואילו
היו קרומות עיני הוקן כקרומות עיני הבחור היה ראותו כראות הבחור
אבל הכלי חלש מלקבל האור הבא אליו והראיה על זה⁸) כי המקרה
שיקרה לאדם מהשכרות ומאריכות החלאים אמנם יקרה לו זה השנוי לחלשת
האבר המקבל לאור השכל וכשיסור מהשכור שכתותו ומהחולה חליו
וישוב אל האבר בריאותו יכול לקבל הדבר השלוח אליו ואילו היה השכל
כלה או משתנה היה משתנה בחלאים הגדולים כמו האלפלג והוא בטול
האברים והדומה לו ויהיה מי שחלה מזה החולי כשיסור חליו לא ישוב
אליו שכלו הראשון ולא יכור דבר ממה שהיה יודע אותו קודם החולי
ומזה יתבאר כי השכל לא יכלה⁹) ולא ישתנה. — אמר המחברו וזה
החלק השחור השתדל השתדלות גדול בכל זמנו להיות מכת האנשים
הדומים¹⁰) לכח הדבור כי כבר התבאר בספרי החכמות כי באדם שלשה
כחות כח הגדול והוא בכבר וכח החיים והוא בלב וכח הדבור והוא במוח.
וזה על דעת מקצת החכמים ואע"פ שאילו הכחות השלשה הלב מקודם
והוא הראשון לכחות הנוף וממנו יתפשטו בו ושאר¹¹) האיברים¹²) הם
כליו¹³) שהוא פועל בהם וזה על דעת הגדול שבפילוסופים וכפי אילו
הכחות נחלקים בני אדם. החלק הראשון והוא חלק הדומה לכח הגדול הם
עובדי האדמה והסוחרים והדומים להם מבני אדם שהם מתעסקים בישוב
העולם ומזה החלק היה קין וכל מעשיו היו גופניים¹⁴) כמו שהעיד עליו
הכתוב באמרו (בראשית ד ב) וקין היה עובד אדמה כי לא היתה לו
השגחה אלא באדמה בלבד כי זה היה טבעו בהכרח. והחלק השני הדומה
לכח החיים הם המנהיגי המדינות והעוסקים בחכמה המדינית והדומים להם
מבעלי הנימוסים המסתכלים¹⁵) לתת סדר שלם בין בני אדם למען שיהיו
כל משאם ומתנם ביושר ואמונה כשיגיע כל אחד אל חוקו¹⁶) כי בזה
קיום המין ומזה החלק היה הבל וכל מעשיו היו רוחניים כמו שהעיד עליו

1) B. . . . 2) M. ולא ישתנה. 3) M. השכל עצם שלא יבנה ושלא ישתנה. . . .
4) B. האבר. 5) M. לאור. 6) B. ודיקים. 7) Z. והיוצא לעינים הלחות אשר בתוכם מפני שקרה להם מחולשת
על זה 8) Z. והיוצא לעינים הלחות אשר בתוכם מפני שקרה להם מחולשת
9) Z. וקווצים. 10) B. וממנו יתפשטו בו ושאר. 11) Z. ודיקים. 12) Z.
13) Z. והיוצא לעינים הלחות אשר בתוכם מפני שקרה להם מחולשת
14) Z. והיוצא לעינים הלחות אשר בתוכם מפני שקרה להם מחולשת
15) Z. והיוצא לעינים הלחות אשר בתוכם מפני שקרה להם מחולשת
16) Z. והיוצא לעינים הלחות אשר בתוכם מפני שקרה להם מחולשת

הכתוב באמרו (שם) ויהי הכל רועה צאן כי מלת רועה כמו מנהיג כמו שאמר ד' רועי ואמר אלהים הרועה אותי כמו מנהיגי וזו היתה השנחתו בדברים רוחניים. החלק השלשי הרומה לבח הדבור הם החכמים והפילוסופים המשינים האמת המעיינים בחכמה העליונה שהיא¹⁾ התכלית וזוה החלק היה שת ולהמציא זה היתה הכונה בהמציא בני אדם השנים והם קודמים לזה בהכרח בזמן והוא קודם להם במעלה²⁾ וכל מעשיו היו שכליים והשנחתו היפה בדברים האלהיים הנצחיים³⁾ ועל כן זכה אל החיים הנצחיים ומפני זה נאמר בערו (שם ה ג) ויולד בדמותו בצלמו. ומה יקרו דברי חכמינו ד"ל באמרם (מדרש רבה שם) ויולד בדמותו בצלמו מכאן אתה למד שלא⁴⁾ היה קין לא מורעו ולא בדמותו ולא מצלמו ולא מעשיו דומין למעשה הכל⁵⁾ אחיו⁶⁾ עד שנולד שת והיה מורעו ומדמותו של אדם אביו שנאמר ויולד בדמותו בצלמו ומלת⁷⁾ צלם ודמות מורים ל השנקה השכלית אשר בה⁸⁾ האדם אדם אמתי והיא הצורה הנשארה. וראה והסתכל אם אתה מן המבינים היאך אמרו שלא היה קין מורעו אלא⁹⁾ שת והוא האמת ויש להתעורר ולהסתכל במה שאמרו ד"ל (ילקוט ה רמו מ"ב) כי קין לא היה לא מורעו ולא מדמותו כלומר שאין¹⁰⁾ ערך ביניהם כמו שאין ערך בין הגופני ואלהי והכל היה אמצעי ביניהם ועל כן לא נאמר בו שלא היה מורעו ובדמותו מפני שהיה בינו ובין שת מקצת ערך כי לא היה גופני לגמרי ולא אלהי לגמרי על כן לא נתקיים¹¹⁾ המציאות אלא לשת לבדו וכל מה שהיה מוליד אדם קודם שת לא היה לו קיום אלא זמן מועט ואל¹²⁾ זה רמו¹³⁾ באמרם כי היה מוליד קודם שת רוחות ושדים. ואמרו עוד ד"ל והיה כעין שתול מלמד ששתלו הקביה¹⁴⁾ בנן ערן אשר פרו יתן בעתו זה קין ועלהו לא יכול זה הכל וכל אשר יעשה יצליח זה שת וזה המאמר מעיר על ענין עמוק ומי שמבינו מבין סוד ויתפרו עלה תאנה. — ואמר הפילוסוף יש מבני אדם מי שנובר עליו החלק הגופני אשר בו בלבד ואלו¹⁵⁾ הם שפלי בני אדם ומהם מי שנובר עליו החלק הרוחני הוך מאד ומהם מי שנמצא בו כל אחד מהם ושני¹⁶⁾ המינים¹⁷⁾ הראשונים מעטים מאד אלא שהגופני נמצא יותר והחלק הרוחני קשה למצוא אותו. — ואמר אבונצר כשילד¹⁸⁾ אדם תחלה מה שיתחדש בו הכח אשר בו יזון והוא הכח הזן

1) M. שחם. 2) Z. בהכרח המעלה. 3) Fehlt in Z. 4) Z. שקן
 5) Z. והכל לא היו. 6) Fehlt in Z. 7) Fehlt in B. 8) Z. בכח
 9) Z. האדם והיא. 10) fehlt in Z. כמו— שאין. 11) Z. החקן.
 12) B. ואל. 13) fehlt in B. M. רמו באמרם. 14) Fehlt in B. 15) Fehlt
 in B. 16) B. M. ושם. 17) Fehlt in B. M. 18) M. כשילד.

ואחר כך המרגיש והוא אשר בו ירגיש המורגשות כמו החום והקור ואשר בו ירגיש הטעמים אשר בו ירגיש הריח ואשר בו ירגיש הקולות ואשר בו ירגיש הגוונים כולם כמו [השביכים]¹) ויתחדש על ההרגשות כח²) אחר בו ישתוקק למה שירגישו ויאהבהו או ישנאהו ואחר כך יתחדש בו כח אחר בו ישמור מה שיתרשם בנפשו מהמורגשות אחר שיהיו נעלמים מהשיג ההרגש³) אותם וזה הוא כח המדמה ובוה ירכיב המורגשות מקצתם אל מקצתם ויפריד קצתם מקצתם הרכבות והפרדות משונות מקצתם כזב ומקצתם אמת ותתחבר עמו⁴) עוד כמו תשוקה אל הדבר שידמהו ואחר כך יתחדש בו הכח המדבר אשר בו אפשר שישכיל המושכלות ובו יכיר בין המכוער והנאה ובו ישיג החכמות והמלאכות ויתחבר עמו כח ישתוקק בו אל הדבר שישכילו — ואמר הפילוסוף והנפש המדברת כשתעיין בחכמות יקרא פעולת השכל ויקרא השכל העיוני וכשתעיין בהכניע הכחות הבהמיים יקרא פעולה זה הנהגה ויקרא שכל מעשי — ואמר אפלטון⁵) והכחות הנפשיים המניעים שלשה הכח המדבר והכח הכעסני והכח המתאווה וכונת הנפש המדברת השלמה שתדע כל מה שבכדור הארץ שאנחנו עליה ושמשכיל המושכלות ושמתנהג במדות הטובות ותענוגה באמתת⁶) הדברים. וכונת הנפש הכעסנית הבינונית שתאמץ האדם על התנועה במה שיועילתו ולהרות במה שיויקרה ותענוגה כממשלה⁷) והכבוד. וכונת הנפש המתאווה שתשאיר אילו הצורות או באיש או במין ותענוגה במאכלים שהם נאותים למוגה ומין תנועותיה⁸) ההרגשות⁹) החמשה. והאמצעות הנפש המדברת בחכמה ואמצעות הכעסנית הנבורה ואמצעות המתאווה העונה. ואמר בריאות הגוף בהסכמת היסודות שהוא מורכב מהם כמו שחוליי¹⁰) שינצח האחד אל האחר ושנויים והיושר הוא הסכמת החלקים הפשוטים מהנפש¹¹) אשר מהם קיום כלה והם¹²) במעלת היסודות כמו שהעול הפך זה. ומן המבואר כי היושר בריאות הנפש ויש לו יתרון על בריאות הגוף כפי מעלת הנפש על הגוף ובאמצעות¹³) הנפש¹⁴) שיהיה למושל בה אשר הוא¹⁵) העליוני יתרון על¹⁶) המשועבד אשר הוא שפלי¹⁷) ואמנם תהיה יוצאה מהאמצעות כשימשול האמצעי על מין¹⁸) שהוא טוב ממנו. וכבר יצאנו ממה שהיינו בו וכל זה מועיל בכונתינו כשיבין האדם חלקי הנפש ויכיר בין החלקים

1) Fehlt in Z. 2) B. הרגש. 3) B. ההרגשות. 4) Fehlt in Z.
5) Z. הפילוסוף. 6) Z. בהשיגה אמתה. 7) Z. בממשלת הכבוד. 8) Z.
9) ומתענוגה. 10) Z. שחלוף שיוצא [שחליו נצוח]. 11) Fehlt
in Z. 12) B. והם לא Z. והם לה Z. 13) Z. ובאמת. 14) Fehlt in Z.
15) Z. שהוא. 16) Fehlt in B. 17) Z. שפלי. 18) B. מי.

השפליים מהם אשר הוא משתתף בהם עם הבהמות ובין החלק העליוני אשר הוא משתתף בו¹) עם המלאכים או יתעורר להתמיד בעבודת זה החלק ולהרביק בו ויריעת חלקי הנפש חכמה נפלאה מאד. — ואמר אריסטו כל חכמה טובה²) ומעולה אלא שמקצתם יותר מעולה ממקצתם ויריעת הנפש קודמת לשאר³) חכמה הטבעית והלמודית⁴) כמיני המעלה כלה ועוד כי כל חכמה⁵) צריכה לחכמת הנפש ואי אפשר להבין התחלות החכמות מי שלא יבין חכמת הנפש ומי⁶) שהתעצל ביריעת⁷) נפשו יותר ראוי שיתעצל ביריעת יוצרו והיאך נאמין שידע שום דבר מהדברים מי שהוא סבל בנפשו ולא יכיר אותה ונמצא כתוב בהיכל אסקלפיוס⁸) דע נפשך בן אדם ותרע יוצרך. — ונשוב למה שהיינו בו בתחלה⁹) מכחות הנפש. — ואמר אפלטון ומפני שכחות הנפש שלשה יש לכל אחד מהם תנועות ותאוות מיוחדות והאחת מאילו תשוקתו אל האמת והיושר ורעת הרברים האמתיים¹⁰) ויאחז הטוב לעצמו ולוולתו ועל כן נקרא אוהב הרעת והחכמה. וכח יש בו יכעוס וכונתו הנצוח והנערה¹¹) והתאוה והוא האוהב הכבוד והממשלה והכח השלישי כונתו¹²) במאכל ובמשתה והוא המתאוה האוהב הריוח והעושר ומפני שאילו הכחות שלשה היה המושל בכל נפש מנפשות בני אדם המתגבר עליה מאילו הכחות ועל כן היו המינים הראשונים ממיני בני אדם שלשה¹³) האוהב החכמה והאוהב הנצוח והאוהב העושר וכל אחד מאילו יגורר על מנהגו שהוא הטוב בכל המנהגות. והכח הראשון שהוא כח השכלי דומה למין הראשון במדינה הישרה והכח הכעסני למין¹⁴) הנבורים והכח הצומח למין¹⁵) בעלי המלאכות ומגיעת הנפש המדברת לכח המתאוה מרבו התנועה וצאת¹⁶) מהאמצעות אי¹⁷) אפשר לה מבלתי¹⁸) שתחוק בכח הכעסני כי הנבורה והכח לזו הנפש והקש הנפש הכעסנית אצל המדברת כהקש כלב האדם הצייד אל הצייד¹⁹) והכלב אי אפשר²⁰) שיתנועע²¹) מבלתי²²) העת הצריך אליו ומבלתי השיעור הצריך והגבלת שיעור זו התנועה היא מסורה אל הצייד כפי חרודו במלאכת הצייד ושיתנהג הכלב כפי מה שיצוהו ועל כן השנת כל אחד מחלקי הנפש אינו בטבע כל אדם אפשרי כי אם תהיה

1) Fehlt in B. M. 2) Fehlt in B. 3) B. שאר. 4) Z. והלמוד.
5) fehlt שיתעצל—ביריעת. 6) Fehlt in Z. 7) Fehlt in Z. 8) אסקלאנוס. B. 9) בתחלה. fehlt in Z. 10) B. החמדיים.
11) Fehlt in Z. 12) B. תאוותיו משונות. 13) Fehlt in M. 14) B. במין.
15) B. במין. 16) Z. וצאתו. 17) Z. ואי. 18) Fehlt in Z. 19) B. והצייד והצייד.
20) Z. ואפשר M. ואפשר. 21) Fehlt in B. 22) Z. מבלתי והגבלת . . . צורך ומבלתי העת הצריך והגבלת

הנפש המדברת חסרת הדעת וקשה לשמוע וממהרת לאבד ואינה מתאוה לפעלים הטובים ותהיינה¹) השתי נפשות הבהמיות חזקות אינם שומעות לקול הנפש המדברת אי אפשר שתשיג האמצעות וכשירצה²) האדם לדעת היאך יכבוש נפשו המתאוה יחשוב בלבו כאילו צייד וכלב קשורים בקשרים חזקים אל בהמה חזקה מאד ותאותם עצומה אינה נכנעת בטבעה לאדם וזו הבהמה כשתשים מגמתה אל דבר לעשות תמשוך עמה הצייד והכלב והצייד ירצה לעלות אל מקום גבוה והבהמה תמשכהו אל המקום השפל והסך מה שתהיה בונתו ועל כן לא יוכל הצייד להוליכם אל המקום שירצה אלא בבקש לנפשו ולכלב כח יתירה ויחלש הבהמה³) ויכחיש אותה וכשיחליש אותה יוליך אותה אל מקום שירצה. — ואומר אריסטו ונפש האדם בעלת שלש חלקים צמחת ובהמית ומדברת והיא נבדלת מהגוף כשיתך⁴) ויוגר⁵) אלא שהנפש הנקייה המתהרת אשר לא נטמאה ולא טונפה בטינופי הגוף היא העולה אל עולמה ואשר דבקה בגוף ונשתעבדה לו והיתה כאילו היא גופנית לחוק דבקותם בתענוגי הגוף ותאותיו זו בהפרדה מהגוף לא תגיע לעולמה אלא ביגיעה רבה עד אשר תטהר מכל טומאה וטינוף אשר בה⁶) מחמת הגוף ואחר כך תשוב לעולמה אשר יצאה ממנו מבלתי שתמות ותאבד כאשר חשבו מקצת אנשים. — ואמר החכם כמו שהנפש מתאוה לתענוגי הגוף כמו כן האמצעות מתאוה אל הממשלה והנצוח ותתאוה הנפש העליונה אל הפעלים הנאים והם שלמויות הנפש ופעולות הנפש המדברת המיוחדות לה מבלתי זולתה מהנפשות חכמת המופת ומה שנודע בחכמות המופתיות ואין צריך ליגע הנפש בלמוד החכמה המופתית פתאום אלא להרגיל אותה בתחלה ולזון אותה בדברים אחרים והמצליח מאד מבני אדם מה שנודמן לו מנעורתו שיהיה נוון בחכמת החשבון ובתשבורת ובחכמת הכוכבים וזולתם לא בהבלי המשוררים וכזביהם והחכמה המופתית לא תכיל⁷) הכוב⁸) וכבר אמרו הפילוסופים כי מי שזה ענינו יהיה קל עליו כשישמע⁹) הדברים אם יראה אותו שהוא מחויב בהכרח שוקבלהו ואם יראה¹⁰) שהוא אפשרי יעמוד אצלו. — ועתה נשוב לענין החלק. — וזו הכת המהורה שמו כונתם לעמוד על סודות התורה וסתריה וידעו כי לא יתקן זה אלא למי שהשיג החכמות המופתיות וידעו דעה אמיתית כי כונת תורתנו האלהית לחוק¹¹) בלבנו מציאות הבורא ית' ויחודו אשר הם עקר האמונה ומפני

1) B. ותהיה. 2) B. וכשתשיג. 3) B. כבהמה. 4) B. כשיתך ויוגר. 5) M. ויוגר. 6) Fehlt in B. 7) Fehlt in Z. 8) Z. תכוב. 9) Z. כשישמע. 10) B. ראוהו. 11) B. לחוק.

שידעו שלא יוכל האדם לצייר זה בנפשו ציור אמתי בדרך קבלה אלא בעמדו על החכמות הכוללות זה הענין שמו כונתם לעיין בהם ולהבין¹⁾ אותם ובכמה מקומות הודירנו חכמינו ז"ל על זה למי שמבין דבריהם והוהרתם על זה ברמיוות לא יעמודו על סודם אלא השרידים. על כן זה החלק הטהור שמו²⁾ כונתם לקחת הדרך הישר בעינו בתורה ובחכמה אשר הם שתי אחיות אצל³⁾ כל חכם אמתי על הסדר הנכון והשתדל להיות שלם במעלות השכליות אשר כלליהם נזכרים בתורתנו הקדושה ופרטיהם מבוארים בספרי החכמות המחוברים על דרך המופת ולהיות שלם במעלות היצירות אשר כלליהם ופרטיהם מבוארים בתורתנו ולא כאשר יחשבו חסרי לב כי הפילוסופיא שהיא החכמה המופתית סותרת תורתנו כי תורתנו חלילה שתהיה סותרת האמת אבל המודיעה אותה והמזהירה עליה והנותנת סדר שלם לבני אדם כדי להשיגה וכבר בארתי כל זה באגרת הויכוח והגני מעירך על כונת הפילוסופים בפילוסופיא ועל איזה דבר תורה אצלם ומה תבין אם תסתור דבר מתורתנו אם לא. — אמר אבונצר הפילוסופיא שם יוני וענינו אהבת החכמה והוא בלשונם מורכב משתי מלות מפילא וסופיא ופילא אהבה וסופיא חכמה והפילוסוף שם נזר⁴⁾ מהפילוסופיא והוא בלשונם פילוסופים⁵⁾ והוא בלשון חכמינו ז"ל פילוסופים כמו שהיה⁶⁾ בלשון היונים⁷⁾ וענינו אהב החכמה ואהב החכמה הוא משים כל מאודו בחייו ומגמתו החכמה כי כל אדם ישים מגמתו ויניעו בחייו אל דבר מהדברים ומקצתם ישים כל מאודו בתענוגים עד אשר יראה כי החיים זולתם אינם חיים וישני כל מה שישתמש בו וזלתי התענוגים⁸⁾ מפני התענוגים וישים כל פעלו פעלים יניע בהם⁹⁾ אל¹⁰⁾ כל¹¹⁾ התענוגים ושיתמיד בהם. ואחרים ישימו כל מאודם ויגיעתם בממשלה וכל¹²⁾ אחר מאילו האוהב לזה הרבר ישימהו יניעו בחייו ותכליתו¹³⁾ והאוהב החכמה זה דרכו כי הוא כמו כן ישים יניעו בכל עסקיו ופעליו ובתכלית מהם שישני¹⁴⁾ החכמה ויתמיד בה והחכמה ענינה אצל הקדמונים שידע האדם השלם והתם שבנמצאים ביריעה שלמה וישתדל להשיג זה המציאות והשלם שבנמצאים והתם הוא האל ית' והשלם שבשני מציאות האדם הוא ההצלחה הקצוית והשלמה שבידיעות האדם היא הידיעה¹⁵⁾ האמתית ומה שישני¹⁶⁾ בו אל ידיעת השלם שבנמצאים הוא כל מה שדרכו שישכילוהו האדם מהנמצאים אשר הם תחתיו ומה שישניע בו האדם

1) אב. B. 2) לקח דרך ישר והלך בעינו . . . Z. 3) אב. B. 4) ב. גזר. 5) Z. 6) פילוסוף. 7) שהוא. 8) חכמי היונים. 9) Z. 10) וא. B. 11) Fehlt in B. 12) Z. כל. 13) B. ותכלית. 14) Z. 15) מה שישני. 16) Z. שישניעו. M.

אל מציאותו השלם הוא בהתמדתו על המונות והחסידים והפעלים הישרים וההרחקה מהרעות והכולל אילו¹⁾ שתי ידיעות יחדיו היא החכמה וכל אדם ששם²⁾ מאדו בחיקו שיגיעו אילו השתי ידיעות והתמדתם יהיה³⁾ מה שיתעסק בו משאר הדברים ישים⁴⁾ עסקו זה בעבור שיגיעו⁵⁾ לו⁶⁾ אילו⁷⁾ שתי ידיעות זה הוא האוהב החכמה והפילוסופיא. — ועתה ראה והתבונן אם יש בזה שיספור דבר מתורתנו כמו שיחשבו תועי הלב אבל כשיסתכל המשכיל בתורה ימצא כי הכונה בה⁸⁾ להשיג מציאות⁹⁾ הבורא ית' ויהודו ולעשות המעשים הטובים כמו שנזכר מזה המאמר ודי בזה למבין. — והמעלות זה החלק הקדוש¹⁰⁾ והם מתנאי שלמותם להרחיק המון העם וכל גופני אלא אם יכריחו הצורך ולבקש¹¹⁾ ולרדוף אחר חברת החכמים שהם מינם וכמה פסוקים במשלי להעיר על זה כמו שאמר (משלי יד ז) לך מנגד לאיש כסיל וגו' ואמר (שם יו יב) פגוש¹²⁾ דוב שכול באיש ואמר (שם יג כ) הולך את חכמים יחכם ורוב פסוקים הנאמרים בזה הספר מזהירים על זה. — ואמר הפילוסוף והמתמיד צריך שלא יתחבר¹³⁾ אל הגופני ולא מי שתבליתו המעלה הרוחנית רצה לומר המעלות הציוריות אלא צריך שיחבר לבעלי החכמה ומפני שבעלי החכמה הם מעטים במקצת המנהגות וירבו במקצתם עד¹⁴⁾ אשר יגיע במקצתם שהיו נעדרים¹⁵⁾ על כן הוא מחוייב על המתחייב במקצת המנהגות וירבו¹⁶⁾ במקצתם שיפוש מבני אדם לגמרי בכל יכלתו ולא יתחבר¹⁷⁾ עמם אלא בדברים ההכרחיים וכפי ההכרח או¹⁸⁾ ילך אל המקום שימצא בו חכמים אם ימצאו¹⁹⁾ בשום²⁰⁾ צד ואין זה סותר²¹⁾ למה שנאמר בחכמה המדינית כי הפרישות רע כולו אלא שזה רע בעצמו והוא טוב במקרה²²⁾ כמו שיקרה זה לדברים רבים שהם בטבע. ודוגמת זה כי הלחם והבשר מוזן בטבע ומועיל²³⁾ והאפסן²⁴⁾ והאלחנמן סמי המות אלא שאפשר²⁵⁾ שיקרו לגוף ענינים אינם טבעיים ויועילו²⁶⁾ אילו הסמים וצריך שיאכלם האדם ויזיקו המאכלים הטבעיים וצריך שירחיקם אבל אילו הענינים הם²⁷⁾ בהכרח חלאים והם יוצאים מהטבע ואם²⁸⁾ יועילו

1) שישים מאדו בחיוו שיגיע אל אילו השתיים יגיעו. 2) Z. 3) שתי אילו B. 4) והיא B. 5) שהגיעו Z. 6) וישים Z. 7) והיא B. 8) Fehlt in B. 9) Fehlt in M. 10) הקדושות B. 11) ולבקשו Z. 12) Fehlt in Z. 13) Fehlt in Z. 14) ויתחר Z. 15) Fehlt in Z. 16) וירבו במקצתם B. 17) Fehlt in Z. 18) יסכים Z. 19) ויילך Z. 20) Fehlt in B. M. 21) בשום צד B. 22) מקרה B. 23) שאי אפשר B. 24) והאלכסן והאפסן Z. 25) ואלו מועילות במעט B. 26) ויכפלו B. M. 27) בם B. 28) ויכפלו B. M.

הוא מעט ובמקרה והמאכלים הם מועילים ברוב¹⁾ ובעצמם וערך אילו הענינים אל הגופות כערך המנהגות אל הנפשות וכמו שהבריאות יחשבו אותו²⁾ שהוא אחר³⁾ והוא הפך הענינים האחרים הרבים והבריאות לברו דבר טבעי לנפש ואילו הרבים יוצאים מהטבע⁴⁾ כמו כן מנהג החכמה הוא הדבר הטבעי לנפש והוא אחד⁵⁾ והפך שאר המנהגות אשר הם רבים. — אמר המחברו והמתחרה הוא הפרוש מבני אדם ומעסקי העולם ושם כל כונתו להשיג החכמה בלבד כי התבודדות על זה הדרך מתנאי⁶⁾ השלמות ועל כן היו לוקחים החסידים הקדמונים משרתים נאמנים להם והם מוסרים להם כל עסקיהם למען יהיה להם פנאי להתבודד כדי שישכילו⁷⁾ בנפשם המושכלות ועל כן לקח אברהם ע"ה אליעזר ונתן בידו כל אשר לו ובהכרח היו לאבות ולשאר הנביאים ע"ה משרתים נאמנים היו מתעסקים בעסקיהם. ואל התבודדות והיות האדם נבדל מהבלי העולם רמו דוד ע"ה באמרו (תהלים פד יא) כי טוב יום בחצריך מאלף וגו' כלומר טוב יום אחד לשבת⁸⁾ בחצריך שאז⁹⁾ אהיה פנוי להשכיל נפלאותיך וגודל מעשיך מאלף יום בין בני אדם ובחתי הסתופף בבית אלהים כי אין שם אלא ההשגחה¹⁰⁾ בעבודתו כדי להדבק בו מדור באהלי רשע רצה לומר באהלי רשע העולם¹¹⁾ הוזה השפל שכולו רשע¹²⁾ והרשע מכתיר את הצדיק ויצר הרע מתגבר בו על האדם ורחוק הוא שירצה לומר אהלי¹³⁾ רשעים כי אין צריך לומר שטוב הוא הסתופפות¹⁴⁾ האדם בבית האלים מדור באהלי מלך¹⁵⁾ וכל שכן באהלי הרשעים. והבורא ית' הבדיל לשבת¹⁶⁾ לוי וקבע להם הקרבנות והמעשרות והתרומות ושאר מתנות הכהנים והלוים כדי שלא יצטרכו להתעסק בעסקי העולם ולמען שיהיו להם פנאי לעבוד עבודת הקודש ולהדבק בבורא ית' וכל זה רמזו חכמינו באמנם (יומא דף ע"ה. ילקוט בשלח) לא נתנה¹⁷⁾ תורה אלא לאוכלי המן שנית¹⁸⁾ לאוכלי מעשר שלישית למלוי ברבית כלומר אין לאחרים פנאי לעיין בה כראוי אלא¹⁹⁾ לאילו ואוכלי מעשר יותר הם טורחים מאוכלי המן ומלוי ברבית מאוכלי מעשר ועל כן חלקום לשלש כתות. וממעלות זה החלק היקרות שאינם חוששים בצורתם הנופנית מפני צורתם הרוחנית ואם

1) חוץ לטבע Z. 2) וברוב מעצמם Z. 3) אחד Z. 4) בו Z. 5) אחר B. 6) לשרת B. M. 7) שניצירו Z. 8) כי אז יהיה שכלו פנוי . . . 9) רע Z. 10) באהל Z. 11) ההשגה Z. 12) fehlt in Z. 13) לומר—אהלי Z. 14) הסתופף Z. 15) אהלי Z. 16) את שבט לוי ונתן להם . . . Z. 17) נענה B. 18) ושניים Z. 19) להם אוכלי תרומה ומעשר ושלישים להם מלוי . . . אלא אילו ומלוי Z. 20) הם טורחים מאוכלי המן ומעשר ועל כן חלקו.

יצטרכו יאבדו אותם כאשר נמצא החכמים והנביאים האמתיים היו מתאווים לצאת מזה¹ העולם וכל זה להכיר² מעלת צורתם הרוחנית ומעלות³ צורתם הגופנית ואינו מן הנכון להעביר⁴ הרוחני הנכבד מפני הגופני השפל ושאלו המלך משיח ד' וכינוי היקרים בחרו במות לבל ימשלו בהם הערלים וכן יעשו בני חורין ומי שיש בו חלק אלהי ואחיתופל⁵ כאשר ראה כי לא נעשתה עצתו צוה לביתו ויהגך כי מאחר שלא נעשתה עצתו ראה שירד ממעלתו ולא יכל לחיות אלא בצורתו⁶ הרוחנית שפלה⁷ אחר שהיתה נכבדת. ועשרת הרוגי מלכות דיל מסרו גופיהם לענוי⁸ ולהרג ויקל בעיניהם המות בעבודת יוצרם ושלא להעביר ולהשפיל צורתם הרוחנית⁹ הנכבדת. ואריסטו זכר שראה¹⁰ אנשים כשראו כי אויביהם רצו להתגבר עליהם ולהעבירם ולא היה יכולת להם לדחותם מעליהם ששרפו גופותיהם ומדינותיהם וכל אשר להם ואמר אריסטו בעדם שהיו מגדולי הנפש מאד וכזה הענין אמרתי אני בשירי¹¹

שפלות חיים וכאב מות כל אחר משנה שברון
אם אי אפשר לאיש מזה או זה יש¹² במות יתרון

ואמר הפילוסוף יש מי שמאבד צורתו הגופנית בעבודת הנפש והבחירה במות על החיים פועל אנושי והוא נכון ויש מין אחר תחת זה והם הרוב והוא¹³ מי שלא יחוש בצורתו הגופנית אצל הרוחנית אלא שהוא לא יאבדה או מפני שצורתו הרוחנית לא תצריכהו לזה ואם תצריכהו יבחר שתשאר צורתו הגופנית. ואמר יש מבני אדם מי ששומר צורתו הרוחנית בלבד והוא הנדיב הנכבד ויש מהם מי ששומר צורתו הגופנית בלבד והוא השפל¹⁴ הנקלה וכל מי שנותן יתרון לחלק הגופני על החלק הרוחני אי אפשר שישנו התכלית הקצוי ואם כן אין גופני מצליח וכל¹⁵ מצליח הוא רוחני וכמו שצריך הרוחני שיפעל הפעלים הגופניים אבל לא לעצמם ויפעל הפעלים הרוחניים לעצמם כמו¹⁶ כן התכם צריך שיפעל רוב הפעלים הרוחניים לעצמם והפעלים הגופניים הוא בהם האדם נמצא וברוחניים הוא בהם נדיב ושוע ובשכליים הוא בהם אלהי חסיד ואם כן בעל החכמה בהכרח הוא אדם חסיד אלהי והוא לוקה מכל פועל הנבחר ושיגיע אל התכלית הקצוית וזה כשישכיל המושכלים הפשוטים העצמים יהיה או אחד מאילו השכלים וצדק עליו שהוא אלהי בלבד

1) B. M. fehlt in Z. 2) להכירם B. 3) ומעלות—הגופניות fehlt in Z. 4) להעביר Z. 5) Z. עשה אחיתופל. 6) צורתו M. 7) Fehlt in Z. 8) Z. לצער. 9) Fehlt in B. 10) Fehlt in B. M. 11) Fehlt in B. 12) Fehlt in B. 13) Z. ויש. 14) השכל Z. 15) fehlte in Z. 16) fehlte in B. M. כמו—

ורחקו ממנו התארים הגופניים הכלים והתארים הרוחניים המעולים ויאזרו לו תאר אלהי פשוט¹). — ואמר אריסטו השלמות על שני פנים יש ממנו שכלי ויש ממנו יצירי והחכמה והשכל והבינה שלמות שכלי והעונה והנדיבות שלמות יצירי ואנחנו כשנספר מדות האדם לא נאמר שהוא חכם או מבין אבל נאמר שהוא עניו או נדיב ומה שתהיה מהתכונות המשובחות נקראו² שלמות והשלמות השכלי הויתו וגדולו יהיה על הרוב בלמוד ועל כן צריך להרגל גדול ואורך מהומן³ והשלמות היצירי יהיה בהרגל ומה יתבאר שלא יהיה דבר⁴ מהשלמויות היציריים בנו⁵ בטבע מפני שאין דבר ממה שהוא בטבע על ענין מהענינים שאפשר שישוכ הפכו⁶). ודוגמת זה כי האבן תרד למטה בטבע ואילו זרק אותם האדם למעלה פעמים אין להם קץ לא תורגל בזה וכמו כן האש⁷ אשר⁸ טבעו לעלות לא תורגל לרדת למטה ואין דבר מהדברים המוטבעים⁹ על ענין מהענינים אי¹⁰ אפשר שיורגל ענין שיהיה הפכו. ואם כן המדות היציריות אינם בטבע בנו ולא בהפך הטבע אבל אנחנו מוטבעים לקבל אותם ותשלמנה בנו בהרגל כמו שזכרתי בראשית חכמה. — אמר המחברו ועל כן צריך האדם להרגיל נפשו במעלות היציריות ולקנות¹¹ המעלות השכליות ולהשתדל בלמוד ולהתמיד בו ואתה רואה כמה הפליגו חכמינו ז"ל (גישין נ"ט, הוריות פ"ב י"ג) במי שמשתדל בלמוד והשיג למעלת החכמה באמרם לוי קודם לישראל ישראל לממור ממור לנתין נתין לגר וגר לעבד משוחרר¹² אימתי בזמן שכולם שוים אבל אם היה ממור תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר (משלי ג טו) יקרה היא מפנינים סברין למימר לפדות ולהחיות ולכסות הא לשיבה לא אמר אב"י אף לשיבה מה טעם יקרה היא מפנינים אפילו מזה שהוא נכנס לפני לפנים ור' מאיר אומר (סנהדרין נ"ט) מניין שאפילו גוי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהן ולוי לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפילו גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול ואמרו דעה חסרת מה קנית דעה קנית מה חסרת ואמרו גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר כי אל דעות ד' ואמרו דרא ביה כולה ביה דרא לא ביה מה ביה רצו לומר כי האדם שיש דעה בו לא יחסר מאומה שבעבורה נקרא האדם אדם ואם אין בו דעה אין בו שום דבר מסוגלות האדם ואינו אדם¹³ אמתי. — ואמר אריסטו מי

1) Fehlt in B. 2) Z. וקאזת שלמות והשלמות השכלי משתנות נקראות. 3) שלמות והשלמות הויתו. . . . 4) M. מזומן. 5) Fehlt in Z. 6) Z. כמו טבעי. 7) B. הכח. 8) הפענין. 9) אשר. 10) Z. הכח. 11) B. ולקחת. 12) M. משועבד. 13) Fehlt in B.

שלא יבין מנפשו ולא יבין¹⁾ אם יבינוהו אחרים הוא בתכלית היגיעה והמות²⁾ וחכמינו ז"ל אמרו דלא מסיף יסיף ודלא יליף קשלא חייב והנביא ע"ה אמר כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחוננו כלומר³⁾ מפני שאין בו דעה לא ירחמנו עושהו ועל כן באה מצוה להשמיד שבעה עמים כי היו עקר ע"ז ולא היה⁴⁾ להם מעלה אנושית וצוה לעשות בהם כמו שעושים בחיות היער המזיקות ואל זה רמז הכתוב באמרו ואנכי הסתר אסתיר פני מהם והיה לאכול כלומר כשהם יעזבוני ואני אסתיר השגחתי מהם וכשאסתירה מהם יהיה לאכול כי אין מונע מהיות האדם כשאר הבהמות אלא שכלו וכשהיה נעדר השכל שהוא⁵⁾ סבת ההשגחה מהאל בו לא יהיה בניו ובניהם הפרש ועל כן צריך שלא יתעצל האדם בבקשת החכמה. — ואמר החכם וצריך האדם הוריו⁶⁾ נכבד הנפש אשר יבקש השלמות שלא יעבור עליו זמן ריקם מפועל מועיל כי החיים קצרים וכל שכן שהוא מרוד ברוכם בבקשת המחיה והשינה והחלאים ותלאות אחרות פרטות אשר אין להם מספר אבל ישתדל בבקשת מחיתו בזמנו וכשהיה לו פנאי ישתדל בלמוד ובעיון החכמה וישים שנתו ומאכלו ממוצעים ודרשו חכמינו ז"ל באם לא תשמעו ולא תעשו מה ת"ל ולא תעשו וכי יש לך אדם שאינו למד אבל עושה ת"ל ואם לא תשמעו ולא תעשו הא כל מי שאינו לומד ואינו עושה או יש לך אדם שאינו לומד ואינו עושה אבל אינו מואם באחרים ת"ל ואם בחקותי תמאסו הא כל שאינו לומד ואינו עושה ומואם באחרים מואם או יש לך אדם שאינו לומד ואינו עושה ומואם באחרים אבל אינו מואם בחכמים ת"ל ואם את משפטי לא אמר ואם משפטי אלא ואם את משפטי הא כל מי שאינו למד ואינו עושה ומואם באחרים סוף שהוא שונא החכמים או יש לך אדם שאינו לומד ואינו עושה ומואם באחרים ושונא החכמים אבל מניח אחרים לעשות ת"ל לבלתי עשות את כל מצוותי הא כל מי שאינו לומד ואינו עושה ומואם באחרים ושונא החכמים סוף שאינו מניח אחרים לעשות או יש לך אדם וכו'. ואינו מניח לעשות אבל מודה במצוות שנאמרו בסיני ת"ל את כל מצוותי הא כל שאינו למד וכו' סוף שהוא כופר במצוות שנאמרו בסיני או יש לך אדם שיש בו כל המדות האילו ואינו⁷⁾ כופר בעקר ת"ל להפרכם את בריתי הא כל מי שיש בו כל המדות האילו כאילו כופר בעקר. ועתה ראה כמה מדות רעות מנו במי שאינו לומד ולבסוף שהוא כופר בעקר כמו שנזכר עוד במה שנאמר.

1) fehlt in M. 2) Fehlt in Z. 3) כלומר — fehlt in E. 4) Fehlt in B. 5) Z. . . . שהוא השגחת האל לא 6) הוזהיר B. 7) fehlt in B. — ואינו

ואל זה רמזו עוד באמרם כי המבטל מדברי תורה כעובר ע"ז כמו שדרשו בהשמרו לכם פן יפתה¹) לכבכם מה אמר להם הוזהרו שמא ישעה אתכם יצר הרע ותפרשו מן התורה שכיון מפורש אדם מן התורה הולך ומדבק לע"ז שנאמר (שמות לב ה) סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם ענל מסכה. ועל ההזהרה בלמוד והיות האדם משתדל ללמוד מזולתו ואחר כך מעצמו כיון שלמה המלך ע"ה באמרו (משלי ה טו) שתה מים מבורך כי²) נביאינו רוצים לומר במקצת דבריהם באמרם מים החכמה כמו שאמר הוי כל צמא לכו למים וזה הרבה בדבריהם עד שהפילוסופים הלכו זה הדרך כמו שיתבאר למעיין בדבריהם ופי' הפסוק כי הוא מזהיר האדם שישתדל וילמוד³) מזולתו ויקח מהמלמד הדברים המוסכמים עליהם בכל חכמה שהם התחלת אותה החכמה וזה רצה לומר באמרו שתה מים מבורך כי הבור מקום שיתקבצו בו המים ואינם נובעים ממנו למקום אחר ועל כן המשיל בהם הדעה שקונה אותה האדם מהמלמד. ואחר שילמד מזולתו הוזהירו להשתדל ולהוסיף הוא מעצמו על מה שלמד ולהוציא דבר מתוך דבר עם המוקדמות האמתיות שיש עמו כי זה מתנאי השלם בחכמה אי זו חכמה שתהיה כמו שהתבאר⁴) בספר החכמה ועל כן אמר ונזולים מתוך בארך ובאר הוא מקום נובע כמו שאמר באר מים חיים והמשיל בהם הדעה שיודע אותה האדם מסברתו ותולדות החכמה שמוליד בבה נפשו המשכלת עם המוקדמות אשר מהם החקש ואל זה רמזו חכמינו ז"ל באמרם (ילקוט האיוני) יערף כמטר ר' דוסתאי בן יהודה אומר אם כנסת דברי תורה כדרך שכונסין מטר בכורות שיחין ומערות לסוף אתה מניול ומשקה אחרים שני ונזולים מתוך בארך ואומר יפוצו מעינותיך חוצה ואמר ר' חנינא בר אדא⁵) (תענית ז' ילקוט ישעיה נ"ה) למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב הוי כל צמא לכו למים מה מים מניחים מקום גבוה והולכים למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. והפילוסוף אומר רוב העניים חכמים כמו שרוב המקומות השפלים מלאים מים. ואמרו חכמינו ז"ל (עירובין נ"ה ילקוט חוקת) אם משים אדם עצמו שהכל דשין בו תורה נתנה⁶) לו במתנה שנא' ומדבר מתנה כיון שנתנה לו במתנה נחלו אל שני וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לנדרולה שנא' ומנחליאל במות ואם מגים בדעתו הקב"ה משפילו שנא' ומבמות הגיא ואם⁷) יחזור בו הקב"ה מנביהו שנאמר כל גיא ינשא כי התורה והחכמה אינם נמצאות על האמת אלא במי שתקן מרותיו ולא

1) כי באר מים במקצת דבריהם מי החכמה שנאמר הוי ... Z. 2) יפנה B. 3) Z. 4) ללמוד Z. 5) חמא Z. 6) נתח B. 7) fehlt in Z. — ואם

ירדוף אחרי השררה והכבוד כמו שאמרו ז"ל (ילקוט ישעיה נה) לא בשמים היא לא בנסי רוח ואמר ר' אושעיה למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו דבש וחלב ויין לומר לך מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים כך דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שרעתו שפלה¹) והם ז"ל הפליגו בזה הענין מאד עד שאמרו כי הלמד תורה והחכמה הוא עושה עצמו והמלמדם לזולתו הוא עושה אותו²) כמו שאמרו (סנהדרין צמ:) אמר ר' שמעון כל המעשה חבירו לדברי תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן ולא כתוב אשר למדו ר' אליעזר אומר כאילו עשאן לדברי תורה שנאמר ושמרתם את דברי התורה הזאת ועשיתם אותה רבא אמר כאילו עשה את עצמו ועשיתם אתם אל תקרי אותם אלא אתם וזה דבר אמתי והפילוסופים זכרוהו על זה הדרך בלי שנוי ופירוש³) זה כי עצם האדם הוא השכל והמוציאו מהכת אל הפעל הוא עושה⁴) אותו וכמו שאמרו עוד ז"ל (ילקוט ואתחנן תמ"א) ושגנתם לבניך אילו תלמידך וכן⁵) אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרואים בניו שנאמר ויצאו בני הנביאים וכי בניהם היו אלא תלמידיהם היו אלא מכאן שהתלמידים קרואים בניו וכשם שהתלמידים קרואים בניו לכך קרוי הרב אב שנאמר ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי. — והפילוסופים קראו למלמדיהם אבות ולתלמדיהם בניו כמו שאמר אחד מהם וצריך שנשבח לאבותינו שהולידו נפשותינו יותר מאבותינו שהולידו נפשותינו וכמו כן מצאנו עוד שאמרו היה ר' אליעזר חולה נכנס ר' יהושע⁶) לבקרנו אמר לו רבי חביב אתה לישראל יותר מאב ואם שאב ואם מביאים לזה העולם ואתה הבאת לעולם הזה ולעולם הבא וידוע הוא כי יש יתרון למלמד שהוא סבת צאת הנפש מן הכת אל הפעל על האב שהוא סבת צאת הנפש מהכת אל הפעל כיתרון הנפש על הנוף ומה יקר מאמר חכמינו ז"ל (ב"ק מ"א: דברים י" ב') את ד' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים למי שמבין אותו על הדרך שאמרנוהו ולמען שהתברר להם ז"ל יתרון הלמוד ומעלת החכמה העליונה אמרו שאין להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה ורבינו משה ז"ל פירש זה ועתה שמע בקצרה דע כי הקדמונים הרשו וחקרו תכלית כל הנבראים וראו כי לכל נברא תכלית אשר נברא בעבורה וכל נברא שלא נדע תכליתו הוא לקוצר דעתו כי אי אפשר לכל נברא מהיתוש⁷) עד הפיל שאין לו תכלית שנברא בעבורה וכמו כן כל מיני הצמחים

1) Z. נעשה. 2) Fehlt in B. 3) Z. ופירושו כי. 4) M. נעשה.
5) Fehlt in B. 6) B. אלקור בן עזריה. 7) Z. מהרמש.

והאילנות והדומים. וכמו כן דרשו וחקרו תכלית האדם שנברא בעבורה וראו כי הוא פועל אחד בלבד וכל פעליו האחרים נמצאו בעבור זה הפועל וזה הפועל שישביל המושכלות וידע¹⁾ אמתת הדברים כי מהנמנע שיהיה²⁾ תכלית האדם³⁾ שיאכל וישתה ויבנה בית⁴⁾ או שיהיה מלך כי כל אילו מקרים מתחדשים עליו לא יוסיפו על עצמו והוא משתתף בהם עם שאר החיות ובשכל הוא מוסיף על עצמו ועל כן התבאר להם שתכלית העולם וכל מה שבו הוא האדם השלם וכשימצא זה האדם הוא תכלית העולם⁵⁾ וכל בני אדם לא נבראו אלא בעבור זה כמו שזכרו כי בן זומא היה עומד על הר הבית ורואה ישראל עולי לרגל והיה אומר ברוך שברא כל אילו לשמשיני שיהיה יחיד בדורו ואמרו ז"ל (ילקוט קהלת) מאי כי זה כל האדם אמר ר' אלעזר כל העולם לא נברא אלא בשביל זה ר' אבא בר כהנא אמר כל העולם נולד לא נברא אלא לצוות לזה על כן אמרו כי אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה כלומר אין הפצו אלא באותן ארבע אמות שהחכם יושב וקורא על כן צריך כל אדם להשתדל השתדלות גדול בלמוד כי כבר התבאר אצל בעלי השכל והם אנשי האמת כי מהנמנע שיהיה האדם שלם אם לא יהיה בעל שכל כי הם אומרים לא עם הארץ חסיד ורבינו משה ע"ה אמר כל מי שאומר כל עם הארץ שהוא חסיד מכוב החכמים והשכל על כן תמצא המצוות בכל התורה ולמדתם ועשייתם הידיעה קודמת לעשיה כי ביריעה יגיע האדם לעשיה ולא בעשיה יגיע אל הידיעה ועל כן אמרו (קידושין דף מ"ו) שהתלמוד מביא לידי מעשה וכבר אמר החכם כי כל בעל חכמה בהכרח אדם חסיד אלהי כמו שזכרנו למעלה. — ואריסטו אומר כל מתלמד הוא מתלמד כפי מה שיקבל והחכמה שני חלקים האחד רוחני והשני גופני והגופני צמו החרישה והסחורה⁶⁾ ושאר המלאכות והרוחני כמו החשבון ומלאכת הכוכבים ומה שדומה להם והחכמה הרוחנית יותר מעולה מהגופנית כי הגופנית צריכה אל הרוחנית ולא תושג אלא בקצת ממנה והרוחנית אינה צריכה אל הגופנית והדבר שאינו צריך לוולתו יותר מעולה ממה שצריך לוולתו ואמנם ישאו⁷⁾ החכמה בחכמים ולא תנתן אלא להם ולא ישמור אותה כראוי וולתם ולא תנוח אלא עמהם כי משמירת החכמה שלא תנתן אלא לבעליה הראויים לה השומרים אותה ולא תנתן לכסילים ולפתאים שאינם ראויים לה כי מי שמסר החכמה למי⁸⁾ שראוי לה עשה חסד עמו ומי שמסר אותה למי שאינו ראוי לה והניחה שלא במקומה בז⁹⁾ לכבוד האל ית' אשר ייחד אותה לבעלי הכבוד והחכמה. — ואל

1) וידעת B. 2) B. M. שתכלית. 3) Fehlt in B. 4) M. כותל. 5) חס לכבוד Z. 6) Z. והזריעה והתנודות Z. 7) Z. ושא. 8) B. לחכמים. 9) Z. חס לכבוד.

זה רמז שלמה ע"ה באמרו (משלי יד לג) בלב נכון תנוח חכמה כי החכמה בלב הנכון בהנחה והשקט וכשהוא מדבר דבריו בנחת כמו שאמר (קהלת ט יז) דברי חכמים בנחת נשמעים ואינו מדבר אלא בעתו והשאל¹) לחכמה מנוחה הוא כיון למה שאמרנו ואחר כך אמר הפך זה והוא ובקרב כסילים תודע (משלי שם) כלומר החכמה בקרב הכסילים תתפרסם והוא בבילבול תמיד כי לא תנוח בלבם אפילו זה המעט מהחכמה ששמעו כי הם רוצים להודיע לכל שהם חכמים הפך רצון החכם האמתי והכמינו ויל (ילקוט שם) דרשו בו זה הענין בעצמו והביאו עליו משל בני אדם על המתפאר²) בחכמה במעט שיש בו ממנה שאמרו מאי דכתיב בלב נכון תנוח חכמה זה תלמיד חכם בן תלמיד חכם ובקרב כסילים תודע זה תלמיד חכם בן עם הארץ אמר עולא היינו דאמרי אינשי אסתירא בלנינא קיש קיש קריא והוא מבי אודע דוד כלומר והתפרסם במו ואחרי הודעי ואל זה רמז עוד באמרו (משלי יב כג) אדם ערום כוסה דעת כלומר מי שהוא ערום מכסה דעתו ואינו מפרסמו כי יודע שדעתו מעוטה כמו³) שאמר החכם אין עמי מעלה חכמה אלא שקטתי ואל זה רמז עוד באמרו (שם יח ב) לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתנלות לבו כלומר אין הפיץ הכסיל בתבונה אלא שיגלה⁴) לבו לבני אדם ושיחויקו אותו במבין⁵) ושיתפרסם שהוא חכם כי אין מונתו לדעת האמת אלא מונתו השם בלבד ועל כן מי שזו מונתו והם רוב התלמידים כשתניע להם מונתם⁶) זו והם בעיני ההמון בחזקת חכמים לא יתעסקו בלמוד. — ונשוב למה שהיינו בו. — ומאשר התברר⁷) לאנשי זה החלק הטהור באור אמתי יתרון החכמה ואורה הבהיר וחסרון הסבלות ואפל⁸) ולא נוגה לו שנסו מתני מחשבותיהם להשיג מה שיש ביכולת בני אדם להשיג והרויחו זמנם בכלות אותה בחכמה ולא כלו אותו בדבר האבד והכלה⁹) מהרה ואינו נשאר רק כהרף עין וזהו¹⁰) הוא טוב¹¹) העולם ההווה¹²) והנפסד והטוב אשר הוא חוץ מן האדם ובהרו להם מטוב התמיד אשר לא יאבד לעדי עד וזהו השכל¹³) והוא הטוב אשר באדם ואינו חוץ ממנו ועל כן שמו תכליתם המכוון בהם מצד היותם בני אדם והיא החשנה ומפני צורך הנוף הם מבקשים¹⁴) צרכם בלבד לחם לאכול ונבד ללבוש מבלי לבקש תוספת וזה דבר קל ויושג¹⁵) בהשתדלות מועט כשיתפסק האדם על דבר הכרחי וכל מה שתראהו כי

1) השאל — fehlt in Z. 2) Z. שמתפאר. 3) כמו — fehlt in Z. 4) M. שיחולה. 5) Z. בנבון. 6) Z. רוב כונתם. 7) Z. התבאר. 8) Z. האפל. 9) Z. וכלה. 10) Z. זהו חוץ מן האדם. 11) Z. הטוב. 12) Z. ההווה והנפסד. 13) Z. השכל אשר באדם חוץ ממנו ועל כן. 14) Z. המבקשים צרכיו. 15) B. Fehlt in Z.

יקשה עלינו להשינו הוא מפני התוספת בבקשת מה שאינו הכרחי יקשה אפילו מציאות הכרחי כי כל עוד שתהיינה התאוות התלויות¹⁾ בתוספת הגדולות יקשה הדבר שירצה האדם להשינו ויכלו הכחות במה שאינו הכרחי²⁾ ולא יהיה נמצא אפילו הכרחי. — ואריסטו אומר המצליחים מאד מבני אדם הם האנשים שנתן להם הספוק מהטובות אשר הם חוץ מהם ופעלו הפעלים השלמים ואע"פ שקנינם מעט. והטוב נחלק לשלשה חלקים טוב בנוף וטוב חוץ מהנוף וטוב בנפש והטוב שהוא יותר הגון שיקרא טוב הוא טוב הנפש ולא תראה צורת זה הטוב אלא בפעלים השלמים והצלחה בקנות השלמות ועשות³⁾ אותם. — והפילוסוף היה מצוה לתלמידו ואומר לו אם תרצה שיהיה השתדלותך ושיהיה⁴⁾ שלמותך בעושר או תהיה כחולם או שתהיה שלמותך בכריאות ואז תהיה עבד בטבע או שיהיה שלמותך במדות היצירות ואז תהיה מנהיג וולתך ממה יצריך אל מנהיג כי העבד דומה מין⁵⁾ החיים שאינם מדברים אל⁶⁾ בעלי התכונות הנכבדות כמו הארי בכבורה והתרנגול בכריכות או שתהיה שלם בשלמותך המיוחד לך ותהיה או שלם בעצמך ולא תצטרך למציאות וולתך אבל כל אדם הווה ונפסד אצלך. — ומן הידוע כי בקשת המתורות והדברים שאינם הכרחיים והשתדלות אהריהם סבה לרוב התלאות הבאות על האדם ועל זה נאמר (משלי יט ג) אולת אדם תסלף דרכו ועל ד' יועף לבו ואפשר כי להורות כי כל מותר רע צותה תורתנו האלהית ללוויים להעביר הער על כל בשרם כדי להעיר אותם שיעזבו המתורות שהם המונעים שלמות האדם ויושרו⁷⁾ ואל זה רמו שלמה ע"ה באמרו (קהלת ז כט) אשר עשה האלהים ישר וגו' ונדר הנזיר המונה היתה בו להכניע היצר הרע והתאוה ולעזוב המתורות ולהסתפק בדבר ההכרחי כמו שאמר ר' שמעון הצדיק (נויר ד':) מימי לא אכלתי אשם נויר חוץ מאדם אחד שבא מהדרום⁸⁾ יפה עינים וטוב רואי וקנאותו תלתלים אמרתי לו בני מה ראית להשחית⁹⁾ שער נאה כזה אמר לי רועה הייתי לאבא בעיר והלכתי לשאוב מים מהמעין ונסתבלתי בכבואה שלי ופחו עלי יצרי ובקש לטרדני מן העולם אמרתי לו ריקה מפני מה אתה מתנאה בעולם שאינו שלך שסופך רמה ותולעה העבודה הריני מגלחך לשמים עמדתי ונשקתיו על ראשו אמרתי לו בני ירבו¹⁰⁾ כמותך נודדי נזירות בישראל עליך הכתוב אומר כי יפליא וגו'. — ראה והסתכל כמה צריך האדם להשמר

1) Fehlt in Z. 2) Fehlt in B. 3) Z. ועשות. 4) B. שיהיה.
5) B. M. טן. 6) B. אלא. 7) Fehlt in Z. 8) Z. לפני. 9) B. לשח.
10) Fehlt in M.

שלא יתגבר עליו יצרו וכשיתגבר וכשירצה להתגבר שצריך לעשות תחבולות כדי להכניעו ולהשפילו למען שלא יטרדנו מן העולם ר"ל העולם הבא. וממדות זה הכת הקדושה להדבק באמת בדברים ובפעלים ולהתרחק מדבר שקר ולהיות תוכם כבדם. — ואמר אריסטו והאדם הנכבד גדול הנפש המתנהג באמת בדבורו¹) ובמעשהו והסכל עושה הפכו אשר הוא הכוב והמכוב יותר טוב מהחונף כי הוא יכוב בדבורו²) כלבד והחנף בדבורו ובפעלו יחדיו והמתנאה בנפשו יותר רע משניהם כי הוא רואה בנפשו מה שאינו בה ולא ידע זה ועל כן הוא יותר מגונה. ואמר יש³) מבני אדם מי שמכוב מפני שהוא שמח בדבר הכוב ויש מהם מי שמכוב מפני שהוא מתאוה להתועלות ולהרויח הרוחים המגונים אשר הוא מתענג בהם כמו המכשף והרופא — על כן אנשי זו הכת הרחיקו מכל דבר כעור ומגונה ושהרו נפשם מטומאת תאות העולם ומחמרו⁴) אשר רוב⁵) בני⁶) אדם רודפים אחריהם והנורו מהמדות הרוביות כי כשישליך האדם המדות הרעות כמו התאוה אל הממון והעושר והקנאה והגנצוה על החברים והתאוה להזיקם והכוב ולשון הרע ונלווי סוד המביא אל הזיק והכילות⁷) ורוב המאכל והמשתה ועל דרך כלל כל המדות הרעות הדומות לאילו וישאר חסיד מסתפק בחלקו או לא תסור ממנו השמחה והגיל ויהיו חייו חיים טובים בהשקט ובמנוחה אלא שלפעמים יסתכב⁸) על נפשו האדם⁹) השלם דברים יהיו סבה לאנחתו ויורישוהו יגון ותוגה כמו האשה והבנים וישיבת מקום עושק אין משפט בו אמנם האשה יש מבני אדם מי שצריך אליה לסכות רבות או מפני להכין להם צרכי הגוף או מפני שלא ישונו צרכיהם וזלחה או מפני דברים אחרים ולפעמים יודמן לשלם שתהיה¹⁰) לו אשת חיל לא תמנעהו מלהשיג השלימות כל כך ולפעמים יודמן שתהיה לו אשה בעלת מדות רעות ואינה מסכמת עמו בשום דבר ואפילו שיהיה זה האדם בתכלית השלמות מהמדות הטובות לא יוכל להכריחה ולהכניע טבעה הרע עד אשר יצא זה השלם מטבעו האמצעי¹¹) ותמנענו מלהשיג השלמות ותפסיד מה שתקן הוא מעצמו וישוב דואג ונאנח כל ימיו מכואבים וכעס ענינו ואל זה רמו שלמה ע"ה לפי הנראה מהששט באמרו (קהלת ז נו) ומוצא אני מר ממות את האשה והזהיר¹²) לברוח מעליה לכל מבקש שלימות בהיותה בעלת מדות רעות כמו שאמר (משלי כא ט) טוב שבת על פנת גג מאשת מדינים ובית חבר. והבנים מפני

1) B. באמרו. 2) בדבורו — fehlt in Z. 3) יש — fehlt הכוב — in M. 4) Z. ומחרי. 5) Fehlt in Z. 6) פני. 7) Fehlt in Z. 8) Z. יסב. 9) Fehlt in Z. 10) שתהיה — fehlt in Z. 11) B. והחיוב. 12) Z. הממוצעי.

רחמנות האב עליהם בטבע הם סבה להיות תמיד ביגון ואנחה בעבורם ולעמול וליגע עצמו להכין להם מזון על כן יצטרך השלם שלא להוליד אותם אלא אחר הכנת מזון שיספיק להם ול' כמו שהזהיר שלמה ע"ה (שם כד נו) הכן בחוץ מלאכתך וגו'. ומקום העושק השוכן בו כהולך בדרך המסוכן לא תתישב נפשו ולא ישמח בענינו כי אין שמחה עם הפחד. — ואריסטו אומר ימי החיים אין פחד עמהם וימי הפחד אין התמדה בהם על כן צריך השלם לברוח משם. — כמו שאמר הנביא ע"ה (ירמיה ט) מי יתני במדבר וגו' ומפני המאורעות והמקרים שיקרו מהאשה והבנים מהסבות המונעות האדם מלהשיג האמת וזו היתה כונתם בהמנעם מפריה ורביה ואע"פ שהיא מצוה ועל זה הדרך לא נחשוב להם לאכזריות ושהם שונאים מין האדם הנבחר מכל הנבראים אשר בעולם השפל ומקצתם נשאו אשה כדי לקיים צלם ודמות מפני הכובס המין שזו ממדת החסידים כמו שמצאנו באברהם אבינו ע"ה שנאמר שבוקנותו לקח אשה והוליד בנים וכמו שדרשו חכמינו ז"ל (יבמות ס"ג:) דרש ר' אלעזר בן עזריה כל מי שהוא מבטל מפריה ורביה מעלין עליו כאילו ממעט את הדמות מה²) טעם כי בצלם אלהים עשה את האדם מה כתיב בתריה ואתם פרו ורבו ורש בן עזאי כל מי שהוא מבטל מפריה ורביה מעלין עליו כאילו שופך דמים וממעט את הדמות מה טעם שופך דם האדם באדם דמו ישפך מפני מה כי בצלם אלהים עשה את האדם מה כתיב בתריה ואתם פרו ורבו אמרין ליה נאים דברים היוצאים מפי עושיהם בן עזאי נאה דורש ואין נאה מקיים אמר לפי שחשקה נפשו בתורה אפשר שיתקיים העולם על ידי אחרים. ויש מזה החלק מי שנשא אשה בנערותו וכשהקין משנת סבלות הנערות ראה והנה הרחיים בצוארו ונפל במצודה רעה ויעמוד³) במקום צר אשר אין דרך לגנות ימין ושמאל ועל זה אמרו חכמינו ז"ל (שם) דברים שאדם עושה בילדותו משחירין פניו בוקנותו. ומי שנשא אשה מזה החלק היתה כונתו להוליד בנים ולהדריכם בדרכי האל ולצוותם אחריו לשמור דרכיו ולעשות צדקה ומשפט כמו שמצאנו זה באברהם אבינו ע"ה. וכונת האדם בבנים נחלקת לשלשה חלקים הראשון כונת אנשים שהם מוטבעים בטבע שאר בעלי חיים ושאין להם מחשבה ועיון במעשיהם והם מתאווים להוליד בנים ושמחים ברוכ⁴) טרחם⁵) וכאשר ימותו מתאבלים בהסתלק הטורה והיגיעה מעליהם ומי שהוא על זה הדרך אין לו יתרון על החכמה החלק השני אנשים שיש להם כונה רעה⁶)

1) Fehlt in Z. 2) מה — fehlt in Z. 3) Fehlt in Z.
4) Z. בטובים. 5) Fehlt in Z. 6) Z. רמה.

בבנים שהם משתדלים להוליד בנים ולגדלם כדי להתנאות בהם ולהעור
 בהם¹⁾ והרין עם אילו שיתאבלו במות בניהם והטוב לאילו שלא יולידו
 כלל כי ההויה וההפסד נחשבים להם לעון. — ואפלטון אומר
 מנהגות בני אדם שלשה הראשון שיבקש הדבר מפני שיתחדש²⁾ מה
 ממנו בלבד כמו שלא ישכב עם אשה אלא בשירצה להוליד בנים
 ולא יאכל אלא כשיהיה רעב והשני שיבקש הדבר מפני שהוא צריך
 אליו כמו ששוכב עם האשה מפני³⁾ הלחות שרבו בנופו משכבת
 זרע והשלישי שיעשה הדברים מפני התאוה ואם אינו צריך להם כמי
 ששוכב עם אשה לזופיה ואוכל המאכלים הטובים⁴⁾ לתקונם לא מפני
 שהוא רעב והמנהג הראשון⁵⁾ מאילו המנהגות השלשה לירועים⁶⁾
 בשלימות והשני למין שהוא תחתיו ושלישי לבעלי החסרון ורוע
 הבחירה — החלק השלישי הם אנשים כונתם להוליד בנים כדי שילמדו
 אותם ללכת בדרכי האל ולעבוד אותו⁷⁾ וכונת אברהם אבינו ע"ה בבקשו
 מהאל ית' שיתן לו זרע היתה על זה הדרך ומי⁸⁾ שהוא על זה הדרך
 ראוי שישמח בתולדם ויודה וישבח בהפקדם. — אמר המחברו והדברים
 שצריך להם מבקש החכמה והשלמות להשלים כונתם ארבעה מינים
 ואי אפשר בלתם בהכרח הראשון שלמות האיברים כדי שיהיו כלים
 לכחות המניעים והשני שיהיה מזוג מוג שלא יהיה יוצא מהדרך האמצעי
 עד אשר יפעלו פעליהם כפי מה שצריך או קרוב מזה והשלישי
 מציאות⁹⁾ הדברים אשר הצורך אליהם בקיום הגוף כמו המאכל והמלבוש
 והחברים הטובים אשר אי אפשר למבקש השלמות בלתם והרביעי
 הממון אשר עמו יניע האדם לאילו השלשה ומציאות אילו הארבעה
 לאדם יהיו על שלשה פנים או שיהיו מתת האל ית' ואין כח באדם
 להרויחם ואי אפשר שינתנו לאדם כמו החכמה או שיהיה מורכב
 מהשנים כמו המון הבריא והממון כי המזג אע"פ שהוא מתת אלהים
 יוכל האדם לחקן בו במלאכת הרפואות וכמו כן הממון כי אפשר
 שיירש אותו וירוויחנו כמו כן והדברים אשר אין יכולת האדם בהם והם
 מתת אלהים אין צריך שידאג האדם כשלא יהיה כפי מה שצריך כמו
 שאין צריך שידאג האדם מפני שסופו שיתבטלו כל איבריו במות
 והדברים שיש לו יכולת בהם צריך שיהלך בהם הדרך האמצעי כמו
 במאכל ובמשתה ובמלבוש ובקנות החברים שיהיו ראויים לו וכל שכן
 שצריך לקנות החבר הידוע בחכמה¹⁰⁾ ועליו הזהירו חכמינו ז"ל באמרם

1) Fehlt in B. 2) Z. ההכרחי בלבד. 3) Z. עליו הזרע. 4) Fehlt in B. M. 5) M. השלישי. 6) B. Z. לירועים. 7) Z. עבודתו. 8) ומי — fehlt in B. 9) Fehlt in Z. 10) B. החכמה.

(משנה אבות פ"א ו') וקנה לך חבר כי מציאותו קשה ואם ימצא צריך להחזיק בו ולחפש כמטמונים כי הוא מתנאי השלמות והממון האדם מצטרך אליו מפני שעמו קיום הנוף ועל כן צריך השלם לעשות תחבולה כדי שיגיע¹) לו מצד היושר ולהשתדל להרויחו בדרך שלא יהיה בו גנאי בעיני ההמון. — והחכם אומר יש מבני אדם מי שהוא קשה יום ומולו רע והשיגוהו תלאות והקיפוהו בלהות צלמות והוא צריך לעמול יומם ולילה כדי להשיג ספוק מחיתו ולכלות ימיו ביגיעו ולאבד זמנו בעמלו והוא²) יגע ועמל כל ימיו וזה לא יתכן שיהיה לו שלמות. ומדם מי שמשתדל להשיג מחיתו בשעה מהשעות ואפשר לו בשעה אחרת שיהיה פנוי בה ויש בו תוחלת שיתלמד ויקנה המדות הטובות כפי הזמן המזומן לו וכפי התמדתו ומהירות למודו וכני אדם נחלקים בזה הענין לשלשה חלקים³) החלק הראשון יכלה⁴) ימיו בקבוצ העיושר ובאסיפת ההון וירדוף אחריהם בכל כחו מפני⁵) שבהם ישיג כל הפצו והוא עמל ויגע בדרכים ומרבה בכליות ומסתכן בעצמו ורדוף אחר הבצע עד סוף כל ימיו. — וארסטו אומר מי שהרבה באהבת העולם מת עני ומי שמסתפק מת עשיר ואמר לא חטא למה שיאבד ויפקד מהרה ואמר מי שרדוף אחר העיושר מפחד החסרון הסניר נפשו אל החסרון. — ואל זה רמו שלמה ע"ה באמרו (משלי כה כב) נבהל להון איש רע עין כלומר מי שהוא נבהל להון ושחוף בחאונותיו לקבוצ⁶) ולאסוף הוא איש רע עין שלא?⁷) ישבע והוא חושב שמרבה הונ⁸) ואינו יודע כי יחסר בכל יום. — החלק השני יחוס על אברן זמנו ומתירשל בענין הקבוצ והקנין והוא נשען על מה שיבוא לו כמול ויקרה לו במקרה והוא מתנהג בכל מעשיו כפי מה שזרמן ומשליך ההשתדלות באסיפת העיושר אחרי⁹) נוו¹⁰) וזה אינו משובת. — החלק השלישי בחרו להם דרך החלק השני והראשון וראו כי אי אפשר להם מאילו השנים אמנם החלק הראשון אבד זמנו והלכו ימיו ושנותיו במאכלו ובמשתהו ובמלבושיו ויגיע להם כמו שיגיע להם¹¹) קהל גדול¹²) ממנו ממה¹³) שלא יגע יגיעה רבה כמורו וזה לא הרויח מומנו אלא שחי בלבד כמו שיחיה החמור וזולתו מהבהמות אין ביניהם הפרש ואבוד העולם הזה והבא. — החלק השני הנשען על המול טעותו גדול ואינו על דרך השכל והוא סכלות גמור ומקרהו לעתים רחוקות ולא יוקח ממנו ראייה ועל כן לא ישאר בהכרח שיהיה

1) שייגהו Z. 2) fehlt in Z. שלמות — והוא M. ראשים. 3) M. ראשים. 4) Z. יכלו. 5) Z. ומפני. 6) Fehlt in Z. 7) Fehlt in Z. 8) B. אונו. 9) Z. ואחרי. 10) Z. הכבוד. 11) Z. אילו. 12) Z. קדוש. 13) Fehlt in Z.

הדרך הישר והטוב אלא¹) בהרכיב שניהם והמר רבוי²) כל אחד מהם ולאחוז האמצעות ולערב אותו עם חבריו. — ואמר הפילוסוף בעלי הקנינים שלשה מינים מהם³) מי שלא יחוש בכליהם כלומר בקניניהם ולא ישמרו אותם עד אשר יאבדו מהרה קניניהם ומהם מי שלא⁴) ישום כל יגיעו לשמור כליו שישמור אותם שמירה רבה ולא ישינו תועלת מהם כמו שיקרה לשמופים בקבוצין העושר ויגיעו בעשרם לריק ויהיו עבדים לכליהם⁵) מכלתי שירגישו והם מתענגים במציאות עשרם ואילו השני מינים מנהגם מנהג מגונה, ומהם מי שישמור אותם כשלא יצטרך אליהם והם נקלים בעיניו ויפורם בעת הצורך ואינו חושש כשיפורם במה⁶) שצריך אם אבדו או נשאר, ומנהגות אילו בלבד הם המשובחים והם הממוצעים בין השני מינים כי אחז מכל חלק הטוב שבו והניח הרע שבו וננאי גדול למבקש השלמות כשיצטרך לבריות⁷) ועל כן צריך שישתדל ויבקש דרך שלא יצטרך להם. — ואריסטו אומר חלול הפנים לבני האדם המות הגדול. — וחכמינו ז"ל אמרו (פסחים ק"ג) פשוט נבלתא בשוקא ולא תימא כהנא רבא אנא ואמרו (אבות פ"ב מ"ב) יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון ואמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, ואמר החכם יסוד⁸) הדבר בממון⁹) שלא תתעצל לבקש אותו ושתטיב השיעור בכל מה שתוציא ולא תפתח בזה הרוחה שתהיה בה כי הגדול שבבני אדם הוא צריך יותר לשער הוצאותיו והמלכים צריכים אל השיעור יותר מהמון העם כי המון העם יהיו בלא עושר והמלכים אין להם קיום אלא בעושר. ואמר החכם קבוצין הממון מהדרך שלא יהיה לבעליו ננאי¹⁰) צריך האדם שישתדל אחריו והוא צריך שילמוד מלאכה שתשאר לו בעירו¹¹). והמלאכות שני מינים מהם הקשיות והם¹²) נפשיות ומהם מלאכיות שפלות ומיענות הנוף והטוב לאדם שילמוד מלאכה מהמין הראשון מפני שהמלאכות מהמין השני יהיו בעליהם בזמן הוקנה פחוזים ונבזים, והמלאכות אשר מן המין הראשון הם מלאכת הרפואה והתשכורת ומלאכת הכוכבים ומלאכת החשבון וצריך האדם שילמוד אחת מאילו המלאכות ובלבד מלאכת הרפואה שהיא הטובה שבכל המלאכות והראיה על זה משני דרכים האחת למעלת זאת המלאכה וגדולתה בכונתה וזה

1) Fehlt in Z. 2) Fehlt in Z. 3) מהם — fehlt in B.
4) Fehlt in Z. 5) Z. לזולתם. 6) Z. בעת. 7) Fehlt in B. 8) Z. סוד.
9) Fehlt in Z. 10) B. כמה שצריך להשתדל אחריו. 11) B. בו שמצה [שמצא M].
12) B. הם. Z. ומהם. B. בעירו.

כי הבריאות אי אפשר זולתו לעשות שום פועל מהפעלים הטובים ולא להניע אל דבר מהדברים הערבים המתוקים ואין לבני אדם דבר שלישי שיצטרכו אליו אבל כל הדברים נכנסים תחת אילו השנים ואם הוא כן כבר התבאר שעור¹⁾ מעלת זו על המלאכות ואנשי זה החלק הקדוש נטו²⁾ כונתם³⁾ בהתענגם במקצת התענוגים שאינם יוצאים מהדרך האמצעי כדי לחזק הגוף ולא יהיו⁴⁾ כלי הנפש חולים⁵⁾ כי או לא יעשו פעליהם כראוי כי כח הנפש נמשך אחר המונ כמו שבארו החכמים ועל כן היו מתעסקים בכלי הניגון⁶⁾ כי שכל האדם בהתעסקו תמיד בדברים העמוקים יחלש ועל כן צריך שיתעסק בדברים אחרים שאין יגיעה בהם לשכל עדי⁷⁾ שישוב כחו אליו. ואל זה רמו שלמה באמרו (משלי כב כב) אל תגוול דל כי דל הוא ואל תרכא עני בשער כלומר אל תגוול חק שכלך ואל תמנע ממנו הדברים שהם ראויים שתתנם לו כמו ההתמדה בלימוד וההשגחה⁸⁾ בו תמיד כדי להשיג מה שיש בכחו להשיג ומפני שלא יחשוב האדם כי שלמה ע"ה הזהיר האדם שלא יעשה⁹⁾ כל היום אלא העיון בדברים העמוקים אמר (שם) אל תרכא עני בשער כלומר אל תרכא אותו ברוב המחשבות היוצאות מהאמצעות ויהיה סבה שיחלוש¹⁰⁾ ולא ישיג האמת ובשער כמו שער בנפשו ר"ל בדל ובעני החלק השכלי מהאדם כי מפני ששני החלקים נזכרים האחרים שהם הבהמי והצומח נזכרים עליו תמיד ומכניעים אותו עד שתמעט שלא יראה פועל קראו דל ועני וקראו מסכן. וחכמינו ז"ל אמרו (נדרים ל"ב, קהלת ט טו) איש מסכן וחכם זה יצר טוב דלית עמא דשמע ליה וטוביה דשמע ליה כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים ט א) אשרי משכיל אל דל וידוע הוא למי שנפקחו עיני שכלו כי כל פסוק ופסוק ממשלי יש לו ענין גלוי ונסתר ועל כן נקרא משלי וחידה כמו שאמר (משלי א ו) דברי חכמים וחידותם ורחוק הוא שתהיה כונת שלמה נזילת העני ממש כפשוטו כי כבר נזר האדם על זה בתורה בכמה מקומות ועוד כי בהסתכל המשכיל בחכמה יכיר ויבין חסרונו וכי יסודו העפר וזה העולם שהוא עולמו הוא עולם ההויה וההפסד וכולו מלא תלאות ועל כן לבו דואנ תמיד כמו שאמר שלמה ע"ה (קהלת א יח) ויוסף דעת יוסף מכאוב. — ואמר אפלטון הפילוסופיה יגון ודאנה והשגחה במות והסבה כי האדם בהוסיפו דעת יוסף מכאוב מפני שהחכמה יורהו חסרונו ושפלות מעלתו ותעיררה להשתדל להוציא

1) B. שעה. 2) Fehlt in B. 3) Fehlt in Z. 4) Z. יהיו עצלים.

5) Fehlt in Z. 6) Z. הגוף. 7) ער — fehlt in Z. 8) Z. ההשגה.

9) Z. . . . יטה כלל לעיין בדברים. 10) M. שיחרוש.

השלמות שנתן בכח אל הפעל ולהשיג מה שיש בכחו להשיג והוא צריך לינע¹) עצמו בזה יניעה²) רבה ומפני שהמונעים רבים מפני³) החומר הוא כואב ורואג תמיד. על כן אמר (משלי טו כח) לב צדיק יהנה לענות ואמר (קהלת ז ד) לב חכמים בבית אבל ולב כסילים בבית שמחה. — והפילוסוף אומר העולם סוהר המשכיל וכן ערן הסכל⁴). — ואריסטו אומר הטבע על שני פנים שכלי ומורגש והנפש כשתהיה בעולם השכלי⁵) תהיה מעולה ונכבדת וכשתהיה בעולם הטבעי השפל תהיה שפלה ובוזיה מפני הנוף שהיא בו והנפש אע"פ שהיא שכלית ומעולה⁶) השכלי⁷) אי אפשר לה שלא תשיג דבר מהעולם המורגש מפני שטבעה דומה לעולם השכלי והעולם המורגש ועל כן אין צריך להאשים הנפש על עזבה העולם השכלי והיותה בזה העולם מפני שהיא מונחת בין שני עולמות יחדיו אמנם היתה הנפש כן ועל זה הענין מפני שאע"פ שהיא עצם מאותם העצמים האלהיים היא סוף אילו העצמים העליונים וראשית העצמים הטבעיים המורגשים ואחר שהיתה מתגוררת בעולם הטבעי המורגש לא היה מן הראוי שתמנע טובותיה ממנו ולא תפיצם עליו ועל כן הפיצה עליו כחותיה ותקנותיה⁸) בתכלית התקון ואפשר שתשוב⁹) משפלותו אלא אם תוהר ותשמור שלא יתערבו עמה מעניני השפלים והמכוערים. — וזה החלק הקרוש הכניע תאוותיו ולא היתה נונתו במאכליו ובמשותיו אלא להעמיד בריאות הנוף כדי למצוא האמת שאינו נמצא עם חולי הנוף ועם חסרון צרכיו¹⁰) ולא בקשו הבריאות כדי למלאות כריסם מהעפר כמו החסרים כאשר אמר הפילוסוף לאחר מכני אדם אתה מתאוה שתחיה למען שתאכל ותמלא האותך מהתענוגות ואני אתאוה לאכול למען שאחיה ואחעסק בחכמות ולא בקש הממון להשיג בו היתרונות המביאות¹¹) לכל חסרון אבל די¹²) להם הצורך¹³) בלבד. וחכמינו ז"ל אמרו (אבות פ"ד מ"י) הנה ממעט בעסק ועסוק בתורה כי אפילו האדם השלם כשירכו עסקיו בדברים ההברחיים ותתחזק תשוקתו בהם תחלשנה ממנו התשוקות העיוניות ותהיה בקשתו להם בעצלה¹⁴) ורפיון ולא ישתדל לבקשם ועל כן לא ישיג מה שיש בכחו להשיג או ישיג השנה משובשת כמו שנוכר למעלה. — ואיש מזה החלק קשה למצוא אותו בזה הדור¹⁵) כמו שהיה בדורות הראשונים האיש האלהי השלם בכל מעלות והנמצא

בעולם—השכלי 5) השכל M. 4) מן B. 3) ידיעה B. 2) לידע B. 1) fehlt in Z. 6) ומעולה Z. 7) Fehlt in Z. 8) ונקנתו B. 9) דרכם Z. 10) המצויאות Z. 11) יספיק B. 12) המספיק B. 13) הדרך B. 15) בעצב

מזה החלק הוא הגר כמו הגר בין בני אדם כמו שאמרו הפילוסופים החכמים גרים לרוב הכסילים ביניהם אע"פ שהם במושבותיהם ובין אבותיהם ומשפחותיהם הם גרים בדעותיהם ועלו במחשבותיהם אל מעלות אחרות. ועל זה הדרך נאמר¹) (תהלים קי"ג) גר אנכי בארץ ואינו²) ר"ל שהיה גר בארץ בלי אחים ומשפחה אלא שהיה גר בארץ במחשבותיו ויחיד³) בדורו בבקש⁴) האמת ואל זה רמו דוד ע"ה באמרו (שם ס"ט) מזור הייתי לאחי כל רואי ילעינו לי ואמר שלמה ע"ה (משלי י"ז) ואיש מזימות ישנא וכמו שהגר בני אדם נבדלים ממנו ואינם מתחברים לו ובזווים אותו כמו כן החכם הוא זר לפני המון העם ומאסים בחברתו שאין לך הרחקה יותר גדולה מהרחקת האנשים כי הם רחוקים אילו מאילו בדעותיהם ואמונותיהם אילו הפך מאילו מפני זה הוצרך אברהם אבינו ע"ה ללכת מארצו לארץ נכריה על כן זה החלק נקראים בדברי הפילוסופים הגרים כמו שיתבאר למעיין בדבריהם. והחכם⁵) כשאוהבים אותו ההמון⁶) אינו אלא מפני שהוא נמשך אחריהם ואינו מוכיחם על מעשיהם כמו שאמרו חכמינו ז"ל (כתובות ק"ה) האי צורבא דרחמו ליה בני מאתיה משום דלא מוכח להו במלי דשמיא על זה החלק רמו ר' שמעון באמרו (סנהדרין צ"ו) ראייתי בני עליה והם מועטין ומי שבנתו כונת אנשי זה החלק לא ימצא אלא בזמנים ארוכים⁷) ויחיד בדורו ולהמציא זה האדם היתה הכונה בבריאת בני אדם כמו שזכרו חכמינו ז"ל ובארו הפילוסופים כמופתיים אמתיים וכמה אנשים שהם ראויים לו המעלה שאין מעורר אותם ומלמדם. והחכם אומר כמה פילוסופים באשפות וחכמינו ז"ל אמרו שהיו במעלה הגדולה אמר ר' יוחנן (עירובין נ"ג) לבם שלראשונים כפתחו של אולם ושלאחרונים כפתחו של היכל ואנו כמלא נקב מחט סרקית וכל שכן אנשי זה הדור אשר לא ראו אור וכל אחד מהם הוכה⁸) בארבעה דברים כמו שזכר רבינו משה ז"ל והם עייפות השכל וחזק התאוה והעצלה מלבקש החכמה והזריזות לבקש הבלי העולם אילו ארבעה שפטיו הרעים אמנם זה המעט שהאדם משיג אותו בזה הדור הוא הרבה כנגד המונעים שהם רבים מכל צד ואיך יגיע שלמות למי שהוא עבד משועבד לעובדי פסל ומסכה אשר אין להם שום שלמות אנושי — ואתה הנכסף אל המעלה העליונה ממעלות בני אדם אם אי אפשר להיות מהכת הראשונה האלהית השתדל להיות מזו הכת העליונה והמול על נפשך וחוס על כבוד קונך שהוא שכלך ואל תתן אותם ביד אויביך המבקשים את נפשך והם שאר כחות הגוף ופקח

הרוי Z. 8) fehlt in M. Z. במחשבותיו—ואינו 2) אמר דהע"ה Z. 1)
הודה [חוכר] Z. 8) אחרים. 7) Z. כהמון 6) החכם B. 5) לבקש Z. 4)

עין שכלך לחוות בנועם ד' ולבקר בהיכלו. נשלמה המעלה השנית
בעזרת¹) האל יתברך:

המעלה השלישית והיא תחת החלק השני חלק התחתון²)
תחתוני ומן גופני:

אנשי זה החלק הם³) המון העם אשר אין להם עיון שכלי והם
רוב העולם אבל כולם לבד השרידים והם אנשי החלק⁴) השני ואנשי זה
החלק הם אנשים שהם עבדי תאוותיהם ואסירי היצר המסית והמדיח
הרליקו אש תאות הנפש הבהמית וכבו אור הנפש המשכלת וילכו בחושך
כל ימיהם. ואפלטון אומר⁵) כי חיי המון העם כחיי מי ששוכן בבית
אופל וחיי החכמים אשר הם חכמים באמת כחיי מי ששוכן בבית
שזורה בו שמש בתקפו. — וזה כי הפילוסופים מתלוצצים ומלעיגינם בכל
הרברים שרודפים אהריהם המון העם וכל כונתם לדעת אמתת הנמצאים כי
זו היא החכמה האמתית. ואל זה רמו שלמה ע"ה באמרו (משלי ד יח)
ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום ואמר (שם יט) דרך
רשעים באפילה לא ידעו במה יכשלו ר"ל כמו שהאדם שנעדר ראות העין
הוא מוכן להיות נכשל תמיד כי אינו רואה הפחתים וכל דבר שהוא
סבה⁶) להכשל⁷) בו ואינו יודע להזהר שלא יכשל כמו כן הרשעים מפני
שחסרו ראות השכל⁸) שהוא אצל המעשים⁹) כראות העין אצל ההליכה
הם נכשלים תמיד במעשיהם ואינם יודעים להזהר שלא יכשלו ופסוקים
רבים באו להעיר על הענין הזה כמו שאמר (שמואל א. ב ט) רגלי חסדיו
ישמור ורשעים בחשך ידמו ואמר דוד ע"ה (תהלים קיט ג) נר לרגלי
דבריך ואור לנתיבותי ועל כן כל מי שחסר הדעה¹⁰) הוא מוכן שיכשל
ושיכשלו אחרים וזה סבת הרשע כמו שאמר הכתוב (שם יב) ובני עלי
בני בליעל לא¹¹) ידעו את ד' כלומר הסבה שהיו בני בליעל מפני שלא
ידעו את ד' וחכמינו ז"ל אמרו (בי"ק ס. ב"ב ח:) ר' למעמיה דאמר אין
פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ וזה כי רוב הפורענות וההיוק
הבא על בני האדם הוא מפני הרשעים שאין להם שכל שלם שהם מוזיקים
זה לזה ולשאר בני אדם וזה ההיוק הוא תמיד וההיוק האחר שאינו בא
מצד בני אדם הוא בא לעתים רחוקות ובאחרים מבני אדם כמו שבאר זה
רבינו משה ז"ל. — ואריסטו אומר מיעוט היריעה סבת הרשע. —

1) Z. תהלות לאל. 2) Fehlt in B. M. 3) Fehlt in B. 4) Z.
זה החלק. 5) Fehlt in B. 6) Z. סבור. 7) Z. להנצל. 8) B. הלב. 9)
Z. החכמים. 10) Z. דעה. 11) Z. מפני שלא ידעו.

ואומר החכם מה שקרה לך מהטוב הוא מהאל ית' ומה שקרה לך מהרע הוא מנפשך וזה דבר אמתי אצל החכמים. וזה החלק הנרוע טבעו ביון התאוה ויעבדו¹⁾ החומר הפך מה שהזהיר עליו שלמה²⁾ ע"ה באמרו (משלי לא ג) אל תתן לנשים חילך והתפארו בהרגשות אשר הם חרפה³⁾ לכל משכיל מפני שהוא משתתף בהם עם הבהמות והם הסכה שלא הגיע הנפש לשלמותה אשר נתן להם בטבע כאשר רמו אל זה שלמה ע"ה באמרו (שה"ש א ג) בני אמי נחרו בי שמוני נוטרה את הכרמים. — ורבינו משה ז"ל אמר בספרו במורה וכבר התבאר כי כל הפסד או חסרון או כל מקרה שיקרה לאדם הוא מצד החומר לא מצד הצורה וכל עבירות⁴⁾ האדם ועונותיו וכל מדה רעה הם נמשכות אחר חומרו לא אחר צורתו ומדותיו הטובות כולם הם נמשכות אחר צורתו ואחר אשר התבאר כי הדבר כן ולא היה אפשר שתמצא צורה בלי חומר והתחייב להיות קשורה זו הצורה⁵⁾ האנושית הנכבדת מאד אשר כבר בארנו כי היה צלם אלהים ודמותו בזה החומר העפרי העכור והאפל המביא אותו לכל חסרון ולכל הפסד נתן האל ית' לזו הצורה האנושית יכולת על החומר עד אשר יכניעהו וישיבהו אל הדבר האמצעי ועל כן נחלקו מעלות בני אדם כי יש אנשים שהשתדלותם תמיד לבקש הדבר הנכבד והחיים התמידים כפי חיוב צורתם הנכבדת ולא יחשוב אלא בציור מושכל והשגת אמונה אמיתית בכל דבר ולהדבק בשכל האלהי הנאצל עליו אשר ממנו נמצאה זו הצורה וכל מה שיצריכו צרכי החומר לטנופם ולחרפתם הנלויה הוא כואב ורואג מפני שנכשל בו ומתבייש מפני שנוגע בו והוא משתדל להמעיט זו החרפה בכל מאדו ולהשמר ממנו מכל צד כאדם שקצף עליו המלך וצוהו להוליך הובל ממקום למקום כדי להבזותו כי זה האדם ישתדל שיתעלם בזה הקלון ואפשר שיוליך ממנו מעט למקום קרוב מפני שלא ילכלך ידיו ורגליו ולא יראנו אדם כן יעשו בני חורין אבל העבד הוא שמח בזה ומראה שלא הטריחוהו בזה טורח גדול וילכלך כל גופו בזה הובל ויוליכיהו בפרסום והוא שוחק וסופק כפיו וכן עיני בני אדם כי יש מבני אדם אנשים כל כחות החומר אצלם חרפה ובושת ובלבד⁶⁾ הרגש המשוש אשר הם חרפה עלינו כאשר אומר אריסטו אשר בו נתאוה אל האכילה והשתיה והמשגל ועל כן ראוי לכל משכיל להמעיט מזה כפי מה שאפשר ולהתעלם ממנו וישים תכליתו תכלית האדם מצד שהוא אדם והוא ציור המושכלות בלבד והנבחר בהם והנכבד השגת האל ית' והמלאכים ושאר פעולותיו כפי

1) M. החכם דראותם אל שאר הבהמות והם. 2) B. . . . . ויעבדו. 3) Z. וחרפה. 4) B. עבדות. 5) Z. בצורה. 6) Z. ובפרט. . . . . הרבה על כל

היכולת ואלו האנשים הם עם האל תמיד והם אשר נאמר בעדם אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם וזהו המבוקש מהאדם אבל האחרים הנסתרים מהאל ית' והם עדת הסכלים הם הפך מאילו במלו כל מחשבה ועיון במושכל ושמנו תכליתם הרגש המשוש אשר הוא חרפתינו הגדולה ואין להם מחשבה ולא עיון אלא באכילה ומשגל בלבד כמו שאמר וגם אילו בייך שגו ובשכר תעו כהן ונביא שגו בשכר נבלעו מן היין וכו'. — אמר המחברו ולשבה האדם השלם המושל בחומר כיון שלמה באמרו (קהלת י' ז') אשרך ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו כלומר אשרך חומר האדם כשיהיה שכלך¹ שהוא מלך² והמושל עליך בן חורין כלומר שאינו משועבד לתאוותיו והוא בן חורין מהם והשרים שהם הכחות המנהיגים אותם כמו השרים המנהיגים העם בעת יאכלו כלומר הם עושים פעולותיהם בעתם וכפי הצורך לא יקדמו ולא יאחרו והם עושים מה שעושים בנבונה ולא בעייפות כי סבה לקיום החומר והתמדת³ הומן הקצוב⁴ לו וגנה כמו כן המשועבד אל החומר באמרו (שם טז) אי לך ארץ שמלכך נער כלומר חומר⁵ האדם כשיהיה שכלו חסר כמו הנער שאינו שלם בשכלו ומנהיגים יעשו פעולותיהם בלא עתם כי זה סבה להפסדה ושתאבד קודם זמנה ובמקומות אחרים בספרי הנביאים נאמרת מלת ארץ על החומר כמו שהתבאר למבינים. — ונשוב לדברינו. — ואלו החסרים אמונתם כי ההצלחה האנושית במלאות תאות הנפש הבהמית ויתנו לה יתרון על הנפש המשכלת הפך המכוון באדם ויכלו ימיהם בבהלה ושנותם בדבר האבד ובבקשת⁶ היתרונות המביאות לכל חסרון ולכל דבר רע ובמדה⁷ פחותה וירדפו אחר הדברים שאינם הכרחיים לאדם וירגילו נפשם בכל מדה רעה ובכל מנהג רע⁸ גרוע עד אשר היו להם המדות הרעות והמנהיגים הפחותים בטבע. והחכם אומר ההרגל טבע שני. ומרוב שהם מוטבעים במדות הגרועות הוא קרוב מהנמנע להעתיקם מהם. ואריסטו אומר העתקת טבע מי שמטבעו רע יקשה⁹ עד מאד. ואמר כמו שהאיברים שיש בהם חולי הנקרא פלאג¹⁰ והוא הפיון העצבים¹¹ כשתגיעם אל הימין יתנועעו אל השמאל כמו כן תנועות הרעים הפך תנועות הטובים. ואמר הנפש השפלה לא תרגיש ככאב הביון והנפש היקרה¹² ירשום בה מעוט הדברים. ואל זה רמז שלמה ע"ה באמרו (משלי י' י) תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה. ואמר החכם אי אפשר שיגיעו שלמיות הנפש על השלמות אלא למי שהיה טבעו ממוצע¹³ כמו שאמר הפילוסוף כי

1) B. שכלו. 2) Fehlt in Z. 3) M. והתמדתה. 4) B. M. הכתוב. 5) B. חומר. 6) B. ובקשת. 7) B. ומדה. 8) Fehlt in Z. 9) Z. קשה. 10) B. ממוצא. 11) Z. העורקים. 12) Z. הגדולה יורשים. 13) Z. ממוצא.

המלמד לא יוכל להשיג האדם אשר רע הטבע טוב הטבע. וזה הפילוסוף צדק באמרו זה כי האל ית' לא נתן לאסקלכיום וחבריו יניעת רוע טבע בני האדם וחסרון שכלם וצדק עוד באמרו כי השכל אילו היה נקנה בהרגל לא היה לאב¹) שלם בן חסר דעת כשיהיה בזמנו. ואמר אמנם אתה תוכל ללמד הטוב למי שבו טוב אבל המטבעים על הרע אם תתחבר להם יפסידו שכלך. והפילוסופים מסכימים כי כל מי שהוא טוב הטבע אם ייסרוהו²) במוסר הצריך יהיה חסיד ומי שיהיה הפך זה לא יהיה לו תועלת בשום דבר מהמוסר³). ואמר שלמות הנפש היא ברעה לא כשידע האדם היאך יגיע לתכלית התענוג באכילה ובשתיה ובמשגל וזה כי אלו הדברים מסגולות הבהמות לא מסגולות בני אדם ומי שיש בו טוב ראוי⁴) לו שלא יתדמה לבהמות אלא למלאכים וזה⁵) כי באדם דבר ישתתף בו עם החזירים ודבר ישתתף בו עם המלאכים והאכילה והשתיה והמשגל ישתתף בה עם החזירים והדעת⁶) ישתתף בה עם המלאכים וכשתהיה לאדם דעת יהיה לנפשו הדר ומעלה ולא יהיה לה רוע כרוע נפש אפיקורוס שהיה רואה כי מעלת נפשו שיאהב מה שתאהב נפשו המתאוה. וזה החלק הגרוע כלו⁷) זמנם בתקון⁸) הדברים אשר הם חוץ מהם והתירשלו בתקון עצמם כאשר קרה לאחד מכני⁹) אדם שתקן כל צרכי ביתו בתכלית התקון אלא שהתירשל בתקון נפשו ויום מיומים הביא אל ביתו אחד מהפילוסופים וכאשר ראה הפילוסוף תקון הבית בכל¹⁰) מה שצריך מוכן בראוי ויביט¹¹) לכל פאות הבית כי שרוצה לרוק וירא כי אין מקום שירוק בו יותר הגון משירוק בפני בעל הבית וירק בפניו וימלא בעל הבית עליו חימה וישאלהו למה עשה כן ויאמר הפילוסוף הסתכלתי בכל מה שיש בביתך וראיתי שתקנת הכל היטב ולא התירשלת בשום דבר ממנו אלא שהתירשלת בנפשך וזה כי אני רואה כתלי ביתך חזקות ונאות ועברך מהודרים וכל צרכי ביתך מתוקנים ואראה אותך חסר דעת מתירשל במוסר נבזה אצל מה שיש לך ומדרך בני אדם שירוקו במקום הגרוע שבבית. — ואמר החכם יש מבני אדם מי שמשתדלים בתקון נפשם ומשתדלים בכל חכם שיהיו הדברים שהם חוץ מהם בתכלית התקון והם מיסירים ומוכיחים לעבדיהם ומשרתיהם ומלמדים אותם המלאכות ומבקשים שיהיו בעלי מוסר ודרך ארץ ורואים כי העבד שאין לו אומנות והוא חסר דעת שלא ישוה כלום ואין דבר יותר מגונה מזה שישוה העבד עשרת אלפים שקלי כסף

1) B. לא. 2) M. יחנכוהו. 3) M. ומהמוסרים. 4) B. אני רומז. 5) והתירשלו—בתקון 8) שמו כל Z. 7) ובדעת Z. 6) fehlt in Z. המלאכים—זה 5) fehlt in Z. 9) Fehlt in B. 10) Z. וכל. 11) M. ויבא.

ולא ישוה הארון שני¹) שקלים על האמת לא ישוה כלום ואלה משתדלים שיהיה כל מה שיש להם בתכלית השלמות כפי יכלתם והם מתרשלים בתקון עצמם ועל כן צריך שיאמר למי שזה דרכו ראה²) ביתך מוכן וערוך בסדר ועבדיך נעימים וטובים וכל קנייך³) מתוקנים ולא הנחת דבר שתתקנהו אלא עצמך ונפשך. — ואנשי זה החלק לא ישיגו⁴) מהדברים⁵) אלא⁶) המורגשים ולא ידעו מהטובות אלא הנופניים ואינם מבקשים אלא תקון הגיות. — ואריסטו אמר לא יועיל יופי⁷) האדם כשיהיה מת ההרגשות מהדעת. — ואינם אוהבים אלא הבל⁸) העולם ולא יחפצו אלא שישארו בו אע"פ שהם יודעים שהוא נמנע ולא יבחרו מהתענוגים אלא האכילה והשתיה כבהמות וירדפו אחר המשגל כחזירים ולא ישתדלו אלא לקבץ דבר שאינם צריכים לו כנמלים ויתקוטטו על הבל⁹) העולם ככלבים על הנבלות ולא יועילו לנפשם ממה שיגיעים⁹) בו כל זמנם. ואריסטו אומר אם לא תקנה¹⁰) בעושר השם טוב¹¹) ותמית בו אויבי נפשך מה תעשה במשמונך וקנייך. — ושלמה אמר (משלי יז טו) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין כלומר מה יועיל לכסיל העושר והחון אחר אשר אין לו שכל שיקנה בהם המעלות הטובות והחכמה כי ידוע הוא כי העושר וקניי העולם אינם מועילים אלא אם יקנה בהם המעלות הטובות ואם לא יקנה בהם נמצאו לריק בידו ונמצא האוססם עבד משועבד להם. ואילו הנוכרים אע"פ שצורותיהם הנופניות אינם¹²) צורת האדם פעולות נפשיותיהם פעולות נפש החיונית והעומחת והם דומים לאדם שהוא בים וגלוי עצומים יכסוהו גלים ועליהם גלים אחרים ועל הגלים עבי¹³) החשך מקצתם על קצתם וזה הים הוא זה העולם כמה שיש בו מהקורות והתלאות המאבדות את האדם והגלים הראשונים הם גלי התאוה המצריכות אל¹⁴) המדות הבהמיות והיות האדם טרוד בתענוגות ההרגשות וכאמת כי אלו הגלים מחשיבים אור העולם¹⁵) כמו שאמר כי אהבת הדבר מסמא ומחרשת והגלים השניים גלי המדות הרוביות המשלחות¹⁶) האדם על האף והחיימה והאיבה והגנוזה והקנאה ועבי החשך הם האמונות הרעות ומחשבות הכוב והדמיונים הנפסדים אשר הם מחוצה בין השקר¹⁷) והאמת והם המחשיבים אור השכל. — ואמר הפילוסוף מי שיצא לזה העולם וחי¹⁸) בו זמן ארוך והוא מתעסק תמיד באכילה ובשתיה והמשגל ורודף אחר תאות העולם והוא נבהל להון ולקבץ ממון ועווב החכמה ומשליכה אחרי גוו ומתירשל

1) השיגו M. 2) B. אמנם. 3) Z. ענייך. 4) M. השיגו. 5) Z. מהדברים. 6) Fehlt in Z. 7) Z. מני. 8) Z. אוהבי. 9) Z. שיגיעים. 10) Fehlt in Z. 11) Z. Fehlt in Z. 12) Fehlt in B. 13) Z. עבני. 14) fehlt in Z. 15) M. המדות. 16) Z. המשברות. 17) B. ועמד שם. 18) Z. הכושר.

ביריעת אמתת הדברים ומתעצל להכין צידה לאחריתו עד שיגיע קצו יצא מזה העולם סבל לא ידע אמתת נמצאיו אין לו יתרון על הבהמה בחשך¹) בא ובחשך ילך ובחשך שמו יכוסה. — ואריסטו אומר ההנהגות המפורסמות שלש הנהגת התאווה והתענוג והכבוד והגבורה והנהגת הרעת והחכמה ומה²) שהתחבר לבני אדם מפני הטוב הוא משובח אצלם ומה³) שהתחבר להם מפני התענוגות הגופניים הוא מגונה אצלם מפני שבחירת התענוגות הטבעיים ממדות הילדים והגון⁴) שלא יבחר האדם החיים ושיהיה לו שכל הילדים ויתענג בחייו כמו שיתענגו בו הילדים ורוב בני אדם עכרי התאוות בוחרים בהנהגת הבהמות⁵) בקנות התענוגות. ואמר יש מכני אדם מי שיחשוב כי לכל אחד מבעלי חיים תענוג מיוחד כמו שיש לכל אחד פועל מיוחד ותענוג הסוס אינו תענוג הכלב ותענוג האדם אינו כתענוג הסוס ועל כן אמרו כי המשביל ראוי שיבחר החשנות על הוהב⁶) ואנשי זה החלק המשילו עליהם ההשנות אשר הם חרפה על כל משביל ויתורו אחרי לבם ועיניהם הפך מה שצוה הכתוב באמרו (כמדבר טו לט) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם כי אחרי לבבכם כולל מדות הנפש הרעות כמו הכפירה והאמונה הרעה ואחרי עיניכם כולל כל מדות הגוף הרעות כמו הזנות ושאר התאוות. — ואמר החכם והרעת⁷) תהיה כנפש המדברת בלבד והיא כח תראה ההסבמה והשנוני בכל הדברים וזה הנפש תטה אל הנאה והנפש⁸) הכעסנית כח כח הכעס ועל כן נקראת בזה השם והיא תטה אל הנצוח והנפש השלישית בה כח תוון הגוף והיא תטה אל התענוג ואלו הם שרשי המדות. ואמנם⁹) שנוני מיני המדות מפני הרב והמעט בנמות כל אחד מהנפשות לשעור כחה^{9a}) הטבעי וכמו שציור¹⁰) הנאה כנפש¹¹) יצטרך אל המנהג הישר כמו כן האחרות מצריכות אל הפך המנהג הישר. ואתה שים מנמתך להלחם עמם כמו שמשמות מגמתם להלחם עמך וכשתביט באמתת הדברים תמצא כי נפשך המדברת היא המכוון כך והגוף הוא כלי הפעלים והמתאוה¹²) הושמה כך מפני הגוף והכעסנית מפני שתתחזק בה על המתאוה וכמו שהאדם אילו כרתו רגליו מהארנוכה ולמטה ונשאר חי יאמרו כי זה האדם נשאר אלא שאבדו ממנו¹³) מקצת¹⁴) הכלים שהיה פועל בהם ואילו כרתו¹⁵) ידיו ונשאר חי כמו שקרה לרוב בני אדם בזמן הזה מהדבר¹⁶) התמידי היו אומרים

אצלם—ומה 8) ומי B. 2) כי ממקום חשך בא ובחשך שמו יכוסה 1) Z. fehlt in Z. 4) הבריאות Z. 6) והנהגות החכמה—ומה 5) Z. 7) והרעות החינה Z. 8) והכח Z. 9) והכח Z. 9a) Z. 10) שציור הגוף Z. 11) Fehlt in Z. 12) המתאוה—והמתאוה Z. 13) Fehlt in Z. 14) M. מצד M. 15) Z. נפלו Z. 16) M. מהכבד M.

זוה האדם נשאר על הענין האנושי מפני שנשאר השכל והמחשבה לו וכמו כן אילו היה אפשר שישליך האדם ממנו כל איבריו וישאר חי משכיל¹) וחושב היו אומרים באמת זוה האדם נשאר ובהיותו ערום²) מהגוף יהיה ערום³) מהנפש אשר תזון הגוף. וזה החלק נחלק לשני חלקים וכל אחד מהם נחלק כמו כן לשנים החלק הראשון הם המשתדלים בלמוד ובפשוטי התורה בלבד מאין השגחה בחכמות אשר אי אפשר לעמוד על סודותיה וסתריה בלתי וקנו להם מקצת מהמעלות היציריות אבל לא הלכו על דרך האמת בלמודם מפני כל מה שמצאו בספרים יעלה על דעתם שהוא כפשוטו ולא ידעו כי יש דברים שיש להם ענין נסתר וגלוי והמכוון בגלוי⁴) להודיעו להמון העם לקוצר דעתם מלהשיג האמת המכוון בנסתר להעיר בו המשכילים⁵) המוצאים העומק והיו הדברים המורים על הענין הגלוי רבים לפי רוב המון העם ושהצריכים לו רבים והיו הדברים המורים על ענין הנסתר מעטים מאד לפי שהמשיגים אותו מעטים מאד. וזה החלק עזב העקר ואחז הטפלה ואכל הפסולת והשליך הפרי⁶). ויש מהם מי שהושב להפליג בעבודת האל ית' מאין⁷) שכל והוא פורש מהדרך האמצעי הנבחר ואחז בקצוות ועליו אמרו חכמינו ז"ל (סוטה כ') חסיד שוטף ואשה פרושה הרי אילו מבלי⁸) העולם וזה החלק הטפש חשב כי המעיין בפילוסופיא נוטה מדרך תורתנו הקדושה עד שחשבו במחשבותיהם הרקות מהאמת כי כל דבר שהוא נזכר בפילוסופיא הוא⁹) שוא ושקר אפילו שיש על אותו דבר ראיות אמתיות מצד השכל וקרה להם זה הפעולת הגדול מפני ששמעו שיש סברות לפילוסופים שמכחישות התורה כמו שאינם מאמינים שישתנה הטבע בשום פנים על כן גזרו כי כל סברותיהם הם שקר והכזיבו הפילוסופים אפילו בדברים שאינם תלויים באמונה ואינם מאמתים אותו ולא מכזיבים כחכמת החשבון ותשבורת וההניחין ותכונת הגלגלים והם חכמות הלמודיות וקראו אלו הספרים ספרי מינים ולא ידעו אלו הסכלים¹⁰) כי חכמת הנפש ותועלת נופות החיים וכל אבר ואבר ויריעת החומר וצורה והיאך התחלות שלש והשנים מהם הפכיים¹¹) ויריעת ההויה וההפסד והסבות הארבעה בכל נברא והוית המטר והשלג והברד והברק והרעש כל אלו החכמות מחכמת הפילוסופיא אינם מכחישות דבר מתורתנו אבל היא מזהרת¹²) לחפש אחריהם. הסתכל

1) Z. מושכל. 2) Z. ערום. 3) Z. ערום. 4) Z. בגלוי. 5) Z. המשכילים. והיו הדברים המוצאים על זה הענין מעטים לפי שהמשיגים אותם מעטים. . .
6) Z. מכלה M. מטפשי Z. 7) fehlt in Z. מאין שכל. 8) Z. האוכל. 9) Z. הפכיים B. הכופרים. 10) B. החכמים. 11) B. החכמים. 12) Z. מסייעת.

וראה כי כשרצה הבורא ית' להבין לאיוב ולהודיעו¹) אמתת הנמצאים ושיאמין בו אמונה אמתית בעצם לא²) על דרך קבלה שאמונתה במקרה כמו שהיה מאמין בתחילה התחיל להעיר אותו כדי שיבקש היאך היתה היצירה כמו שאמר (איוב לח ד) איפוא היית ביסודי ארץ כמה היא הכונה בעמידת הארץ בנתים באמרו על מה אדניה הטבעו ורמוז³) על עמודה שהוא המרכז באמרו (שם ו) או מי ירה אבן פנתה והעיר⁴) אותו על הים שהוא יסוד המים באמרו ויסך בדלתים ים ועל⁵) החומר הראשון באמרו תתהפך כחומר חותם וממה שראוי לתמוה עליו כי זה המשל בעצמו בלי שנוי הביאו הפילוסופים עליו וכן ויתיצבו כמו לבוש ואחר כך העירו לדעת היות השלג והברד באמרו (איוב לח כב) הכאת אל אוצרות שלג ואוצרות ברד תראה ואחר כך העירו על תועלת בעלי חיים שזה כמו כן מחלקי הטבע וכשיעייין⁶) המשביל בכל הפסוקים ימצא שהעירו לדעת כל חלקי הטבע בפרט ולא הניח דבר שלא רמו אותן ורוד ע"ה כשרצה לשבח האל ית' במומור ברכי התחיל לספר היצורים וזכר היסודות מפני⁷) כי המשבחו על זה הדרך הוא המשבחו השבח האמתי וכן עשה חבקוק הנביא ע"ה שרמו אל ענינים טבעיים והאלהיים כמו שפרשתי בפסוק (חבקוק ג ד) וגוה כאור הדיה. וכל זה לא יעירו חסרי הלב. ודברי הפילוסופים נחלקים לשני פנים יש מהם דברים שיש עליהם מופת ואין לאדם להרהר אחריהם כמו מציאות הבורא ית' והמלאכים ויחורו ושאינו נוף ולא כח בגוף ורוב חכמת הטבע הביאו עליה מופתים אמתיים ומה שיש עליו מופת אינו מבטל דבר מעקר⁸) תורתנו אצל המעיין העיון הרק. ויש מהם סברות⁹) אמרום¹⁰) לפי¹¹) אומר דעתם ובוה הוא מחלוקת ביניהם ורוב דבריהם בחכמת האלהות הוא על זה הדרך כמו שזכרוהו הם בעצמם ומפני¹²) שכל סברותיהם אינם כולם אמתיות או¹³) שיש לאחד מהם סברה אינה אמתית בדבר אחד אין ראוי להכחיש האמתיות מהם ומה שבא עליו מופת¹⁴) וכל אדם שימנע מלעיין בחכמות מי שהוא ראוי לעיין בהם והוא מי שנמצאו בו שני דברים זכות המחשבה ויושר התורה והמדות הטובות היצירות הוא מונע מדבר שהזהירה עליו התורה באמרה אתה הראת לדעת וזה תכלית הסכלות והרחקת מהאל ית' ואין ראוי מפני שאחד או שנים מהמעיינים באלו החכמות תעה בדעתו

1) Fehlt in Z. 2) fehlt in Z. בתחילה לא 3) fehlt in Z. —ורמו 4) Z. והעיר 5) fehlt in Z. —אמרו ועל 6) fehlt in B. —וכשיעייין 7) Z. . . . מפני שהם משבחוהו שבה אמתו וכן 8) Z. ממקרי 9) Z. אמתיות—או 10) B. אמרום 11) Fehlt in B. 12) M. מפני 13) fehlt in Z. 14) Fehlt in B.

ועבר את פי התורה או לחסרון שכלו או מפני שלא היה עינו על הסדר או מפני שתאותי¹⁾ נתגברה עליו כמו הרופא שיודע הזיק המאכל ותאותו התגברה עליו ויאכל אותו או מפני²⁾ שלא מצא מורה שיוורה מה שבחכמות שימנע אותו מהאדם שהוא הגון להם כי זה ההיזק הבא מהם על זה הדרך הוא במקרה ואינו בא מצד מעושי החכמה אלא מצד הלומד אותו בחסרונו ואינו ראוי בדבר שהוא מועיל כשבועו ובעצמו שיניחהו האדם מפני הזיק³⁾ שקרה ממנו במקרה⁴⁾ אבל מי שמונע מהעיון בחכמות במי שהיא ראוי להם מפני שאנשים מהרשעים תעו מצד עיונם בהם כמי שמונע הצמא שלא ישתה מים קרים מתוקים עד אשר מת בצמא מפני שאנשים נחנקו⁵⁾ בהם בשתותם⁶⁾ אותם ומתו וכבר זכרתי כל זה באיגרת הויכוח אבל כונת זה הספר הצריכתי לזכור אותו בזה המקום. ועורי⁷⁾ הלב יחשבו בי חכמינו ז"ל מנעו מללמוד החכמות מפני שמצאו כתוב שאלו לרבי אושעיא (מנחות צ"ט:) מהו שילמוד אדם חכמה יונית אמר להם צאו וראו שעה שאינה מן היום ולא מן הלילה מפני שאומר והגית בו יומם ולילה ולא הבינו אלו החסרים⁸⁾ כי החכמות כל האומות משתתפות בהם ואינם מיוחדות לאומה⁹⁾ ידועה ועל כן מה שאמר ר' אושעיא אינו אלא על החכמה המיוחדת ליונים בלבד מענין דתם או לשונם והיה מנהגם לדבר אותם הרברים ברמיזות וחידות לא יבינם אלא יחידים כמו שאמר ר' יוסי (עירובין נ"ג.) כי הוה משתעי בלשון¹⁰⁾ חכמה הוה אומר עשו לי שור משפט על¹¹⁾ שור מסכן וידוע כי הפילוסופים בעצמם מנעו מללמוד החכמות כמו חכמת הטבע להמון העם אלא לראויים להם ועל כן היו דברי הפילוסופים הקדמונים בחכמות בחדות ורמיזות ואפשר כל זה היה מאמר ר' אושעיא. וזה החלק עוב העקר ובהר¹²⁾ בטפילה ואכל הפסולת והשליך הפרי. — החלק השני מהחלק הראשון הם משתדלים בקצת החכמות ולא התעסקו בתורה אלא מעט וכונתם בלמודם להמעות בני אדם ולהראות להם שהם חכמים כדי שישינו מהם כבוד ועושר ועל כן תראם כשיגיעו לכונתם זו אינם עוסקים בלמוד כלל וכונתם זו הפך כונת החכמים האמתיים אשר כונתם לרעת האמת ואם יודמן שישינו עושר או כבוד ולא יסורו מדרכם הראשונה מלבקש החכמה. ומה יקרו דברי חכמינו ז"ל באמרם (שבת ס"ג.) אמר ר' ששת מאי דכתיב אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד אטו בימינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא אלא למימינים בה אורך ימים איכא וכל שכן עושר וכבוד למשמאלים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא

1) Z. שיערתו. 2) fehlt in Z. מורה— מפני. 3) fehlt in Z. 4) Z. 5) B. ובמקרה. 6) B. בשתות מהם. 7) Z. 8) B. כונתו בהם. 9) Z. נחנקו בהם. 10) B. בכל. 11) Z. בסור. 12) Z. ולקח.

והנני מבאר לך המאמר הזה כי הפילוסופים זכרו זה על זה הדרך ויש לך לרעת תחלה כי הפעלים הטובים שהם הממוצעים יתיחסו אל הימין והפעלים הרעים שהם הנוטים מהאמצעות אל הקצוות יתיחסו אל השמאל ואל זה רמז שלמה ע"ה באמרו (קהלת י ב) לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו וידוע הוא כי לב החכם ולב הכסיל שהוא האכר¹) ממש במקום אחר מהגוף אבל מלת לב נאמרת בשתוף פעם נאמרת על הלב ממש ופעם נאמרת על²) השכל ונפש המדברת ופעם נאמרת על דרך ההשאלה כמו שאמר עד לב השמים מפני שהלב באמצע הגוף ועל כן הושאל ממנו בכל דבר שהוא באמצע דבר אחד ומפני³) שפעולות החכם הם ממוצעות (ושלמות⁴) אמר כי לבו שהוא מקור⁵) פעליו הוא לימינו כי פעולות הימין הם שלמות ומפני שפעולות הכסיל חסרות אמר שלבו הוא משמאל מפני שפעולות השמאל חסרות ועל כן אמרו ז"ל (ברכות ס"ג:) למימינים בה כלומר ההולכים בה בדרך האמת שהוא הממוצע ומתעסקים בה לשמה לא להשיג בה דבר אחר אורך ימים איכא כלומר יזכו אל החיים הנצחיים שהם הצלחת האדם האמתית וישגו כמו כן עושר וכבוד מכילי שיכונו לזה ואלו הם החכמים האמתיים והם הנקראים הפילוסופים אבל למשמאילים בה שהם נוטים מהאמצעות אל הקצוות ועוסקים בה שלא לשמה עושר וכבוד איכא ישיגו עושר וכבוד מהמון העם אבל לא יזכו אל החיים הנצחיים ואלו⁶) הם הנקראים בלשון יון אלספסטאניין והנני מראה⁷) לך היאך זכרו זה הפילוסופים. — אמר אבונצר והצלחה לא תושג בפעלים כשיפעלם האדם בהנחה אלא כשיפעלם בבחירתו ולפעמים יפעל האדם הפעלים הנאים⁸) בבחירתו אבל יפעלם במקצת הרברים ובמקצת⁹) הזמנים ולא ישיג האדם עם אלו ההצלחה אלא עד שיבחר הנאה בכל מה שיעשה ובזמנו¹⁰) כולו ולפעמים יבחר האדם הנאה בכל מה שיעלהו לא מפני הנאה אלא להשיג עושר או דבר אחר ולא ישיג ההצלחה בנאה כשלא יכון בפני עצמו אבל תושג בו ההצלחה כשיבחרו האדם מפני שהוא נאה בלבד ומפני¹¹) עצמו לא להשיג בו עושר או ממשלה או מה שדומה לזה. — ועל זו הכת המזויפת אמרו ז"ל כי התורה להם כסם המות באמרם (ילקוט האוינו תתקמ"ו) היה ר' בנאה אומר כל העוסק בתורה לשמה נעשה לו סם חיים שנאמר עץ חיים היא למחויקים בה וכל העוסק בה שלא לשמה נעשה לו סם המות שנאמר יערוף כמטר לקחי ואין עריפה אלא הריגה שנא' וערפו שם אמר

1) Z. הלב. 2) fehlt in Z. נאמרת—על. 3) fehlt in Z. ומפני. 4) fehlt in B. 5) fehlt in Z. 6) fehlt in Z. ואלו. 7) Z. מבאר. 8) fehlt in Z. 9) B. ומקצת. 10) B. הזמן. 11) Z. מפני אלא.

ליה לר' זורא ליתי מר וליתני אמר ליה לא יכילנא אמר ליה לימא מר
 מילתא דאגרתא אמר ליה מאי דכתיב כי האדם עין השדה אמו אדם עין
 השדה הוא אלא משום דכתיב כי ממנו תאכל הא כיצד אם תלמיד חכם
 הנון הוא ממנו תאכל ואם לא אותו תשחית וכתב. והנני מבאר לך אלו
 המאמרים כי יש לשאול היאך תהיה התורה סם המות לאדם. ואומר כי
 הפילוסופים זכרו כמו שזכרתי למעלה כי האדם כשיהיה לו אמונה נפסדת
 ומחשבות רעות אם לא יתקן לו אותה האמונה ויסור מאותם המחשבות
 והסברות הרעות כל מה שילמוד מהאמונות האמתיות יהיה סבה להוסיף
 באמונתו הנפסדת ומחשבותיו הרעות ויקרה זה לנפש האדם כמו שיקרה
 לגופו כי גופו כשיחלה כל מה שיאכילוהו מהמוון הטוב בעור שהוא חולה
 יהיה סבה להוסיף החלי עד שיהיה נקי מאותו ההפסד שהוא סבת החולי
 וישוב לבריאותו כמו שאמר איפוקרט¹ הגוף שאינו נקי כל מה שתאכילוהו
 יוסיף חולי וכמו כן אלו כל מה שמוסיפין למורד מוסיפים רשע וירבו
 מחשבותיהם וסברותיהם להרע וזה סבה שילכו לאבדון. ומי שהוא על זה
 הדרך צריך להשחיתו כמו החיה הרעה המזקת לכל ועל כן אמרו אותו
 תשחית. וזו הכת הגרועה והחסירה מנהגם להתלוצץ בדברי חכמינו ז"ל ולהלעיג
 עליהם ואלו הם האנשים הרקים מתורתנו ידעו² ראשי פרקים³ מהחכמות
 על דרך קבלה לא על דרך עיון ולא היה למורס על⁴ הסדר הנוכר בספרי
 החכמות שצריך המתלמד ללכת על דרכיו כי אילו היו יודים לעומק
 החכמות והיו יודעים היאך ראוי להסתיר הדברים הטבעיים והאלהיים
 מהמון העם היו משיגים מעלת חכמינו ז"ל הגדולה כי כמה ענינים עמוקים
 כלו זמנם הפילוסופים להשיגם והאריכו כביאורם והיודעים ימצאו כל
 פרטיהם ואם הם רבים בכלל אחר⁵ שיאמרו החכמים האמתיים מהם
 וזה הכלל הוא מעורב עם דברים אחרים ראויים לפתאים והוא כשושנה
 בין החוחים. והפילוסופים הקדמונים היו רוב דבריהם בחכמת הטבע
 והאלהות על דרך משל כמו שזכרו כי יש⁶ נהר במקום אחד⁷ ידוע
 ובעלי חיים ששמו ממנו חיים⁸ ואשר לא שמו ממנו מתו והפילוסופים
 שבאו אחריהם העידו על זה הענין ויש רמו בספרי נביאינו על זה הדבר
 ומה שהאדם ראוי לתמוה עליו כי המים אשר מעל לרקיע אותו הדבר
 קראוהו הפילוסופים מים בעצמו וכמה דברים נמצאו בדבריהם שהם רחוקים
 מהשכל לפי הנראה למי שאינו מבינם ויש תחתם סודות גדולות וכללים
 גדולים התבארו פרטיהם במופתיים⁹ אמתיים ואלו הדברים אינם נגלים

1) Z. אבוקרט 2) B. וידעו 3) B. דברים 4) Z. בדרך 5) Fehlt
 in Z. 6) Fehlt in B. 7) Fehlt in B. M. 8) fehlt in Z. ממנו—חיים 9)
 Fehlt in B.

אלא למי שנפקחו עיני שכלו וחננו האל ית' מכבודו. ולו הכת רמו שלמה ע"ה באמרו (משלי כד ל) על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם הסר לב והנה עלה כולו קמשונים כסו פניו חרולים וכו' כי¹) מפני שהם מתעצלים מלינוע ומהשתרל להבין דברי החכמים הוא שלא ישיגו האמת ותהינה סברותיהם זרות מהאמת ומוזקות לכני אדם כמו שהקמשונים והחרלים זדים מהתבואה והם מויקים זאל זה רמוז חכמינו ז"ל באמרם (ילקוט משלי ל) על שדה איש עצל עברתי זה שקנה שדה כבר זה שקנה כרם הואיל וקנה שדה וכרם ולא עמל בהם כך מי שלא למד תורה ולא נתעסק בה מניין²) שסופו להניח שנים שלשה דברים בפרשה שנאמר והנה עלה כולו קמשונים מניין שמבקש פתחה של פרשה³) ואינו מוצא שנאמר כסו פניו חרולים ועליו הוא אומר וגדר אבניו נהרסו מתוך שראה שלא עלה⁴) בידו הוא יושב ומטמא את המהור ומטהר את הטמא ואומר ופורץ גדר ישכנו נחש שפורץ גדרן של חכמים. וכמה דברים יזכרו חכמינו ז"ל אשר הם אפשריים ומפני שלא יודמן היותם⁵) תמיד אלא בזמנים ארוכים יחשוב מי שאין לו שכל שהם מן הנמנע ויגדר כי הוא שנוי הטבע ואי אפשר היותו. והנני מבאר לך דבר⁶) אחד מהם וממנו יוקה ראייה על השאר תנו רבנן (שבת נ"ג:) מעשה באדם אחד שמתה אשתו והניחה לו בן להניק ולא היה לו שבר מניקה ליתן ונעשה לו גם ונפתחו רדיו כשני דרי אשה והניק את בנו אמר רב יוסף בוא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו גם גדול כזה אמר ליה אביי אדרבה נרוע אדם זה שנשתנו בו סדרי בראשית. וזה הדבר אפשרי וכבר זכר זה אריסטו באמרו בספרו בספר בעלי חיים במאמר השני בזכרו איברי בעלי חיים וזה טופס דבריו. אמר אריסטו ואין חלב בשדי הזכרים ולא בשדי האדם ולא בשדי שאר בעלי חיים ואפשר שיקרה ויהיה חלב בשדי הזכרים כי כבר קרה בעיר פלוני כי תיש אחד היה שם והיו חולבים משדיו בשיעור גבינה קטנה⁷) ואחר כך נתעברה ממנו נקבה אחת וילדה זכר והיו חולבים משדיו כמו משדי אביו וצריך שנדע כי אלו הדברים אפשריים ובשדי הזכרים מבני אדם אפשר שיהיה חלב מעט כשיעצרו אותם ואם יחלבו אותם יצא חלב הרבה וזה יקרה אל המעט מבני אדם ובזמן ארוך. זה טופס דבריו. ואם תאמר כי מה שאמרו חכמינו ז"ל לא אמרוהו אלא מפני שהיה משנוי הטבע ויורה על זה מה שאמרו ונעשה לו גם והנני הוא שנוי הטבע דע באמת כי מלת גם נאמרת בדבריהם בשתוף פעם נאמרת על הדבר אשר אפשר היותו אבל אינו הוא תמיד

1) fehlt in B. עברתי—כי 2) Z. בהענין. 3) Z. תורה. 4) Z. עמדה. 5) Z. לחיותם. 6) Fehlt in B. 7) Fehlt in Z.

אלא בזמנים ארוכים ולא יקרה אלא לאחד מאלף הנבראים ופעם נאמרת על הדבר שהוא שנוי הטבע והוא הנמנע בטבע אשר אי אפשר היותו אלא בגזירת האל ית' כמו הנסים הנזכרים בתורה. והראיה מה שאמרו ז"ל (ברכות נ"ד.) ההוא גברא דהוה אויל בעבר ימינא ונפל עליה אריה ואתרחיש ליה נסא ואתצל מיניה אתא לקמיה דרבא אמר ליה כל היכא דמטית להתם בריך ברוך שעשה לי נס במקום הזה. ואינו מן הנמנע שימצא הארי האדם בדרך ולא יהרגו אבל הוא אפשרי ויקרה וזה תמצא הרבה בדבריהם. והדברים כמו שהתבאר במלאכת ההגיון נחלקים לשלשה חלקים הכרחי המציאות ונמנע מציאות ואפשרי מציאות הכרחי המציאות יורה על דבר שלא סר ולא יסור לעולם כאמרנו האדם בהכרח חי ונמנע המציאות יורה על הדבר אשר אי אפשר היותו בזמן מהזמנים כהתקבץ שני הפכים בנושא¹) אחד ואפשרי המציאות יורה על הדבר שאפשר שיהיה ושלא יהיה כאמרנו המטר אפשר שירד ושלא ירד ומן שאמר אביי נשתנו עליו סדרי בראשית כמו כן ישמשו בזה הלשון בדבריהם הדבר שאינו תמיד אלא שיקרה בזמן ארוך כמו שיתבאר למעיין בדבריהם. ונשוב למה שהיינו בו. — ואנשי זה החלק לא עלתה ביהם אלא היגיעה בלבד כי הם לא יעשו מכל מה שלומדים אפילו דבר אחד אבל הם רעים יותר ממי שלא ראה אור מימיו ועליהם אמר ירמיה ע"ה (ח ח) איך האמרו חכמים אנחנו תורת ד' אתנו אכן לשקר עשה עט שקר סופרים כלומר אם²) הדבר הוא כמו שאתם עושים הפעלים הטובים אשר התורה מזוהרת עליהם אם כן הוא התורה נמצאה בכם בשקר כלומר אינה מועלת וכאילו נכתבה לריק כי ידוע הוא כי³) מונת התורה והסבה שנתנה האל ית' להטיב⁴) דרכי בני אדם ולישר מעשיהם אם לא יגיעו אל כונתם נמצאה בפיהם לשקר ואמר עוד חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו. והפילוסופים אומרים אין רע ומר כמי שידוע הטוב ולא יעשהו. ואמר אפלטון המורה בני אדם בדבר⁵) שהוא לא יעשה כסומא שיש בידו נר ומאיר לאחרים והוא הולך באפילה. וכזה אמרו חכמינו ז"ל (ב"מ ק"ז.) קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים. ואמר החכם ידיעת האדם בנפשו היא חכמה גדולה כלומר שיכיר מעלתה וזה כי כל אחד מבני אדם לרוב אהבת נפשו בטבע יטעה בענין נפשו ועל כן נראה אנשים שחושבים שהם⁶) ישרים והם הפך ואחרים שחושבים שהם ענויים והם עוי פנים ואחרים שהם גבורים והם רכי הלכ⁷) אלא שאנו מוצאים בני אדם מודים

1) אם הדברים שאתם עושים הם הפעלים טובים אם כן Z. במקום. 2) Z. 3) fehlt in B. 4) Z. להטיב. 5) B. במה. 6) fehlt שחושבים—שהם in Z. 7) Z. לבב.

זה לזה באלו המדות אבל בשכל כולם או רובם יחשוב בנפשו שיש לו חלק גדול ממנו והקרוב בבני אדם שיחשוב בנפשו שהוא משכיל שבכולם מי ששכלו פחות מכולם. ואמר אריסטו רוב בני אדם המשתרלים בלמוד אינם¹⁾ עושים הפעלים הטובים אבל הם משתרלים לדעת אותם וחושבים שהם מתחכמים בהם ושהם שלמים בזה הענין כמו החולים שהם מקשיבים לקול הרופא הקשבה יתירה ואינם עושים ממה שצוה אותם דבר וכמו שגופות אלו החולים רחוקים מהבריאות כמו כן אלו רחוקים מהטובה וההצלחה. וחכמינו ז"ל אמרו (ברכות י"ז) מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובוטש באביו וברבו ובמי שגדול ממנו בחכמה שנאמר (תהלים קיא ו, ילקוט שם) ראשית חכמה יראת ד' שכל טוב לכל עושיהם ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם ועושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה והעושים שלא לשמה נוח להם שלא נבראו ורצה לומר בן החכמה אשר במדברת המעשית אשר תכליתם הפעלים הטובים אבל תכלית החכמה אשר במדברת העיונית היא ההשגה בלבד כמו שהתבאר בספר החכמות. ואמר החכם מי שהלך אחר תאוותו עוב הדרך הישרה ולא ישען במה²⁾ שהלכו הוא כחולה היודע המאכל הטוב והרע ותכריחוהו תאוותו הרעה לעווב המאכל הטוב ולאכול הרע ומי שהוא ראוי יותר להאשימו בעוובו הדרך הישרה והלך בדרך הרעה מי שיודע יתרון זו על זו כמו אילו³⁾ שני אנשים נפלו⁴⁾ בשוחה אחת האחד פסק והשני עור ומתו שניהם כי הפסק יותר ראוי שיאשימוהו בני אדם מפני שהיה יכול לשמור את עצמו מהעור שאין לו עינים. ואמר אפלטון נפש האכזר המדברת לא תראה הרבר הנאה אשר הוא אצל⁵⁾ הנפש ופעליה כמעלות⁶⁾ אצל הגוף אבל נפש העניו⁷⁾ היא תראה הרבר הנאה וכמו שמי שיולד מן הילדים סומא או ראותו חלש לא יראה נעימות הגוף⁸⁾ או יראהו ראייה⁹⁾ חלושה כמו כן מי שתהיה עין נפשו המדברת עורת בטבע לא תראה נעימות הנפש כמו שהרוע לגוף נמאם ושנאו כמו כן לנפש ורוע הנפש העול כי העול רוע הנפשות השלש. — החלק הראשון מהחלק השני והם¹⁰⁾ האנשים הנקראים בלשון חכמינו ז"ל עמי הארץ והם החכמים בישוובו של עולם ובעסקיו ונבונים בדרך ארץ ויש להם מקצת מהמעלות הטובות היצירות ומשאם ומתנם באמונה וביושר וחברתם טובה למתעסק בעסקי העולם ואלה ידיעתם

1) על מה שנסה במה שהלכו מחיו והוא כמו שיודע Z. 2) ואינם M.

3) Fehlt in Z. 4) Z. שהלכו. 5) Fehlt in B. 6) B. הגוף. 7) העניו. 8) Z. באד. 9) Z. החכם. 10) Z. הם.

בעסקי¹) העולם כמו שזכרתי למעלה יותר מידיעת מקצת החכמים מפני שנפשם המדברת משגחת² תמיד בס³) ולא תעיון בעיון שכלי ועל כן נקרא שמו עם הארץ מפני שהוא מועיל לישוב הארץ ואפילו⁴) שימצא בזה החלק מי שקנה כל המעלות הטובות היציירות ולא הניע אל הצלחת האדם האמתי ותכליתו מאחר שלא השיג המעלות השכליות שהם תכלית ואיוב היה מזה החלק בתחלה וכמה בארו לנו חכמינו ז"ל באמרם (אבות פ"ב מ"ה) לא עם הארץ חסיד. — החלק השני מהחלק השני הם מקצת עמי הארץ הרקים מכל מדה טובה שאין תועלת בס לשום דבר ואלו הם בתכלית הגרועות⁵) ואינם ראויים להראות⁶) עם בני אדם כמו שאמרו ז"ל (ברכות ה.) כל מי שאינו במקרא ובמשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב וזה נקרא בלשונם בור וענינו מורה⁷) על דבר שאין בו תועלת כמו השדה שאינה זרועה⁸) ונקראת⁹) שדה בור. ואנשי זו הכת הגרועה שונאים בטבע לכל איש אשר נדבו לבו לקרבה אל המלאכה מלאכת החכמים כמו שאמר שלמה ע"ה (משלי כז כז) ותועבת רשע ישר דרך ואמרו חכמינו ז"ל (פסחים מט:) גדולה שנאה ששונאים עמי הארץ לתלמידי חכמים משנאה ששונאים אומות העולם לישראל ואמר ר' עקיבה (שם) בשחיית עם הארץ הייתי אומר מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור ועכשיו¹⁰) אני אומר מי יתן לי עם הארץ ואנשכנו כחמור אמרו לו תלמידיו רבי אמור כנחש אמר להם זה נושך ושוכר עצם וזה נושך ואינו שוכר עצם. ואמר אריסטו והאנשים הרעים מבקשים אנשים¹¹) לכלות זמנם עמם מפני שהם בורחים מעצמם ומשתוממים מנפשותם אשר¹²) המה חרבות מהחכמה והטוב ומלאות מהרע והמה מפחידות אותם ומבהילות כמו שמבהילות החרבות במדבר¹³) כשתהינה מרבין לחיות ולזאבים והם כשיחשבו¹⁴) בנפשותם זוכרים רעותם ומה שיתחייב¹⁵) עליהם מהעונשים הבאים ובורחים מהפרישות אל הקבוץ מפני שישכחו זה כמו שיקרה לבעלי התלאות והצרות כי¹⁶) בראותם בני אדם ובהתחברם להם יתנחמו וישכחו תלאותם כי כח¹⁷) הזכרון והמחשבה מתעסק בדברים אחרים וכשיתאחדו¹⁸) יתעסק כח הזכרון והמחשבה בתלאותם ויזכרו אותם ויהיה סבה לדאגתם¹⁹) ואנחתם מפני²⁰) שלא היה להם בנפשם דבר אהוב לא מצאו בה מי שישמחם בהתאחדם ותהיינה נפשותיהם טרודות מפני שיש להם מושגים

1) הפחיתות Z. 2) השגחתם B. 3) Fehlt in Z. 4) Z. ואפשר Z. 5) הפחיתות Z. 6) חמור—ועכשיו Z. 7) להמנות Z. 8) מונח Z. 9) נחרשת Z. 10) והוא B. 11) אשר הרבו מהחכמות והטוב ומנעו Z. 12) Fehlt in B. Z. 13) המדברות Z. 14) כשיתחדשו B. 15) שיתחשב Z. 16) Fehlt in Z. 17) Fehlt in B. 18) M. וכשתחדשו M. 19) M. לראותם M. 20) כמעט Z.

רעים לכל דבר מכוער ויש להם פחד מרוב מה שיחזרוהו¹) אלו המושכים ועל כן²) נפשותיהם בין הנוער והמושך כאילו היא נחלקת לשתיים. אמר המחברו ויקרה לנפש זה כמו שיקרה לאדם שהוא נכנס באחד מהמקומות וימצא שם אוהביו ואנשים שהוא שמח עמהם והאחר כמי שנכנס במקום שימצא שם אויביו ואנשים מבקשים רעתו שלא תסור ממנו היראה והדאגה בעוד³) שתהיה נפשו טרודה בהם. ואל זה רמז דוד ע"ה באמרו (תהלים קיט ז) זכרתי משפטך מעולם ד' ואתנחם ר"ל כשאני מתבודד ואזכור משפטך אז אתנחם מכל צרותי ולא אזכרם כי אני שמח בחקך כמו שאמר (שם) זמירות היו לי חקך בבית מגורי. ואנשי זה החלק הגרוע כל זמן שמוקינים מוספים ממשות כמו שאמרו ד"ל (שבת קנ"ב) תני ר' ישמעאל בר' יוסי אומר צדיקים כל זמן שמוקינים חכמה מתוספת בהם שנאמר (איוב יב יא) בישישים חכמה אבל עמי הארץ כל זמן שמוקינים ממשות מתוספת בהם שנאמר וטעם זקנים יקח וזה המאמר האמתי והסבה בזה מפני שהלחות אשר באדם ושלחבת הבחורות הם סבות מונעות השכל שלא יעשה פעולתו כראוי כמו שמונע העשן אור השמש שלא יאיר ועל כן כשתמעטינה⁴) אלו הלחות ותכבה שלחבת הבחורות וזה בימי הזקנה אז יעשה השכל פעולתו וזה שאמרנו הוא באדם שיש לו עיון במושכלות ושכלו שכל בכח הקרוב מהפועל ואין סבה שתמנע אותו מהשכיל אלא מי שזכרנו בלבד אבל האדם שאין לו עיון במושכלות ולא יצייר בנפשו ציור שכלי אלא על דרך הדמיון ושכלו בכח רחוק מהפועל ורוב ידיעתו היא בכח המדמה כשיניע לזמן הזקנה תמעט⁵) ידיעתו זו כי כל כח נופני יחלש כשיחלשו בליה אשר⁶) קיומה בהם והכח⁷) המדמה כח נופני כמו שהתבאר בספר הנפש ועל כן תמצא ימי הזקנה אצל⁸) אלו הגרועים⁹) כבדים כמו שאמר אפלטון כי רוב בני אדם חושבים שזמן הזקנה כבר וזה מפני שיתאוו להתענג בתענוגי הקטנים. אבל מהמחוייב שיבחר האדם זמן הזקנה על זמן הנערות מפני שבזמן הזקנה אדם יוצא לחרות מעבודת התאוה ולא יבחר אדם בזמן הקטנים אלא מי שהוא חסר בשכלו ועל אלו אמרתי אני במקצת¹⁰) שירי

תראם¹¹) בשיבה כואבים יען התאוה תועף¹²) בשיבתם

תיעף¹³) ויגעו מרדוף אחר בצעם כמנהגם בשחרותם

על כן יקוצו בווערים בזמן שיבה ונכספים לילדותם

1) Z. שיחיו. 2) Fehlt in Z. 3) Z. בעבור. 4) Z. כשיסורו. 5) Z. fehlt in Z. 6) Z. — אשר. 7) Z. ובכח. 8) Z. fehlt in Z. 9) Z. הגרועה. 10) Z. במתק. 11) M. תיראה. 12) M. תיעף. 13) Z. הרף תועף וילאו מרדוף. 18) Z. . . .

ואמר אבונצר והאנשים הרעים מעשיהם מקנים להם תכונות נפשיות רעות¹) כמו שפעולות הכתיבה בשתהיינה רעות ויוצאות²) מהדרך הבינוני מקנות באדם כתיבה רעה וחסירה וכל מה שמוסיף³) מאלו הפעולות תאסוף מלאכתו. חסרון כמו כן הפעלים הרעים מהאנשים הרעים מקנים לנפשותם תכונות רעות וחסרות וכל מה שיתמיד האחד מהם אלו הפעלים תוסיף תכונת והנפשית חסרון ותהיינה נפשותם הולות ומפני זה יתענגו בתכונות אשר יקנו אותם באלו⁴) הפעלים כמו שחולי הגופות להפסד גופם ימתקו להם המאכלים שאין דרכם שיהיו מתוקים ויהיו⁵) מרים אצלם המאכלים שהם מתוקים מפני שאין מרגישים בטעמי המאכלים כמו כן חולי הנפשות להפסד כחם המדמה אשר קנו אותם ברצונם יתענגו בתכונות הרעות והפעלים הרעים והם נוזקים בפעלים הטובים והרברים⁶) השלמים ואל זה רמו שלמה ע"ה באמרו (משלי כא טו) שמחה לצדיק עשות משפט ומחתה לפועלי און כמו שזכרתי וכמו שיש מהחולים מי שאינו מרגיש בחליו ומהם מי שחושב שהוא בריא והתחזק בזה מחשבתו עד אשר לא⁷) יקשיב לקול הרופא כמו כן מי שהיה מחולי הנפשות לא ירגיש בחליו ויחשוב שהוא שלם וחסיד⁸) ובריא הנפש הוא לא יקשיב כלל לקול יועץ ומורה ומדרך בדרך ישרה ואל זה רמו שלמה ע"ה (שם יב טו) דרך אויל ישר בעיניו ושומע לעצה חכם האויל מפני שחושב שדרכו ישרה אינו שואל עצה מוולתו עליה ואם יש אדם שיוכיחהו על מעשיו לא יקשיב לו אבל החכם הוא הפך כי הוא חושד שכלו שמא הוא מועה במעשיו וכשימצא מי שיורהו ויעצהו עליהם ישמע לו ודוד ע"ה אמר (שמואל ב. כג ו) ובליעל בקוץ מונד כולהם ר"ל הרשעים אין צריך לומר שאינם במעלת הצדיקים אלא אפילו במעלת הצמח הטוב שיש בו תועלת אינם אבל הם בקוץ שכולו הזיק ואינם ראויים אלא לשריפה ואמר ואיש⁹) יגע בהם ימלא ברזל ועץ חנית כדי שלא ישחיתוהו ויזיקוהו כמו כן מי ששוכן בין בני בליעל צריך לעשות תחבולות כדי להנצל מרעותיהם ולהמלט מנכליהם. ואתה המשתדל לעלות למדרגת האמת למעלה העליונה ולהיות מקדושה העלה מסביב החטאים¹⁰) האלה כי חברתם מוקת יותר מחברת הנחשים והעקרבים. ואליהם רמו שלמה (משלי יז יב) פגוש דוב שכול

1) B. רבות. 2) ויוצאות fehlt in Z. 3) Z. שחוסף. 4) Z. בכל. 5) הנפשות—לא 7) והדברים בשלמים Z. 6) fehlt in Z. מתוקים - יהיו 8) Z. . . כמו כן מי שיחשוב שהוא חסיד ובריא . . . 9) M. איש 10) למשכן החטאים 10) שימלא ברזל ועץ חנית ישחיתוהו ויזיקוהו . . .

באיש. וחברת אלו סבת כל חסרון כמו שחברת אנשי החלק השני סבה לכל שלמות והם תועלת הנפש האמתית ועל חברתם הוהיר החכם באמרו (שם כב יז) הט אונך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתו¹).

נישלים ספר המעלות תהלה לאל עולם אמן ואמן.

שמע עצה וקבל מוסר למען תחכם באחירתך שמר תם וראה ישר כי Z. 1)
אחרית לאיש שלום שלם רב לאוהבי תורתך ואין לנו מכשול ה' עוז לעמו יתן
חזק ונתחזק הסופר לא יזק לא היום ולא לעולם M. — ה' יברך את עמו בשלום
ברוך רחמנא דסעיין בהרן

DAS
BUCH DER GRADE
VON
SCHEMTOB B. JOSEPH IBN FALAQUERA.

Nach Handschriften herausgegeben und mit einer
Einleitung versehen

von

Dr. Ludwig Venetianer
Bezirksrabbiner und Gymnasial-Professor in Csurgó.

BERLIN.

Verlag von S. Calvary & Co.

1894.

Druck von H. Itzkowski, Berlin.

Das 13. Jahrhundert, welches als das unfruchtbarste Zeitalter der mittelalterlichen jüdischen Literatur gekennzeichnet werden kann, bietet, wie in allen Zweigen der Wissenschaft, so auch auf dem Gebiete der Philosophie nur dem Forscher der Culturgeschichte wichtige und charakteristische Daten; die Fortentwicklung der philosophischen Ideen, wie sie einerseits bei Averroës und andererseits bei Maimuni bereits aufgefunden werden können, weisen in dieser Epoche gar keinen Fortschritt auf. Dieses Jahrhundert war zwar sehr fruchtbar in der Hervorbringung philosophischer Werke, sie können aber blos vom bibliographischen Standpunkte aus in Betracht gezogen werden, da sie in jeder Hinsicht nur die Wiederholungen des Maimuni und der arabischen Philosophen sind ohne jedwede Originalität.

Doch muss hier von einer neuen Richtung Erwähnung gethan werden, sonst wäre dieses Urtheil nur einseitig. In diese Zeit fällt nämlich das Aufblühen der Kabbala und die Entstehung des Sohar, welches aber ausschliesslich in den Kreis der Religionsphilosophie gehört. Es ist zwar eine unbestreitbare Thatsache, dass der Hauptbeweggrund sowohl für das Aufblühen der Kabbala und für die Entstehung des Sohar, wie auch für die extreme typologische Schrifterklärung nur in Maimuni¹⁾ zu finden sei, doch

---

¹⁾ Die im Vorworte des Moreh mitgetheilten Ansichten Maimunis

können jene durchaus nicht als Fortsetzung der maimunischen Religionsphilosophie betrachtet werden, nachdem einerseits nicht er das zu bearbeitende Material geliefert hat, sondern nur seine missverstandenen und unrichtig erklärten Ansichten haben die bereits vorhandenen Funken angefacht, welche alsbald wie Schnellfeuer in jede Richtung sich ausdehnte, jede Errungenschaft der früheren Zeitalter verzehrend, erdrückend das reine und klare Denken, wie auch andererseits die Ansichten Maimunis, bezüglich der allegorischen Schrifterklärung, nur darauf abgezielt waren, dass die Lehren der heiligen Schrift den Resultaten der Wissenschaft nicht widersprechen, hingegen hat die Allegorie im Sohar und in der typologischen Schrifterklärung einen ganz anderen Weg eingeschlagen und ist ausschliesslich in den Dienst der Mystik gestanden. Demnach kann diese Richtung im Zusammenhange mit der Philosophie des 13. Jahrhunderts nicht behandelt werden.

In den philosophischen Schriften dieser Epoche — und da kann natürlich nur von Spanien die Rede sein — finden sich dieselben Ideen und Resultate, welche schon bei Maimuni zum endgiltigen Abschluss gelangt waren, nur in der äusseren Form zeigen sie etwas Neues. Trotz dieses

---

über die allegorische Schrifterklärung hatten grossen Einfluss auf die Entstehung des Sohar, dessen eigentlicher Grundgedanke nur der ist, dass die Erzählungen und Gesetze der hl. Schrift keinen einfachen, wörtlich zu nehmenden, sondern einen geheimnissvollen Sinn haben. Diese Begegnung ist kein blosser Zufall in einer Zeit, wo der Kampf gegen Maimuni geführt wurde. Was jene typologische Schrifterklärung anbelangt, da hat Kaufmann bereits nachgewiesen, dass ihr Ursprung nicht auf Maimuni, sondern auf Philo, dessen Ansichten auf dem Wege der Kirchenväter wieder zu den Juden gekommen waren, zurückzuführen sei [S. Kaufmann, Sim. b. Jos. Sendschreiben an Men. b. Salomon in der Zunz'schen Jubelschrift p. 145], aber der unmittelbare Beweggrund dafür, warum diese Schrifterklärungsart so rasch um sich gegriffen habe, ist doch nur in Maimuni zu finden.

Mangels an Selbstständigkeit kann dieses Jahrhundert doch als die Glanzperiode des jüdischen Scholastizismus bezeichnet werden. Maimuni hat es ausgesprochen, der traditionelle Glaube und die Lehren der heiligen Schrift können und dürfen den Resultaten der Wissenschaft nicht widersprechen, dass zur Erreichung der wahren Glückseligkeit die philosophischen Studien unumgänglich notwendig seien; und um diesen Punkt wendet sich der gegen Maimuni gerichtete Kampf, welcher erst zu Ende dieses Jahrhunderts seinen Ablauf nimmt. Maimuni konnte nur in Spanien¹⁾ Anhänger finden, nur dort kannte man den wahren Werth der Wissenschaft, nachdem die ausschliesslich arabisch abgefasste wissenschaftliche Literatur nur dort ihre Würdigung suchen musste. Die spanischen Juden gaben ihrer Vorliebe für die Wissenschaft in schwungvollen Gedichten, wie auch in schöner Prosa, in trockenen philosophischen Abhandlungen, wie auch in humoristischen Romanen und Erzählungen in der Form von Thierfabeln beredten Ausdruck. Jedoch nicht nur aus diesem Grunde allein ist das eifrige Eintreten der spanischen Juden für die Sache Maimunis erklärbar. In Spanien — im Lande der hervorragendsten arabischen Philosophen — hatten die Juden Gelegenheit genug bekannt zu werden mit dem arabischen Sufismus, dessen Grundgedanken die mystische Vereinigung mit Gott und die Vertiefung in Sein Wesen war. Diese mystische Richtung finden wir auch bei Maimuni, und wenn wir noch in Betracht nehmen, einerseits, dass die Kabbala und der Sohar auf spanischem Boden ihren Wurzel fassten und gediehen, — welcher Umstand für die Neigung der Spanier zum Mystizismus zeugt, — andererseits wieder, dass der Mystiker²⁾ die eigenen, un-

¹⁾ Güdemann, Unterrichtswesen während der span.-arab. Periode. Wien 1873, p. 143.

²⁾ Schreiner, Die Religionsbewegungen des Islam in den ersten vier Jahrhunderten. Budapest 1889, p. 34 ff.

mittelbaren Erkenntnisse viel mehr würdigt, als das, was ihm der Rationalismus oder die Religionsdokumente bieten, dann erachten wir es als etwas Natürliches, dass die spanischen Gelehrten ihre Bestrebungen ununterbrochen dahin richten, um es zu beweisen, dass dem selbstständigen, freien aber richtigen Denken die Forderungen des traditionellen Glaubens nicht nur entsprechen, sondern auch dass wahre Frömmigkeit nur durch je tieferes Denken und je breiteres Wissen erreicht werden könne.

Streitschriften dieser Art bilden die philosophische Literatur dieses Jahrhunderts. Der äusseren Form nach sehr mannigfaltig, der innere Kern aber, der eigentliche Gegenstand ist überall derselbe. Die in alle Zweige der philosophischen Fragen eingreifenden Abhandlungen verfolgen bei Weitem nicht jenes Ziel, dass sie die vorhandenen Ideen weiter entwickeln, sondern um durch eingehende Behandlung der bekannten Gedanken die Antimaimunisten von der Wichtigkeit des philosophischen Denkens, wie auch von dessen Uebereinstimmung mit den traditionellen Lehren zu überzeugen. Darum ist es auch nicht Wunder zu nehmen, wenn in dieser Epoche die Thesen des Aristoteles und der arabischen Philosophen so unumstösslich wahr gehalten wurden, wenn die philosophische Literatur dieses Zeitalters nichts anderes ist, als eine blosser Reproduktion jener Denker. Diese Epoche war unumgänglich nothwendig, auf dass die Ideen im heissen Kampfe geklärt werden, und dass die Macht der schädlichen Reaction gänzlich umgestossen werde. Und wirklich, als der Bannspruch aus Damaskus im Jahre 1290 die Antimaimunisten zum Schweigen gebracht hatte, und die Autorität Maimunis und des philosophischen Denkens befestigte, da beginnt eine neue Epoche, in welcher man der Philosophie ruhiger obliegen konnte, dessen Umstandes wohlthätige Wirkung schon bei dem ersten Vertreter dieser Zeit, bei Gersonides wahrzunehmen ist, der durch seine

scharfe Kritik der griechischen und arabischen Philosophen der Philosophie eine neue Richtung gab, deren späterer Einfluss sich bereits bei Spinoza geltend gemacht hat¹⁾.

In diese bewegte Epoche des 13. Jahrhunderts fällt auch das Wirken des Schemtob b. Joseph ibn Falaquera.²⁾

1) S. die Abhandlung Joels in der Frankel'schen Monatsschrift, XI, p. 114.

2) Der Name wird im Laufe dieser Abhandlung in dieser Form beibehalten, wenn sie auch an Wahrscheinlichkeit viel zu wünschen übrig lässt. Der Name wird in verschiedenster Form citirt. Palaquera [Fürst, Bibl. Jüd. III, p. 62]. Palquira [Geiger, Melo Chofnaim p. 24. Dukes, Orient 1845, p. 147]. Palqueira (Dukes, Zur rabb. Spruchkunde, p. 76]. Palquera [Steinschneider in der Zunz'schen Jubelschrift p. 35. Dukes, Orient 1848, p. 605, Zunz, Literaturgeschichte p. 481]. Palkeira [Wolf, Bibl. Hebr. I. p. 1125, III, p. 1133. Delitzsch, Orient 1840, p. 177]. Palkira (De Rossi I, p. 92, II, p. 41]. Palqira [Delitzsch, Zur Gesch. d. jüd. Poesie, p. 45]. Phalkira [Buxtorf, Liber Cosri, p. 32]. Phalkera [Zunz, Gesam. Schrft. I, p. 39]. Phalchera [Gaffarelli im Suppl. zu Wolf, Bibl. Hebr. I, p. 11] und Falaquera [Munk, Kaufmann, Graetz, Glüdemann, Guttman etc.]. Aber sogar im Hebräischen wird der Name verschiedenartig bezeichnet. פלקירא [der Brief Roman's in der Revue d. ét. juives, VIII, p. 89. Schem Hagedolim p. 36. Gabirol, Mekor Chajim, ed. Munk, p. 1]. פלקירה (Chananel Nepi p. 348). פלקירה [In der Pariser HS. des Igereth Havikuach]. בלקירה [In der Prager Edition des Ig. Hav. vom Jahre 1610]. פלאקיר [Zori Hajagon ed. Cremona]. פלקרייה [In allen Moreh Hammoreh-Handschriften und in der Pressburger Edition]. — Es ist sehr wahrscheinlich, dass der Familienname des Schemtob auf die französische Stadt Beaucaire zurückzuführen sei, deren Name im Mittelalter Bellicadrum war. [Graesse, Orbis latinus, Dresden 1861, p. 29]. Aus dieser Stadt stammte der Lehrer des Cardinals Carl von Lothringen „Belcarius de Peguillon“ [Wachler, Gesch. d. hist. Forsch. I, p. 351], woraus zu ersehen ist, dass diese Stadt in der bestimmten Form zur Bezeichnung der Namen im Gebrauche war. Die Worte בלקירה und פלקרייה weisen genügend darauf hin, dass der Name Schemtob's בלקרייה war, welches nichts anderes ist, als Belcario. In Spanien hat sich ב auf פ abgeschwächt und infolge eines zufälligen Stellenwechsels des י ist das Wort פלקירה entstanden. Darum

Auch er nahm an dem Streit seiner Zeit regen Antheil, welcher Umstand ihm keine Möglichkeit bieten konnte, sich auf das Niveau eines selbstständigen Philosophen zu erheben.

Seine Lebensverhältnisse sind völlig unbekannt. Die Geschichtsquellen wissen über diesen fruchtbarsten und wissenschaftlichsten Schriftsteller des 13. Jahrhunderts Nichts. Sein Zeitgenosse Men. Meiri kennt ihn nicht einmal dem Namen nach. Falaquera selber ist in seinen Werken so sehr objectiv, dass er seine eigene Person ganz in den Hintergrund stellt und lässt uns von seinen Lebensverhältnissen nichts ahnen. Nur aus der Einleitung seines Sepher Hamebakesch können wir entnehmen, dass er um 1226¹⁾ geboren wurde. Auch sein Todesjahr ist unbekannt, gewiss ist es jedoch, dass er noch im Jahre 1290 lebte,²⁾ u. z. in der Gegend von Barcellona.³⁾ Oeffentliches Amt hatte er keines, aus welchem Umstande es auch zu erklären ist, dass er vor seinen Zeitgenossen unbekannt blieb, und dass sein Name im amtlichen Streite um Maimuni nicht vorkommt. Er lebte zurückgezogen nur für die Wissenschaft.

In seiner frühen Jugend schrieb er Gedichte,⁴⁾ wandte sich aber bald von der Poesie ab, welche er nur als

---

wäre der Gebrauch des Namens Belcario zu empfehlen, nachdem wir aber aber augenscheinlichere Beweise nicht herbeizuführen vermögen, so sei auch hier nur das allgemein übliche Falaquera.

¹⁾ Er schrieb dieses Werk im Jahre 1264, als er bereits älter als 35 Jahre war; ועברו השנים נקודת השבעים וקרבה שנה הארבעים Wolf, Bibl. Hebr., I, p. 1125 (folgend dem Sabbatai ש"י p. 99) setzt F.'s Geburtsjahr in das Jahr 1509, und III, p. 1183 corrigirt er noch diesen Fehler auf 1409.

²⁾ In diesem Jahre schrieb er das letzte Werk, welches wir kennen.

³⁾ S. den Bannbrief im Minchath Kenaoth p. 181.

⁴⁾ S. die Einleitung des Mebakesch.

„Kinderspiel“ betrachtete, und begann das Studium ernster Wissenschaft. Es scheint, dass er erst im Alter von 30 Jahren begonnen habe Philosophie zu betreiben, bis dahin befasste er sich, den Anforderungen der Zeit gemäss, mit der heiligen Schrift und mit dem Talmud.¹⁾ Mit seinem Studium zugleich schrieb er auch seine Werke; sein allmähliges Fortschreiten in der Wissenschaft ist aus seinem Werken zu erkennen. Ihm war keine Wissenschaft zu profan; das einzige Ziel des Menschen ist das Wissen, und zur Erreichung dieses Zieles erachtete er die Aneignung eines jeden theoretischen Wissensfaches als notwendig. Im Alter von 35 Jahren waren ihm Hypokrates, Galenus, Al-Râsi, Is. b. Amram, Is. Israeli, Al-Sahrâvi, Ibn Sina und Averroës bereits als Aerzte²⁾ bekannt und spricht sein Urtheil über sie aus; ferner kannte er Saadia, Juda Chajjug, Ibn Ganâh und David Kimchi als Sprachforscher;³⁾ Ibn Gabirol, Sam. Hanagid, Juda Halevi, Mos. ibn Esra, Abr. ibn Esra, Mos. Kimchi, Is. ibn Giât, Juda ibn Giât und Jos. ben Abitur als Dichter;⁴⁾ auf dem Gebiete der Philosophie kannte er schon zu dieser Zeit aufs Gründlichste: Aristoteles, Alfarâbi, Ibn Sina, Averroës, Ibn Badsâ, die Encyclopädie der „lauteren Brüder“, mehrere pseudaristotelische Schriften und Maimuni. Falaquera lernt die Philosophie nicht aus dem Moreh, sondern durch eigene, gründliche Forschung der arabischen und hebräischen philosophischen Werke, welche ihm zugänglich waren, wurde er der grösste Denker seiner Zeit.⁵⁾ Nicht dem blossen Zufall, sondern dem tief

---

¹⁾ Mehakesch, p. 9 והוא יתן אל לבו... להחל בחצי הימים... לטהר... ואחר חצות יתקן הנפש המשכלת הנפש מטומאת הגויה...

²⁾ Mehakesch p. 31.

³⁾ Dasselbst p. 48.

⁴⁾ Dasselbst p. 53.

⁵⁾ Seinem Forschergeiste ist es zuzuschreiben, dass er trotz seiner Bewandtheit in der philosophischen Literatur Saadia nur als Sprachforscher, Juda Halevi nur als Dichter kennt, und dass er

eindringenden Forschersinne des Falaquera verdanken wir es, dass er zu einer Zeit, wo man von den philosophischen Arbeiten des Gabirol nur sein kleines ethisches Werk kannte,¹⁾ „die Lebensquelle“ für die Nachwelt gerettet habe.²⁾ Im Alter von ungefähr 60 Jahren schrieb er sein grossartiges Werk, den Commentar zum Mōreh, Mōreh Hammōreh.³⁾ Da ist er schon mit seinen philosophischen Ansichten ins Reine gekommen; hier verfolgt Falaquera schon eine festgesetzte Richtung. Graetz⁴⁾ ist in seinem Urtheil ungerecht, wenn er Falaquera's Wissen bemengelnd sagt, F. habe nur die Ansichten der verschiedenen Philosophen neben einander gestellt, sei aber in ihre Tiefe nicht eingedrungen und habe keine genügende Distinctionsfähigkeit besessen. Eben das Gegentheil kann bei Falaquera wahrgenommen werden; denn er beweist, dass Gabirol in der „Lebensquelle“ durch ein Pseudo-Empedocles'sches Werk⁵⁾ beeinflusst wurde, dass die von Gabirol dem Platon zugeschriebenen Ansichten dem neoplatonischen Erklärer des Aristoteles, dem Themistius, entsprechen;⁶⁾ er beweist, dass Maimūni im Mōreh hauptsächlich dem Averroes gefolgt ist,⁷⁾ und macht auf jene Ansichten des Aristoteles aufmerksam, welche von Maimūni nicht richtig und nicht tief

---

Ibn Pakuda, Ibn Daud und Ibn Zaddik überhaupt nicht erwähnt. Wir können nicht voraussetzen, dass F. diese fünf Philosophen nicht gekannt hätte, er zitiert sie aber nicht, weil er in ihnen Nichts originales entdecken konnte und F. citirt immer aus der ersten Quelle.

¹⁾ S den Brief des Jedaja Pinini in den Responsen des Ibn Adreth No. 418.

²⁾ Munk, *Mélanges* p. 274.

³⁾ נשלם זה הספר בשנת הארבעים על חמשת אלפים ליצירה.

⁴⁾ VII, p. 251.

⁵⁾ *περι πέμπτης οδοσίας* S. Einleitung des Mekor Chajim. Cfr. Munk, *Mélanges* p. 3 Note 1. Guttman, *die Phil. d. S. Ibn Gabirol*, Göttingen 1889, p. 24.

⁶⁾ Mōreh Hammōreh p. 96.

⁷⁾ Dasselbst p. 6 und fast auf jeder Seite.

genug aufgefasst wurden,¹⁾ und spottet über Maimûni, der in den naturwissenschaftlichen Fragen Aristoteles für die höchste Autorität gehalten hat.²⁾ Falaquera's philosophischer Sinn zeigt sich aber am meisten in seiner Kritik über die Mõreh-Uebersetzung des Ibn Tibbon; er wollte nicht, dass durch den mindesten Uebersetzungsfehler der wahre Sinn des Mõreh leiden soll.³⁾

Trotz des ernstesten Strebens konnte sich aber Falaquera doch nicht auf jene Stufe erheben, wo er die Ergebnisse der Philosophie hätte weiter entwickeln können. Alle seine Schriften sind von einem Geiste durchdrungen; sie führen alle den Stempel der Zeit. Das eigentliche Ziel seiner wissenschaftlichen Thätigkeit war ja nur, um die Uebereinstimmung der wissenschaftlichen Lehren mit dem traditionellen Glauben zu beweisen. Es war nicht genug, dass die hl. Schrift der Wissenschaft nicht widerspreche, die hl. Schrift musste sogar die Behandlung wissenschaftlicher Fragen in sich bergen. Dies will Falaquera beweisen, darum sind in seinen Werken streng philosophische Thesen mit Zitaten aus Bibel und Talmud verwebt.⁴⁾ Oft sind

---

¹⁾ Dasselbst p. 64, 95, 98, 100.

²⁾ Dasselbst p. 106.

³⁾ Dasselbst p. 149. Seine Kritik ist zwar scharf und sogar haarspaltend, jedoch gegen die Person Ibn Tibbons zeigt er die tiefste Ehrerbietung. „Ich weiss es -- sagt F. p. 158 -- wenn er während der Uebersetzung mehr aufmerksam gewesen wäre, so hätte auch er selber richtig übersetzen können.“ Hingegen gebraucht er auf Charisi einen sehr scharfen Ausdruck, wenn er sagt: וְהַיְתָא כִּי יִבְרַח חַרְסִי (p. 157). Darum hat Kaempf gar keinen Grund zu sagen (Tachkemoni, Berlin 1845, p. 3, Note 1), dass Ibn Tibbon von Seiten des Falaquera durch die „Nemesis“ verfolgt wurde, weil er sich unterstand die Moreh-Uebersetzung des Charisi zu kritisiren.

⁴⁾ Joel (Frankels Monatsschrift X, p. 92) folgert aus den folgenden Worten der Einleitung des Mõreh Hammõreh: „In diesem Werke behandle ich nur philosophische Ansichten, hingegen die ins Gebiet der heiligen Schrift einschlagenden Fragen werde ich in meinen Erklärungen zur heiligen Schrift anführen, denn es ist

diese Ausgleichungen sehr bei den Haaren herbeigezogen, aber sie mussten — wenn auch mit Anstrengung — durchgeführt werden, denn Falaquera war auch der Meinung, dass die Philosophie ihren Ursprung bei den Juden genommen habe und von ihnen pflanzte sie sich fort zu anderen Völkern. „Ich bin der Meinung — sagt Falaquera in der Einleitung des Sepher Hamaaloth — und es ist auch wahr, dass die alten Philosophen die Wissenschaft von unseren Urvätern, von Schem, Eber und Abraham übernommen haben; vorzüglich aber von dem Könige Salomon, dessen Weisheit zu hören die Völker von allen vier Theilen der Welt herbeieilten, wie dies auch in der hl. Schrift [I. Kön. 10, 24] erzählt wird. Bei dieser Gelegenheit schrieb jeder der Zuhörer das auf, was sie für gut befunden haben und das verbreiteten sie in ihre Sprache übersetzt unter ihren Völkern. So handelten die Griechen, welche alle wissenschaftlichen Werke in ihre Sprache übersetzten. Auch von Ptolemäus wird erzählt, dass er nach Jerusalem zu den Priestern schickte, um die dort befindlichen wissenschaftlichen Werke ins Griechische zu übersetzen. Salomon selber schrieb auch naturwissenschaftliche, theologische und metaphysische Werke, welche aber während des Exils verloren sind.“¹⁾

---

die einzige richtige Methode alles am rechten Platz vorzuführen“, dass Falaquera die Wissenschaft von der heiligen Schrift abge-sondert habe. Aus jenen Worten lässt sich dies aber nicht folgern, überhaupt da wir im Môreh Hanmôreh selbst an unzähligen Stellen sehen können, dass F. die Beiden vereinigt habe; z. B. p. 12, 15, 30, 37, 39, 40, 82, 83, 85, 87, 93, 94, 96, 99 u. s. w.

¹⁾ Nicht der Nationalstolz spricht aus dieser Aeusserung, auch nicht auf jüdischem Boden findet sich der Ursprung dieses Irrglaubens, er war sowohl bei den Arabern, als auch bei den Christen verbreitet. Die „lauteren Brüder“ sagen: „Als die verschiedenen Nationen ihre speziellen Vorzüge über die Thiere in Anwesenheit des Königs der Genien, Bivaras, dessen Urtheil sie hören wollten, vorgetragen haben, rühmte sich der Grieche, nur in seinem Lande

Trotz seines tief eindringenden Geistes konnte sich Falaquera doch nicht über die Fehler seiner Zeit erheben.

ist Philosophie und wahre Wissenschaft zu finden. Hierauf sprach einer der Genien: Woher habt ihr diese Kenntnisse und Weisheit, die ihr hier mit Stolz erwähnt? Nicht erst daher, dass ihr einige von den Gelehrten der Kinder Israels in den Tagen des Ptolemäus und andere von den Weisen Egyptens in den Tagen des Themistius überkommen habt. Die habt ihr erst in eure Bezirke versetzt und habt sie euch zugerechnet.“ [Dieterici, Streit zwischen Mensch und Thier; Berlin 1858, p. 108]. Wenn wir diese Aeusserung der Araber und noch den Umstand in Betracht ziehen, dass zur Zeit des Aufblühens der Wissenschaften die Juden — im Besitze einer grossen Literatur — die traurige Wahrnehmung machen mussten, dass sie aus der Vorzeit eben von der wahren Wissenschaft Nichts überkommen haben [S. Kaufmann, Die Sinne, Budapest 1884, p. 3], so wundert es uns nicht, dass bereits Juda Halevi [Cusari, ed. Cassel, p. 46 und 166] und Maimuni [Möhre I, 71] mit der innigsten Ueberzeugung ausgesprochen haben, die philosophische Wissenschaft stamme vom Könige Salomon her und von ihm haben sie die übrigen Völker übernommen. Hauptsächlich bei den jüdischen Schriftstellern des 13. und 14. Jahrhunderts finden sich diesbezügliche Klagen. [Aeusserungen von S. ibn Tibbon, Jacob b. Machir, Juda b. Sal. Kohen, Chanoch b. Sal. Al-Constantini und Aldabi hat Kaufmann zusammengestellt l. c. p. 4, Note 5. Aeusserungen von Schemtob ibn Schemtob, Ephodi, Abrabanel und Juchasim hat Buxtorf, Liber Cosri, Basel 1860, p. 28 zusammengestellt. S. Joseph ibn Kaspi, Amude Keseph, ed. Werblumer, p. 1 und 2. Die Folge dieses Irrglaubens war, dass griechische Philosophen als Schüler der Juden betrachtet wurden. Shakraastani sagt: „Empedocles lebte zur Zeit Davids des Propheten, von wem er, nachdem er schon viel gelernt hat, zu Lokman ging und dann kehrte er erst nach Griechenland zurück zu unterrichten“ [ed. Haarbrucker, Halle 1851, II, p. 90]. „Pythagoras lernte vom Könige Salomon die Weisheit und tiefe Einsicht“. [ibid. p. 98]. Pythagoras wurde auch als Schüler Ezechiels betrachtet. [Wolf, Bibl. Hebr. I, p. 111. Steinschneider, Zur pseud. Liter. Berlin 1862, p. 47, Note 29] Mos. Isserles glaubt die Weisheit des Socrates von Assaf und Achitofel herzuleiten [Torath Haôlah I, II. Steinschneider l. c. p. 80]. Platon lernte von Jeremias [Abrabanel, Comm. Jerem. I, Buxtorf, l. c. p. 30 Kaufmann, Attributenlehre p. 216, Note 197. Auch Averroës war in der

Das Buch der Grade.

Ibn Falaquera hat, wie er es im Igoeth Havikuach versprochen, als Fortsetzung des Reschith Chokhmah das ספר הַמַּעֲלֵה Buch der Grade¹⁾ geschrieben, welches die verschiedenen Grade der Menschen behandelt in Bezug auf die Entwicklung ihrer geistigen Fähigkeit. Ibn Falaquera bot in diesem Werke eine auf psychologischem Boden aufgebaute Ethik. Er hatte zwar kein selbstständiges philosophisches System, seine Ansichten — einzeln genommen — sind durchaus nicht neu und können in jeder Hinsicht bei den arabischen Peripatetikern und bei den ihnen folgenden jüdischen Philosophen aufgefunden werden, doch sind jene Ansichten in eine wissenschaftliche systematische Ethik zusammengefügt nur in diesem Werke zu finden. Das Buch der Grade ist die erste wissenschaftliche Ethik in der Literaturgeschichte der arabisch-jüdischen Philosophie. Ibn Falaquera will gar nicht als Autor jener Ansichten gelten, er gesteht es offen: er habe Ansichten fremder Philosophen — welche nicht seinem Volke angehören — gesammelt, nachdem er sie aber für richtig orachtete, da theilt er sie auch mit.²⁾ „Man darf nicht die Person des Sprechers, sondern nur den Inhalt der Rede vor Augen halten“³⁾ sagt F. in der Einleitung dieses Werkes, womit

---

Meinung, Platon habe von einem jüdischen Gelehrten seine Philosophie. S. Mōreh Hammōreh p. 7, und Platon wurde auch sogar mit Jethro identificirt. [Kaufmann, Spuren des Al-Batlajusi, p. 7. Note 1. Dies findet sich zuerst bei Eusebius, Praep. Evang. IX, 3. Vgl. Wolf. Bibl. Hebr. I, p. 217. — Frankel-Graetz, Monatsschrift XXXII, p. 143, und Hebr. Bibliogr. XVII, p. 62].

¹⁾ Und nicht wie es Güdemann (Erz. a. d. sp.-arab. P. p. 155) übersetzt: die Vorzüge.

²⁾ Dieselbe Aeusserung macht auch Maimuni in der Einleitung der Schem. Perakim.

³⁾ Dasselbe sagt F. auch in den Deōth. S. Cat. Leyden p. 63. Cfr. Ibn Kaspi's Spruch im Sepher Hammuszar (Taam Sekenim p. 53).

er auch den zweiten Zweck dieser Arbeit angiebt: zu beweisen, dass die Gesetze des traditionellen Glaubens den Resultaten des freien Denkens nicht widersprechen.

Dieses Werk ist eine Fortsetzung der Reschith Chokhmah, warum auch die Ueberschrift des einleitenden Gedichts lautet: (שירה במעלות בני אדם והיא השירה השניה הנקראת הזהביה¹⁾) Darauf folgt ein aus 52 Doppelreihen bestehendes Gedicht,²⁾ welches die Menschen in drei Gruppen theilt: in die der Propheten, der Gelehrten und der grossen Masse, was noch ausser dieser liegt, verdient nicht unter den Menschen gerechnet zu werden. Diesem Gedichte folgt eine allgemeine Einleitung, worauf die eingehende Behandlung der einzelnen Gruppen beginnt.³⁾

Sichere Spuren des Einflusses, welchen dieses Werk auf spätere Zeiten geübt hat, können nicht ermittelt werden, doch ein Umstand beweist, dass es unter den Juden⁴⁾ bekannt gewesen, von denen es zu den christlichen

---

¹⁾ Die Araber nannten eine gewisse Art der Dichtung „vergoldet“. S. Nöldeke, Beiträge zur alten arabischen Poesie. Strassburg p. 2.

²⁾ Dieses Gedicht ist nur in der Breslauer und Münchener Handschrift enthalten. Zunz, Literaturgesch. der syn. Poesie p. 481 erwähnt es als selbständiges religiöses Gedicht.

³⁾ In der Handschrift der Bodlejana, von welcher Zunz seine Abschrift machte, ist auch die Behandlung der vierten Gruppe begonnen, jedoch ist sie schon im zweiten Satz unterbrochen. Zweifellos stammt dies nicht von F. — Von wo es Fürst. Bibl. jud. III, p. 62 entnommen hat, dass das Buch der Grade „Vergleichung der hebr. Philosophie mit der der andern Völkern in 4 Abschnitten behandelt“, giebt er es nicht an.

⁴⁾ Gewiss ist es, dass Frat Maimon (1422) dieses Werk gekannt hat; sein Schüler Jacob b. Chajjim schrieb seine Erklärung zum Kusari auf, worin Maimon aus Alfaraabi im Namen des Falagüera mehreres citirt, welche Stellen alle mit den im Buche der Grade enthaltenen übereinstimmen. S. Steinschneider Cat. Bodl. II, p. 109.

Scholastikern gekommen war. Pico de Mirandola wurde nämlich durch seinen jüdischen Lehrer¹⁾ mit drei kabbalistischen Werken bekannt gemacht, unter denen auch das Buch der Grade war.²⁾ Mirandola studierte diese drei Werke mit grosser Hingebung: „Hi libri apud Hebraeos hac tempestate tanta religione coluntur, ut neminem liceat, nisi annos 40 natum, illos attingere. Hos ego libros non mediocri impensa mihi cum comprassem summa diligentia, indefessis laboribus cum perlegissem, vidi in illis (testi est Deus) religionem non tam Mosaicam, quam Christianam,“³⁾ infolge dessen Papst Sixtus VI. angeordnet hat, „ut in publicam fidei nostrae utilitatem latinis literis mandaretur.“

Nach diesen Vorausgeschickten seien hier die Handschriften erwähnt, welche die Grundlage dieser Edition bilden:

I) Cod. Saraval no. XIX. Eigenthum des jüdisch-theologischen Seminars in Breslau. In dieser HS. geht dem Sepher Hamaaloth die zweite Hälfte der Aristotelischen Philosophie aus der Reschith Chokhmah voraus. Grosses Quartformat, mit Quadratschrift und umfasst 58 Seiten. In der Edition wird diese HS. mit B. bezeichnet.

II) Cod. München no. 402. Eigenthum der königlichen Bibliothek in München. Vorangeht der Iggeroth Havvikuach und die Reschith Chokhmah. Klein Octav mit schöner Quadratschrift. Diese HS. ist in der Edition mit M. bezeichnet.

III) Zunz' Abschrift.⁴⁾ Eigenthum der jüdischen Ge-

---

¹⁾ Graetz, VIII, p. 254, Anmerk.

²⁾ Mehreres hierüber s. Gaffarelli, Index Cod. Cabbal. quibus usus est Picus Mirandolanus, bei Wolf, Bibl. Hebr. I.

³⁾ Mirandola, De Hominis Dignitate. Cfr. Gaffarelli l. c. p. 9.

⁴⁾ Leopold Zunz wollte das Sepher Hamaaloth auch herausgeben, doch konnte er nur eine Handschrift auftreiben, darum musste er seine Absicht aufgeben; er wollte vermeiden, was man

meindebibliothek in Breslau. Zunz machte diese Abschrift von einer Handschrift des Jacob Roman,¹⁾ welchen Roman in Konstantinopel im Jahre 1623 verfertigt und im Jahre 1633 an Buxtorf geschickt hat,²⁾ welche später in die Bodlejana gerathen, von wo³⁾ dann Zunz sie zur Abschrift erhalten hat.⁴⁾ In dieser Edition wird diese Abschrift mit Z. bezeichnet.

IV) J. Brill, Redacteur der Zeitschrift *לבנון* (Le Libanon, Journal hebreu) wollte das S. Hammaaloth in seiner Zeitschrift auf Grund des Pariser MS. (Suppl. hebr. no. 15) herausgeben, doch ist nur die Einleitung davon erschienen. (Bd. IV. Jahrgang 1867. pp. 6—8 und 19—20). Diese Einleitung ist sehr mangelhaft, und wahrscheinlich hat dieser Umstand Brill bewogen, von der Herausgabe abzustehen. Dieser Abdruck wird in der Edition mit L. bezeichnet.

Ausser diesen sind noch Handschriften des S. H. in der Vaticana no. 339, bei de Rossi no. 424, und im Eigenthum des Herrn Dr. Güdemann in Wien vorhanden.

„levius et quasi desultorium emendationis genus“ nennt. S. Gesamm. Schrift, I, p. 30.

¹⁾ Und nicht Romano, wie es Kayserling in der Revue des études juives VIII, p. 86, Note 1 nachgewiesen hat.

²⁾ Dasselbst und Buxtorf, Liber Cosri p. 32.

³⁾ S. Cat. Bodl. II, p. 2543 und nicht wie Dukes, Zur rabb. Spr. p. 75 meint, aus der Wolfenbüttel'schen Bibliothek.

⁴⁾ Zunzens grossen Fleiss bezeugen seine eigenen Worte am Ende seiner Abschrift, wo er aufgezeichnet hat, dass er die Abschrift in 13 Tagen, täglich 11 und $\frac{2}{3}$ Stunden arbeitend, verfertigt hat.
